T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MİZAH BASININDA KARAGÖZ GAZETESİNE GÖRE II. DÜNYA SAVAŞI'NIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Halil İbrahim CAMTOZ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Olcay ÖZKAYA DUMAN

Hatay-2019

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

MİZAH BASININDA KARAGÖZ GAZETESİNE GÖRE II. DÜNYA SAVAŞI'NIN ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Halil İbrahim CAMTOZ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Olcay ÖZKAYA DUMAN

Hatay-2019

ONAY

Halil İbrahim CAMTOZ tarafından hazırlanan **"MİZAH BASININDA KARAGÖZ GAZETESİ'NE GÖRE II. DÜNYA SAVAŞI'NIN ANALİZİ"** adlı bu çalışma jüri tarafından lisansüstü öğretim yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile **TARİH ANABİLİM DALINDA YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

05/09/2019

Jüri Üyeleri	İmza
Doç. Dr. Olcay ÖZKAYA DUMAN (Tez Danışmanı-Başkan)	
Dr. Öğr. Üyesi Meral KUZGUN (Üye)	
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman HATİPOĞLU (Üye)	

Halil İbrahim CAMTOZ tarafından hazırlanan **"Mizah Basınında Karagöz Gazetesi'ne Göre II. Dünya Savaşı'nın Analizi"** adlı tez çalışmasının yukarıda imzaları bulunan jüri üyelerince kabul edildiğini onaylarım.

Doç. Dr. Mustafa Onur KAN
Enstitü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezde yer alan bilgilerin tamamının akademik kurallara ve etik ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Söz konusu kural ve ilkelerin gereği olarak tezde yararlandığım eserlerin tamamına uygun bir şekilde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (07/2017)

Halil İbrahim CAMTOZ

ÖNSÖZ

Tanzimat döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar geçen süreçte Türk basın tarihinde birçok mizah içerikli dergi ve gazete yayımlanmıştır. Bunlardan biri de Karagöz gazetesidir. Karagöz gazetesi, uzun soluklu bir mizah gazetesi özelliğine sahip olup II. Meşrutiyetin ilanından hemen sonra 10 Ağustos 1908'de yayım hayatına başlamıştır. Cumhuriyet döneminde de varlığını korumuş ve 1950'li yıllara kadar yayım hayatına devam etmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin önde gelen yazarları ve çizerleri gazetede görev yapmıştır.

Haftada iki defa yayımlanan gazetede ülkede yaşanan siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel olayların yanı sıra bu yönde dünyada yaşanan gelişmelere de yer verilmiştir. İç olaylar, millî kültür anlayışı doğrultusunda hicvedilmiş, dış olaylar ise Türkiye'nin dış politikası çerçevesinde ele alınmıştır. Bu yönüyle gazete, bir taraftan Türkiye'nin belli bir dönem dış ve iç politik yapısını ortaya koyarken diğer taraftan da Türk toplumunun mizah anlayışını yansıtan basın yayım organları arasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda gazetenin incelenmesi ve araştırılması söz konusu dönemde yukarıda kısaca değinilen şekliyle Türkiye'nin özellikle dış politikada izlediği yol ve geliştirdiği yöntemleri anlamak açısından dikkat çekicidir. Bu bağlamda çalışmada Karagöz gazetesinin, 1939-1945 yılları arasında yayımlanan nüshaları incelenerek, II. Dünya Savaşı'na dair gelişmelerin siyasi ve mizahi bir üslupla dönemin konjonktürel ortamı ekseninde irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Tez çalışması temelde giriş ve iki bölümden oluşturulmuştur. Giriş kısmında, Türk mizah basınının doğuşu ve gelişimi ele alınmıştır. Ayrıca konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla ana hatlarıyla II. Dünya Savaşı'na dair tarihsel kronolojik bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde Karagöz gazetesinin künyesi, biçimsel özellikleri, gazetenin yayım politikası, yayım üslubu hakkında bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde ise; Türk mizah basınında önemli bir yere sahip olan Karagöz gazetesine göre İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) irdelenmiştir. Ana kaynak olan Karagöz gazetesinin gözüyle, Savaşın hem Türkiye hem de dünyadaki yansımaları, savaşa katılan devletlerin genel durumu, yapılan askeri harekâtlar, II. Dünya Savaşı hakkında süreçle ilgili dikkat çeken gelişmeler gazete sütunlarında yer alan örneklerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yanı sıra gazetede yer alan karikatür

ve haberler nicelik ve niteliksel açıdan değerlendirilerek II. Dünya Savaşı sırasında Türk dış politikası hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Çalışmanın hazırlanması sırasında pek çok konuda bilgi ve birikimiyle rehberlik ederek her türlü yardımı benden esirgemeyen tez danışmanım sayın Doç. Dr. Olcay ÖZKAYA DUMAN'a teşekkür ederim. Kaynaklara ulaşmam hususunda yardımcı olan HMKÜ Tarih Bölümü hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Tez dönemi süresince beni maddi ve manevi anlamda destekleyen kıymetli aileme şükranlarımı sunarım.

Halil İbrahim CAMTOZ

HATAY 2019

MİZAH BASININDA KARAGÖZ GAZETESİNE GÖRE II. DÜNYA SAVAŞININ ANALİZİ

Halil İbrahim CAMTOZ

Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019

Danışman: Doç. Dr. Olcay ÖZKAYA DUMAN

ÖZET

Türk toplumunda mizah kültürü, oldukça eskiye dayanan bir geçmişe sahip olup yazılı basında yer almaya başlaması ise Osmanlı Devleti'nde matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte olmuştur. Tanzimat Dönemi ve sonrasında gerçekleştirilen modernleşme hareketleri yazılı Türk mizah anlayışının çeşitlenmesinde etkili olmuş, mizah basınına büyük katkı sağlamıştır. Özellikle II. Meşrutiyetin ilanından sonra çok sayıda mizah içerikli gazete ve dergi yayımlanmıştır. Bunlardan bazıları Letaif-i Asar, Diyojen, Latife, Geveze, Karagöz, Cadaloz gibi gazete ve dergilerdir.

Yukarıda kısaca örneklerini verdiğimiz mizah basınında önemli bir yere sahip olan Karagöz gazetesi, toplumsal olayları sağduyulu bir anlayışla ele almıştır. Hemen hemen her sayısında; siyasi, güncel, edebi türden yazıları mizahi bir üslupla karikatürler üzerinden yorumlamıştır. Gazetenin sütunlarına taşıdığı bu türden yazı ve karikatürlerde II. Dünya Savaşı çeşitli yönleriyle ele alınmış ve son derece zengin bir görsel olarak değerlendirilebilecek resimli karikatürle yansıtılmıştır. Karagöz gazetesi, sadece savaş yıllarına değil aynı zamanda savaş sonrası barış sürecine dair haberlere de geniş yer vermiştir. Bu haberlerde ele alınan olaylar, her açıdan ön plana çıkan ve gazetenin de simgesel sembolü olan Karagöz-Hacivat tiplemesiyle karikatürlerde tasvir edilerek mizahi bir yaklaşım sergilenmiştir.

Bu çalışmada Türk basın tarihinden Karagöz gazetesi yukarıda değinilen yönleriyle incelenerek Türk mizah basınında bu örneklem üzerinden İkinci Dünya Savaşı'nın analizinin yapılması amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmada ana kaynak olarak kullanılan Karagöz gazetesine ait koleksiyonun 1939-1945 yılları arasında yayımlanan nüshaları tespit edilmiş ve konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra gazetenin yukarıda belirtilen tarih aralığında yayımlanan 687 sayılık külliyatı, Milli Kütüphane arşivinden temin edilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki arşiv ve

kütüphanelerde II. Dünya Savaşı hakkında yayımlanmış kitap, makale, dergi ve tezler temin edilerek incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karagöz Gazetesi, Karikatür, Mizah, II. Dünya Savaşı.

ANALYSIS OF WORLD WAR II IN THE HUMOR PRESS ACCORDING TO KARAGÖZ NEWSPAPER

Halil İbrahim CAMTOZ

Department of History, Master Thesis, 2019

Supervisor: Assooc. Prof. Olcay ÖZKAYA DUMAN

ABSTRACT

The humor culture in Turkish society has a long history and started to take place in the print media with the spread of printing in the Ottoman Empire. Modernization movements that took place during and after the Tanzimat period were effective in the diversification of written Turkish humor and contributed greatly to the humor press. Especially after the proclamation of the second constitutional monarchy, many humorous newspapers and magazines were published. Some of them are newspapers and magazines such as Letaif-i Asar, Diogenes, Latife, Geveze, Karagöz, Cadaloz.

The Karagöz newspaper, which has an important place in the humor press, which we have briefly mentioned above, handled social events with a common sense. In almost every issue; It interpreted political, contemporary and literary genres in a humorous manner through cartoons. In the writings and cartoons of this kind carried to the columns of the newspaper World War II was handled in various aspects and reflected in a richly illustrated visual caricature. The newspaper Karagöz was published extensively not only in the years of war but also in the post-war peace process. The events discussed in these news were depicted in the cartoons with the Karagöz-Hacivat typing, which was the symbolic symbol of the newspaper, which came to the forefront in every aspect and had a humorous approach.

In this study, Karagöz newspaper is examined from the Turkish press history with the aspects mentioned above and it is aimed to make analysis of the Second World War on this sample in Turkish humor press. For this purpose, the copies of the Karagöz newspaper published between 1939-1945, were used as the main source in the study, and literature review was conducted on the subject. Later, the 687-numbered corpus of the newspaper published in the above-mentioned date range was obtained from the National Library archive. In addition, published books, papers, journals and thesis about world war II. in the archives and libraries in Turkey were provided and examined .

Key Words: Karagöz Newspaper, Cartoon, Humor, World War II.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....i

ÖZET.....ii

ABSTRACT.....v

İÇİNDEKİLER.....vı

EKLER LİSTESİ.....vii

KISALTAMALAR LİSTESİ.....x

GİRİŞ

1. Kuramsal Çerçeve.....2

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAGÖZ GAZETESİ HAKKINDA

1. Türk Basın Tarihinin Gelişimi ve Mizah Basını.....4
2. Karagöz Gazetesinin Tarihçesi ve Kuruluşu.....10
3. Karagöz Gazetesinin Yayım Politikası ve Yazım Üslubu.....14
   3.1. Karagöz Gazetesinin Politik Mizahi Konum.....16
4. Karagöz Gazetesinin Karikatüristleri, Yayım Kadrosu.....20
5. Karagöz Gazetesinin Yazım Gündemi ve Konu Çeşitliliği.....6
6. Karagöz Gazetesinin Biçimsel Özellikleri ve Karikatürleri.....29

İKİNCİ BÖLÜM

KARAGÖZ GAZETESİNİN ÇİZGİLERİYLE II. DÜNYA SAVAŞI

1. Genel Hatlarıyla II. Dünya Savaşı Süreci ve Etkileri.....35
2. Karagöz Gazetesine Göre Savaşın Başlangıcı: Savaşta Taraflar ve Savaşı'n Nedenleri.....49

3. Karagöz Gazetesine Göre 20. Yüzyılın İlk Yarısında Dünya'da Siyasal Kutuplar....52
4. Karagöz Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı ve Türkiye....56
5. Savaşın Cepheleri Ve Karagöz'e Yansıyan Haberler....68
6. Mizahi Çizgileriyle Karagöz Gazetesinde II. Dünya Savaşı....83
7. Karagöz'den Örnek Mizahi Anlatılar....91
8. Karagöz Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı'nın Sonuçlarını Okumak....97

SONUÇ ve ÖNERİLER....101

KAYNAKÇA....103

EKLER....114

EKLER LİSTESİ

Ek-1: 134 balya kâğıdın gümrük vergisinden muaf tutulmasına dair yazılan bir tezkire.....131

Ek-2: CHF Katibiumumiliği tarafından, Karagöz gazetesi İdarehanesine yazılan bir belge.....132

Ek-3: CHF tarafından, Karagöz gazetesine yapmış olduğu iki yüz liralık yardımı konu edinen bir mektup.....133

Ek-4: Karagöz gazetesi İdarehanesine tarafından, CHF'ye gönderilmiş bir mektup.....134

Ek-5: İtalya'nın, Balkanlarda müttefik arayışını konu alan bir karikatür.....135

Ek-6: Türkiye'nin, II. Dünya Savaşı'na karşısında askeri gücünün sağlam olduğu gösteren bir karikatür.....136

Ek- 7: Türkiye'nin, herhangi bir saldırı karşısında tetikte beklediğini aktaran bir karikatür.....137

Ek- 8: Türkiye'nin, hava tehlikesinden korunmak için yaptığı sığınakları konu edinen bir haber.....138

Ek- 9: Türk askerine duyulan güveni konu edinen bir karikatür.....139

Ek- 10: Türk kadının, her daim Türk askerinin yanında olduğunu konu edinen bir karikatür.....140

Ek- 11: Türkiye'nin, içinde bulunduğu gıda bolluğuna şaşkınlıkla bakan Avrupalıları konu edinen bir karikatür.....141

Ek- 12: Türkiye'nin, savaş girmemesi ile birlikte güven içerisinde yaşadığı konu edinen bir karikatür.....142

Ek- 13: Türkiye'nin, Beşler Konferansındaki durumu konu edinen bir karikatür..143

Ek- 14: Hitler'in, Başkomutanlık çekilmesini konu edinen bir haber.....144

Ek- 15: Almanya'nın, işgal edilmesiyle birlikte kurulacak olan yeni düzeni konu edinen bir haber.....145

Ek- 16: Japonya'ya, atılan atom bombalarını konu edinen bir haber.....146

Ek- 17: II. Dünya Savaşı'nın, başlayıp ve yayılmasını konu edinen bir karikatür..147

Ek- 18: II. Dünya Savaşı'nın yayılması ile birlikte Dünya'nın içinde bulunduğu durumu anlatan bir karikatür.....148

Ek- 19: II. Dünya Savaşı'nın, bitmesine yakın savaşı başta götürenleri anlatan bir karikatür.....149
Ek- 20: Almanya'nın, yenildiğini anlatan bir karikatür.....150
Ek- 21: ABD ve İngiltere'nin Dünya'ya yeni bir düzen getirmeye çalıştıklarını anlatan bir karikatür.....151
Ek- 22: Müttefik kuvvetlerin, Japonya üzerine artan saldırılarını anlatan bir karikatür.....152
Ek- 23: Japonya'nın yenilgisini anlatan bir karikatür.....153
Ek- 24: 1939 yılının savaşla geçeceğini konu edinen bir karikatür.....154
Ek- 25: ABD'nin, isteği doğrultusunda Dünya'da yeni bir düzen kurulmaya çalıştığını anlatan bir karikatür.....155

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. : Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

a.g.t. : Adı Geçen Tez

ABD :Amerika Birleşik Devletleri

BCA : Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BM : Birleşmiş Milleler

BMM : Büyük Millet Meclisi

CHF : Cumhuriyet Halk Fırkası

CHP : Cumhuriyet Halk Partisi

Çev. :Çeviren

E.D. : Editör

GAÜN : Gaziantep Üniversitesi

HMKÜ : Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

M.Ö. : Milattan Önce

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

UNRA : United Nations Relief And Rehabilitation Administration. (Birleşmiş Milletler Yardım ve Rehabilitasyon İdaresi)

vb. : Ve Benzeri

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde basın faaliyetleri XV. yy.'da başlamıştır. Bu faaliyetler XVIII. yy.'a kadar din ve soy bakımından Avrupalılara yakın olup aynı zamanda ticarî zenginliğe sahip Yahudi, Ermeni ve Rum gibi milletler tarafından yürütülmüştür. Bunlar arasında Osmanlı Devleti'nde matbaayı kullanan ilk millet Yahudiler olmuştur. XV. yy.'da Yahudiler; İstanbul, Edirne, Selanik ve İzmir gibi büyük şehirlerde matbaalar kurmuş ve İbranice eserler basmaya başlamıştır. Bu sırada İstanbul'da kurulan matbaada ilk eser 1493-1494'de İbranice basılmıştır.[1] Osmanlı Devleti'nde Türklerin matbaa kurma teşebbüsleri, İbrahim Müteferrika'nın Damat İbrahim Paşa'dan izin istemesiyle başlamıştır. Daha sonra dönemin padişahı III. Ahmet'in 5 Temmuz 1727'de verdiği ferman ve şeyhülislamdan alınan fetva ile ilk Türk matbaasının kurulma süreci tamamlanmıştır. Böylece Osmanlı Devlet'inde matbaa Türkler tarafından kullanılmaya başlanmıştır.[2]

Osmanlı Devleti'nde, ilk resmi gazetenin II. Mahmut döneminde 11 Kasım 1831'de çıkarılmaya başlanan Takvim-i Vekâyi olduğu bilinmektedir. Sultan Abdülaziz, Avrupa'ya Osmanlı'yı tanıtmak ve gergin olan ilişkileri düzeltmek amacıyla 1867'de Avrupa seyahatine çıkmıştır. Abdülaziz'in bu seyahati, Osmanlı'da kültür ve sanat alanında önemli gelişmeler yaşanmasında etkili olmuştur. Bu dönemde tiyatro ve sergi alanındaki faaliyetlerin yanı sıra günlük veya haftalık olarak yayımlanan gazeteler çıkarılmaya başlanmıştır. Özellikle 1867-1875 tarihleri arasında birden çok gazete yayımlanmıştır. Bu gazetelerin başlıcaları şunlardır: 1867 Muhbir (1867), Vatan, Muhip, Ayine-i Vatan, Utarit ve İstanbul gazeteleri; Terakki (1868), 1869'da Mümeyyiz ve Diyojen, 1870'te Basiret, 1871'de Devir ve Bedir, 1872'de Hadika, Hayal, İbret; 1873'te Siraç ile 1875'te yayımlanan Şark, İstikbal, Sadakat gazeteleridir. Bunlardan İbret, Basiret, Vatan, Muhbir ve Tasvir-i Efkâr gazeteleri, kamuoyu oluşturmayı başaran gazeteler olmuştur.[3]

Osmanlı basın tarihinde, gazetelerin yanı sıra dergiler de yer almıştır. 6 Mart 1849'da ilk Türkçe Dergi Vakayi-i Tıbbiye adıyla yayım hayatına başlamıştır.

---

[1] Hamza Çakır, *Osmanlıda Basın İktidar İlişkileri (Azınlık Basını, Türkçe Basın ve Dış Basın)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2002, s. 5.
[2] N. Serpil Altuntek, "İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, s. 195.
[3] Çakır, *a.g.e.*, s. 38.

1851'de kapanmıştır. Daha sonra Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye (Osmanlı Bilim Derneği) tarafından 1862'de Mecmua-i Fünun adlı bir aylık dergi yayımlanmaya başlanmıştır. Derginin kurulmasında büyük emeği geçen Münif Paşa, derginin amacının "vatan çocuklarının yetiştirilmesini sağlamak" olduğunu açıklamıştır. Osmanlı'da bundan başka yine aynı tarihte Mecmua-i İber-i İntibah adında bir dergi daha çıkarılmıştır. 1863'te ise Ceride-i Askeriye adlı bir dergi yayım faaliyetlerine başlamıştır. Nitekim XIX. yy.'ın sonuna gelindiğinde Osmanlı Devleti'nde basılan dergi sayısı iki yüze ulaşmıştır.[4]

Osmanlı Devlet'inde yayımlanan gazetelerden bazıları, mizah yazılarına da yer vermiştir. 1868'de Terakki adlı bir gazete Letaif-i Asar ekini yayımlayarak Osmanlı Devleti'ndeki ilk mizahi uygulamayı başlatmıştır. Mizahi yayımlara önceleri gazetelerin iç sayfalarında yer verilmiş, daha sonra ise hafta sonu eki şeklinde düzenlenip gazete eki olarak halka sunulmuştur. Bu yayımlarda daha çok gündelik hayattan kesitler, nükteler ve halkın üslubuyla işlenen fıkra yazarlığı gibi hususlar yer almıştır. Bu tür mizahi yayımlar kısa süre içerisinde gelişmiş ve çeşitlenmiştir. 1869'da ilk süreli mizah yayını olarak Diyojen dergisi yayımlanmaya başlanmıştır. Daha sonra 1873'te Latife, 1874'te Kahkaha, 1875'te Geveze ve Meddah, 1876'da da Çaylak adlı mizah içerikli gazete ve dergiler yayımlanmıştır. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte mizahi yayım yapan gazetelerin sayısında büyük artış olmuştur. Bu dönemde sadece İstanbul'da otuz beşin üzerinde mizahi gazete birden yayımlanmaya başlamıştır. Fakat bunlardan bazılarının yayım hayatı çeşitli nedenlerle uzun sürmemiş, kısa bir süre zarfında kapanmıştır.[5]

1.Kuramsal Çerçeve

Bu çalışmada, II. Dünya Savaşı'nın (1939-1945) Karagöz gazetesi ışığında Türkiye'de ve dünyada meydana gelmiş olan siyasi, sosyo-ekonomik ve toplumsal olayların mizahi yönü ile ortaya koyulması amaçlanmıştır. Söz konusu yıllar arasında gazetenin Türkiye'de ve dünyada meydana gelmiş olan siyasi, sosyo-ekonomik ve toplumsal olayların gazete nüshalarından taranarak ortaya konulması hedeflenmektedir. Karagöz gazetesi hakkında yapılan araştırmalarda; Türk basın

[4] Alpay Kabacalı, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayınları, İstanbul 2000, s. 69-70.
[5] Nebi Özdemir, "Osmanlı Tüketim Kültürü, Eğlence ve Yazılı Medya İlişkisi", *Milli Folklor Dergisi*, S. 73, s. 16.

tarihindeki yeri, okurlarıyla paylaştığı bilgiler ile karikatürler üzerinden sunduğu görseller açısından dönemin aynası niteliğindedir. Uzun soluklu bir yayım hayatı olan Karagöz, yayım hayatına başladığı günden itibaren; basıldığı matbaa, yayımlandığı günler, nüshaların sayfa sayısı ve içeriği, gazetenin biçimsel ve içerik açısından özellikleri hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Konu ile ilintili daha önce yapılmış birtakım çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalara örnek olarak; Mikail Demir, *Karagöz Gazetesi Transkript ve Değerlendirmesi (Numara: 19-36),* T.C. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kilis 2015. Gözde Sevil Kılıçer, *Karagöz(1930-1938) Siyasi, Mizah Bir Halk Gazetesi*, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005. Bülent Akbaba,"İnkılap Tarihi Öğretimi İçin Bir Kaynak: Karagöz Dergisi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 22, S.2, Mayıs 2014. Çiğdem Arslan-Mustafa Toker, *Karagöz Gazetesinin Çizgileriyle I. Dünya Savaşı*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015. Adlı çalışmalar konu ile ilgili bilgiler vermektedir. Bu çalışmanın genel amacı Karagöz gazetesinin, II. Dünya Savaşı'nı konu edinen tarihi kitaplara alternatif olarak döneme mizah penceresinden olaylara farklı ve geniş bir açıdan bakılarak döneme ışık tutmasıdır.

Çalışmanın ana kaynakları; Karagöz gazetesinin, Milli Kütüphanede mevcut olan 1939-1945 yılları arasındaki yayımlanmış tüm nüshaları, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve Resmi Gazetedir. Çalışmanın ana referansı olan Karagöz gazetesinin, ilgili nüshalarının yanı sıra Karagöz gazetesi ve II. Dünya Savaşı ile ilgili temel literatür taraması ile de geliştirilmiştir. Ayrıca BCA ve TBMM arşivi ile Karagöz gazetesinin nüshalarının incelenmesinde başta Milli Kütüphane olmak üzere; HMKÜ, GAÜN ve Hatay Cemil Meriç İl Halk Kütüphanelerinden ilgili literatür çalışması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAGÖZ GAZETESİ HAKKINDA

1.Türk Basın Tarihinin Gelişimi ve Mizah Basını

Matbaa icat edilmeden önce, VI. yy.'da Çinlilerin tahta üzerine oyulmuş harfleri kullandığı bilinmektedir. Avrupalılar bu yöntemi ancak XII. yy.'da öğrenmişlerdir. Bu yöntemin geliştirilmesi ise XV. yy.'da mümkün olabilmiştir. Hz. İsa'dan 1750 yıl önce Tomates III döneminde bir gazetenin mevcut olduğu, Firavun Amorsis'in, hicivlerden tedirginlik duyduğu ve bu durumu önleyemeyip kahrından öldüğü Mısırlı tarihçiler tarafından dile getirilmiştir. Ünlü basın tarihçisi Rene Mazedier, Çin'in Pekin kentinde 911 tarihinde King-pau adında bir gazetenin olduğunu ve bu gazetenin papirüs yerine başka bir kâğıt türü ile çıkarıldığını belirtmektedir. Volten ise, ilk gazetenin M.Ö. 4000 yıllarda Çin'de mevcut olduğunu söylemiştir. Ayrıca Babil medeniyetinde olayları gün gün yazan vakanüvistlerin olduğu ifade edilmiştir.[6]

Francis Bacon, "modern çağları açan üç öge basımevi, barut ve pusuladır." demiştir. Bu üç icat; Türk, Arap ve Çin toplumları tarafından icat edilmiş olmasına rağmen bunlardan en fazla yararlanan Batı toplumları olmuşlardır. XVI. ve XVII. yy.'lar da Osmanlı ve İran devletlerinde; Latince, Ermenice, Yahudice ve Rumca gibi farklı dillerde basın faaliyetlerinin yürütülmesine engel olunmamıştır. Ayrıca Osmanlı toprakları dışında basılmış Arapça, Farsça ve Türkçe kitapların ülkeye girişine yönelik herhangi bir kısıtlamama yoluna gidilmemiştir.[7]

Basım teknikleri XV. y.y.'dan itibaren gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmeler neticesinde 1430'lu yıllarda Laurens Coster, Hollanda Haarlem'de bir basımhane kurmuştur. Ardından Gutenberg, Coster'in kullanmış olduğu matbaa tekniğini geliştirerek yaygınlaşmasını sağlamıştır. Matbaacılık faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte 1461 ve 1470 tarihlerinde Almanya'da kitaba kapak yapma, yazar, eser ismi, baskı tarihi ve basımevi gibi bilgiler kitapta yer almaya başlamıştır. XV. yy.'ın ortalarından itibaren Avrupa'nın birçok şehrinde matbaa yaygınlaşmıştır. İtalya'da

---

[6] Çakır, *a.g.e.*, s. 1.

[7] Olcay, Özkaya Duman, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ulusal'dan Yerel'e Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Turkish Studies*, C. 8, S. 12, s. 1033.

ilk matbaa 1465'te, 1467'de Roma'da, 1469'da Venedik'te, 1471'de; Napoli, Floransa ve Bolonya'da, 1500'lerde Milano'da matbaa açılmıştır.[8]

Osmanlı İmparatorluğu, birçok milletten meydana gelen mozaik misali bir devlettir. Bu milletler arasında; Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar gibi din ve soy bakımından Avrupalılara yakın milletler mevcuttur. Bu milletler iç ve dış ticareti ellerinde bulundurmuşlardır. Bundan dolayı, Gutenberg'in icat ettiği matbaayı Osmanlı Devleti'nde ilk kullananlar; Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar olmuştur. XV. yy.'da Yahudiler, İstanbul, Edirne, Selanik ve İzmir'de kurmuş oldukları matbaalarda İbranice eserler basmışlardır. İstanbul'da 1493-1494 yılında ilk İbranice eser basılmıştır. Türkler ise ilk kitabı 1729 tarihinde basmışlardır.[9]

Osmanlı Devleti'nin matbaa ile tanışması İbrahim Müteferrika'nın girişimleri sayesinde olmuştur. Osmanlı Devleti'nde matbaanın kuruluş tarihçesi İsveç Büyükelçisi Edvard Carleson'un raporunda yer almıştır. Büyükelçinin, yazmış olduğu rapor 1726'da Padişah III. Ahmet ve Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sunulmuştur. Raporda, matbaanın Avrupa'da kullanıldığı tarihten itibaren İbrahim Müteferrika'nın 1726'ya matbaayı kurana kadar yaklaşık üç yüz yıllık bir gecikmenin yeterince fazla olduğu anlaşılmıştır. Zira matbaa icat edildiği tarihten itibaren elli yıl gibi kadar kısa bir süre zarfında Avrupa'nın hemen hemen tüm merkezlerine yayılmıştır.[10]

Fransız Devrimi ile birlikte Osmanlı Devleti, dinamizmlerle doruğa ulaşmış ve deneyimlerle zenginleşmiş Avrupa basını ile karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı Devleti yöneticileri, Fransız İhtilalinin Avrupa devletlerini birbirine düşüren bir hareket olmasından dolayı Avusturyalıların ve İngilizlerin uyarılarına rağmen, Fransız Elçiliği'nin devrim ile ilgili haberlerin İstanbul'da yayımlanmasını hoşgörü ile karşılamıştır. Osmanlı Devleti yöneticileri, Fransa'nın Rumları ayaklandırmak için Türkçe ve Rumca yayımların Osmanlı topraklarında yayıldığını fark edince hemen yasaklamışlardır. 1798-1799 yılları arasında Napolyon'un Mısır'ı işgal etmesiyle Arapça ve Türkçe yayımların ve Fransızca gazetelerin yayımlanması tepki ile karşılanmıştır. III. Selim'in tahtan indirilip II. Mahmud'un tahta çıkmasıyla şiddetlenen iç olaylar ve 1821'de başlayan Yunan bağımsızlık savaşı dolayısıyla Avrupa basınında yer alan Osmanlı-Türk düşmanlığı kampanyası, Osmanlı Devleti

---

[8] Kabacalı, *a.g.e.*, s. 3.
[9] Çakır, *a.g.e*, s. 5.
[10] Mehmet Ali Karaman, "Osmanlı Modernleşmesinde Basın", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 32, s. 134.

yöneticilerini uğraştırmıştır. Ancak 1821'de İzmir'de Fransız tüccarlar tarafından Fransızca gazeteler yayımlayarak Osmanlı Devleti için beklenmedik bir destek vermişlerdir.[11]

1828 tarihinde Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa ilk Türkçe-Arapça gazete olan *Vakayi-i Mısriye* adlı gazetenin yayımlanmasını sağlamıştır. Mehmet Ali Paşa, Mısır'da yeni bir düzenin kurulmasını amaçlamıştır. Buna istinaden "bunu yerleştirmek ve anlatmak, açıklamak gerektiği temelinden hareket ediyordu." Mehmet Ali Paşa bu gazeteyi 1822'de kurulan Bulak matbaasında bastırmıştır.[12]

Padişah II. Mahmut'un, emri üzerine 11 Kasım 1831 tarihinde Takvam-i Vekayı adlı bir Türkçe gazete yayımlanmıştır. Bu gazete, Türkçe yayımlanan ilk gazete özelliğinin yanı sıra devletin resmi organı durumundadır. Gazetede, devlet haberlerinin bilim, ticaret ve askeri konularına da yer verilmiştir. Gazetenin ilk yıllarında haftada iki gün yayımlanırken, daha sonra ise haftanın beş günü yayımlanmıştır. Resmi bir gazete olmasına rağmen Takvim-i Vekayı zaman zaman baskıyla karşılaşmış ve aralıklarla kapatılmıştır. 1879'da gazete yayım hayatına 12 yıl ara vermiş olup 1891'de tekrar yayımlanmıştır. Ancak gazete, bir dizgi yanlışlığından dolayı 1892'de tekrar kapatılmıştır. 1908'de yeniden yayım hayatına başlayan gazete 4 Kasım 1922 tarihinde yayım hayatı sona ermiştir.[13]

31 Temmuz 1840 tarihinde Ceride-i Havadis adlı gazete, İngiliz William Churchill tarafından yayımlanmıştır. Gazete, ilk sayılarında değişik ülkelerde yaşanan garip olaylara, tarih ve coğrafya bilgilerine yer vermiştir. Gazete, on günde bir yayımlanmıştır. Gazete, yayımlandığı ilk yıllardaki okur sayısı 150 civarında olması gazetenin yayım hayatına ara vermesinde etkili olmuştur.[14]

Türk basın tarihinde fikir gazeteciliğinin başını çeken ve 22 Ekim 1860 tarihinde yayım hayatına başlayan Tercüman-ı Ahval gazetesi; Şinasi, Namık Kemal ve Agâh Efendi tarafından yayımlanmıştır. "söz ve yazı ile kendi vatanının yararına fikirler ileri sürmek insanların doğal bir hakkıdır. Biz de bu doğal hakkı kullanmak istiyoruz bunun için de bütün halkımızın anlayacağı bir dille düşündüklerimizi anlatmaya çalışacağız." Gazetenin, toplumun sorunlarına, okuyucu mektuplarına yer

---

[11] Orhan Koloğlu, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/52063/001513613006.pdf?sequence=1*, E.T.: 29.06.2019.

[12] Kabacalı, *a.g.e.*, s. 47.

[13] Hasan Nedim Şahhüseyinoğlu, *Dünden Bugüne Düşüne ve Basına Sansür*, Ürün Yayınları, Ankara 2015, s. 18.

[14] Kabacalı, *a.g.e.*, s. 61.

vermesi ve okuyucuya ansiklopedik bilgiler dağıtması halk tarafından yoğun bir ilgi görmesinde etkili olmuştur.[15]

1862'de yayım hayatına başlayan Tasvir-i Efkâr gazetesi ilk mukaddimesinde "bir hal-i medeniyette bulunan halk ise kendi menafiinin husul hakkına ve suretle sarf-ı zihn eylediği Tercümanı-ı Efkârı olan gazetelerin lisanından malum olur." sözü ile halkın sözcüsü olduğu düşüncesini vurgulamıştır. Bu gazetenin yazarları, süslü cümleler yerine halkın kolaylıkla anlayabileceği ve fikirlerin rahat anlaşılabileceği bir dil kullanmışlardır. Gazetenin yazarları; eğitim, hukuk, tarih, sosyal, siyasal ve dil edebiyat konularına geniş yer vermiş olup bu konuların halka iletilebilmesi için gazeteyi bir araç olarak kullanılmışlardır.[16]

Avrupa seyahatine çıkan ilk Osmanlı Padişahı Abdülaziz olmuştur. Padişah Abdülaziz, Avrupa'ya Osmanlı'yı tanıtmak ve gergin olan ilişkileri düzeltmek amacı ile 1867'de Avrupa seyahatine çıkmıştır. Padişah Abdülaziz'in bu seyahati, Osmanlı'da kültür ve sanat alanında önemli gelişmelerin yaşamasında etkili olmuştur. Bu dönemde tiyatro ve sergi alanındaki faaliyetlerinin yanı sıra günlük ve haftalık olarak yayımlanan gazete ve dergilerin sayılarında artış görülmüştür. Bu dönemde 1867'de; Muhbir, Vatan, Muhip, Ayine-i Vatan, Utarit ve İstanbul gazete ve dergileri yayımlanmıştır. 1868'de; Terakki gazetesi yayımlanmıştır. 1869'de; Mümeyyiz ve Diyojen gazeteleri yayımlanmışlardır. 1870'de; Basiret gazetesi yayımlanmıştır. 1871'de; Devir, Bedir gazeteleri yayımlanmışlardır. 1872'de; Hadika, Hayal, İbret gazeteleri yayımlanmıştır. 1873'de; Siraç gazetesi yayımlanmıştır. 1875'de ise; Şark, İstikbal, Sadakat gazeteleri yayımlanmışlardır. Bu gazetelerden; İbret, Basiret, Vatan, Muhbir ve Tasvir-i Efkâr gazeteler kamuoyu oluşturmayı başaran gazetelerdir.[17]

6 Mart 1849'da ilk Türkçe dergi Vakayi-i Tıbbiye yayım hayatına başlamıştır. Bu dergide ülke içindeki tıp vakaları, halk sağlığı, ilaçlar, yurt dışındaki gelişmeler ve tıbbi malzemeler hakkında bilgileri yer almıştır. 2 ile 4 sayfa olarak yayımlanan bu dergi 600 civarında abonesi olup resimlere yer veren ilk Türkçe süreli yayım yapan bir dergidir. Ancak bu dergi, 1851'de yayım hayatına son vermiştir. Bu dergiden sonra 1862'de Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye (Osmanlı Bilim Derneği),

---

[15] Aysun Köktener, "Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Fikir Gazetesi: Tercüman-ı Ahval", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 214-215.
[16] Ayşegül Ergişi, "Yeni Türk Edebiyatının Öncüsü Şinasi: Bourdieu'cü Bir Okuma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 23, s. 210-211.
[17] Çakır, *a.g.e.*, s. 38-39.

Mecmua-i Fünun adlı aylık dergi yayım hayatına başlamıştır. Derginin kurulmasında büyük emeği geçen Münif Paşa, "vatan çocuklarını yetiştirmesini sağlamak" amacıyla yayım hayatına başladığını belirtmiştir. Dergi genel anlamda dönemin bilim adamlarının; fizik, biyoloji, coğrafya gibi bilim dallarını tanıtmakla yanı sıra ekonomi, felsefe konuları ile dış olayların özeti yer almıştır. Yine aynı tarihte Mecmua-i İber-i İntibah adında bir dergi basılmış olsa da halk tarafından pek bir ilgi görmemiştir. 1890'lı yılların sonuna doğru Osmanlı Devleti'nde iki yüze yakın gazete ve dergi yayımlanmıştır.[18]

Yaygınlaşıp çeşitlenen yayım faaliyetlerinin denetlenebilmesi için, 1864'te Fransızcadan Matbuat Nizamnamesi tercüme edilerek yürürlüğe konmuştur. Bu düzenleme ile gazetelerin basılması ruhsatlı hale gelerek; genel adaba aykırı yazıları yayımlamak, hükümdar ve hükümdar ailesine, devlet memurlarına, maslahatgüzarlara halka karşı olumsuz yazılar yazmak yasaklanmıştır. Bu kurala uymayan yayımcılara değişik oranlarda para ve hapis cezası kesileceği belirtilmiştir. Ayrıca iki yıl içerisinde üç kez ceza alan gazetenin kesinlikle veya geçici süre kapatılacağı kararı alınmıştır.[19]

1881 yılından itibaren II. Meşrutiyetin ilan edilmesine kadar geçen süre zarfında Türk basın tarihi en durgun yıllarını yaşamıştır. Bu dönemde gazeteler üzerinde olan kısıtlamalar, dönemin gazeteleri üzerinde olumsuz bir etki yapmıştır.[20]

Osmanlı Devlet'inde, mizah içerikli yayımlar öncellikle gazetelerin içinde ya da bu gazetelerin hafta sonu eki olarak halka sunulmuştur. Bu tür mizahi yayımlar kısa süre içerisinde gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Mizahi içerikli yayımlarda genellikle gündelik hayattan kesitler, nükteler ve halkın üslubuyla işlenen fıkra yazarlığı yer almıştır. 1868'de Terakki adlı bir gazete Letaif-i Asar ekini yayımlayarak Osmanlı Devleti'nde ki ilk mizahi uygulamayı başlatmıştır. Ancak Osmanlı Devleti'nde ilk süreli mizah yayımı ise 1869'da yayımlanan Diyojen dergisidir. Daha sonra 1873'te Latife, 1874'te Kahkaha, 1875'te Geveze ve Meddah, 1876'da Çaylak adlı mizahi gazeteler yayımlanmıştır.[21]

II. Abdülhamid'in tahtan indirilmesi ve II. Meşrutiyetin ilanı mizah için meydan savaş olarak nitelendirilmesinde etkili olmuştur. II. Abdülhamid'in, tahtan

---

[18] Kabacalı, *a.g.e.*, s. 69-70.

[19] Ayşegül Şentürk, "1931 Matbuat Kanunu'ndaki Değişiklikler Üzerine Kronolojik Bir Değerlendirme: Basın Hürriyeti Bağlamında Meclis Tartışmaları ve Basındaki Yankılar", *Tarih İnceleme Dergisi*, C. 30, S. 1, s. 201.

[20] Selim Nüzhet, *Türk Gazeteciliği*, İstanbul Matbuat Cemiyeti, İstanbul 1931, s. 77.

[21] Özdemir, a.g.m., s. 16-17.

indirilip ve II. Meşrutiyetin ilan edilmesi İstanbul'da otuz beşin üzerinde mizah içerikli gazete ve dergilerin birden yayımlanmasına neden olmuştur. Ancak bu dönemde yayımlanmış olan bu gazete ve dergilerin bir kısmı sürekli yayım yapamamış kısa sürede yayım hayatı sona ermiştir. Yaşanan bu gelişme meşrutiyetin ilanı ile sevinçten havaya atılmış Osmanlı feslerine benzetilmiştir.[22]

II. Abdülhamid'in tahtan indirilip, II. Meşrutiyetin ilanı ile gülmece gazete ve dergileri rahat nefes alma imkânı bulmuşlardır. Bu özgürlük ortamının yansıması olarak; Cem, Dalkavuk, Davul, Eşek, Kalem ve Karagöz adlı gazete ve dergilerin yayımlanmasıdır. Zira;

> *"1908 yılı, mizahımız için bir dönüm noktası sayılabilir. Çünkü bu yıldan sonra mizahımızda partilerin etkileri, Batı anlamında mizah dergileri ve mizah eserleri gittikçe artacak, yazılı mizah yaygınlaşacak, buna karışıklık geleneksel Osmanlı mizah örnekleri sönmeye başlayacaktır. Bu tarihten sonraki mizah olaylarını adım adım izlememiz gerekecek. Çünkü boy veren yeni mizah eğilimi bütünüyle Cumhuriyet mizahını etkileyecek, onun ilk kadrolarını hazırlamış olacaktır."*[23]

XX. yy. başlarında günlük yayım yapan gazetelerin satış ortalaması 5 bin civarında olmuştur. Bazı gazeteler, popülist kimliklerini ön plana çıkarmasından dolayı günlük tirajları 25 bin civarında olmuştur. Bu dönem içerisinde hemen hemen her konuda ve çeşitli eğilimde yayım yapan gazetelerin yanı sıra mizah basını da bu dönemde önemli bir yer tutar. Sayıları 100 üzerinde olan mizah gazete ve dergilerin büyük bir çoğunluğu haftalık ve haftada iki kez yayımlanmışlardır. Zira bu yayımlar içerisinde 10 Ağustos 1908 tarihinde Ali Fuad Bey tarafından Karagöz gazetesi dört sayfa ile haftada iki kez yayımlanmıştır. Gazetenin, halkın anlayabileceği bir dil kullanması, esprilere yer vermesi, temiz baskısı ve dizgisi ile geniş bir okur kitlesi bulmuştur.[24]

1908'den itibaren siyasi gelişmeler mizahi çalışmaları olumlu yönde etkilemiştir. Batıdan gelen yeni türlerin Osmanlı toplumunda ilgiyle karşılanmış olması zamanla mizah içerikli yayım yapan dergi ve gazete sayılarının artmasına etki ettiği söylenebilir. Ayrıca meşrutiyet öncesinde yayımı yasaklanan bazı gazete ve dergiler imtiyaz haklarını II. Meşrutiyet ile beraber geri aldıkları söylenebilir. Meşrutiyet ile rahat bir çalışma ortamı bulan mizahçılar yayımlarını gittikçe arttırıp

---

[22] Ferit Öngören, *Cumhuriyetin 75. Yılında Türk Mizahı ve Hicvi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s. 62.

[23] Hale Öğdü, *Türk Siyasal Hayatının Karikatür Üzerinden Analizi: Akbaba Dergisi Örneği*, T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2011, s. 26.

[24] Kabacalı, *a.g.e.*, s. 136-137.

ileride Cumhuriyet döneminin mizah basınını etkileyerek, Cumhuriyet Döneminin ilk mizahçı kadroların oluşmasında rol oynadığı söylenebilir.

2.Karagöz Gazetesinin Tarihçesi ve Kuruluşu

Meşrutiyetin özellikle ikinci döneminde, basın yayım faaliyetlerinin yoğunlaşması, dolayısıyla çeşitli fikirlerin artık tartışılıyor olması özgür düşüncenin gelişimi açısından önemlidir. Sadece önceki dönemdeki gibi ilmi ve edebi değil siyasi, mizahi basın yayım organlarında hem sayısal hem de içerik açısından yanı sıra ele aldıkları konuları konuların türü, işleniş biçimi bakımından gelişmeler yaşanmıştır. Bu durumun varlığı Osmanlıda entelektüel ortamı beslemiş ve düşünürlere fikirlerini yazıp tartışacakları bir mekân hazırlamıştır. Meşrutiyet döneminin bu türden çabalarının Cumhuriyetin ilk yıllarındaki fikir hareketlerine ve düşünce dünyasının özellikle basın yoluyla geliştirilmesine olanak tanımış olduğu anlaşılmaktadır.

II. Meşrutiyetin ilanını takip eden günlerde birçok gazete ve dergi yayım hayatına başlamıştır. Ortaya çıkan serbestlik ortamında, fikirlerin baskıya uğramadan özgürce yayımlanabilmesi hem yayımcıları, hem de okurları "gazete, dergi bolluğu ve çılgınlığı" içine sürüklemiştir. II. Meşrutiyetin ilanından iki ay gibi kısa bir süre zarfında, iki yüzün üzerinde gazete imtiyaz hakkı almıştır. Ancak bu dönemde yayımlanmış olan gazetelerin birçoğu kısa bir süre sonra yayım hayatı sona ermiştir. Bu durumunun ender istisnalarından biri olan Karagöz gazetesi, o tarihten sonra ömrünü kırk yıldan fazla sürdürmüştür.[25]

II. Meşrutiyet'in ilk döneminde hükümet otoritesinin azalmasına bağlı olarak hürriyet ortamı içerisinde herkes, istediğini söyleyebilmiş ve yazabilmiştir. Meşrutiyetin ilanından sonra geçen bir buçuk ay gibi kısa bir süre içerisinde yaklaşık 200 kişi gazete imtiyazı almıştır. Bu kişiler gazeteciliğin ne olduğunu tam olarak bilmeden sermayelerini harcayarak gazete çıkartmışlardır. Bu şekilde işin ehli olmayanlar tarafından yayımlanan, gazetelerin birçoğu çok geçmeden yayım hayıtını sonlandırmıştır. Tam da bu dönemde yayım hayatına başlayan Karagöz gazetesi ise

[25] Erol Üyepazrcı, "Uzun Soluklu Bir Halk Gazetesi Karagöz ve Kurucusu Ali Fuad Bey", Müteferrika Yayınları, S. 19, s. 17.

Ali Fuad Bey [26] tarafından pek mükemmel bir şekilde yayımlanmış olup, ilk sayfasında yer alan resimler halk tarafından yoğun bir ilgi ile karşılanmıştır.[27]

Osmanlı Devleti'nde, mizah edebiyatının en önemli özelliği kısa ve yoğun anlatım tarzının yanı sıra mizahın halk dili ile en ince ve en anlamlı kelimelerle anlatılmasıdır. Zira aydın dili olarak da değerlendirilen Osmanlıcanın yerine halk dilinin tercih edilmesi, yaşayan Türkçe'nin kullanılması mizahın en önde gelen özelliği olmuştur. Halka dönük bir mizahi yapısı olan ve haftada iki gün yayım yapan Karagöz'de, kurucusu Ali Fuad Bey'in dışında ileriki sayılarında dönemin ünlü gazetecilerinden Baha Tevfik Bey [28] ve Aka Gündüz [29] 'ün de görev aldığı

---

[26] Ali Fuad Bey, İstanbul'un yerleşik ailelerinden tahmin edilen Ali Fuad Bey'in doğum ve ölüm tarihleri net olarak bilinmemek birlikte yalnızca 1920'lerde vefat ettiği tahmin edilmektedir. Ali Fuad Bey, Tanzimat döneminin önde gelen aydınları arasında yer almıştır. Ali Fuad Bey, 1869'da Basiret gazetesinde muhabirlik yapmıştır. Ayrıca II. Abdülhamit döneminde Bahriye Matbua Müdürlüğü yapmıştır. Ali Fuad Bey, Tanzimat dönmemindi yayımlanmış olan mizah gazetelerinde karikatür çizen ilk Türk karikatürcüsüdür. Ali Fuad Bey'in çizdiği karikatürler; Hayal, Çaylak, Letaif-i Asar, Basiret, Kahkaha ve kendisinin yayımladığı Karagöz gazetesinde yayımlanmıştır. Ahmet Rasim, bir anısında; "Ali Fuad Bey'le, o devirde her ne zaman buluşsak bana gizlice: - Ah! Bir basın özgürlüğü olsa da, Karagöz adıyla bir mizah gazetesi çıkarsak der." Ali Fuad Bey, II. Meşrutiyet döneminde yayımladığı Karagöz gazetesinde "sahibi ve musavveri: Ali Fuad Bey" bilgileri yer almıştır. Ali Fuad Bey'e göre; "yergi savaşın karikatüre tanıdığı bir nimettir. Savaş, insan tarafından ancak hiciv edilebilir. O bir karikatürcü ise hiciv doğal bir hak şeklini alır. Bir bakıma hiciv, hokkadan fışkırmayı bekleyen bir irin gibidir. Ali Fuat, bu irini delmiştir." Savaşı ve gerisini geniş bir açıdan değerlendirip yer verdiği karikatürlerdeki abartı yönelimi savaşın yüklediği öfkenin gerisin de kalmış olsa da mizah ve dergi dozunda yoktur. Ali Fuad Bey, 1870'lerde insanların barış içerisinde yaşaması için savaş vermiş ilk öncü karikatürcüdür. Turgut Çeviker, *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü-I (1867-1878/1878- 1908)*, Adam Yayınları, İstanbul 1985, s. 112-113, Turgut Çeviker, *Ali Fuad Bey Osmanlı Tokadı*, Adam Yayınları, İstanbul 1986, s. 12.

[27] Enver Behnan Şapolyo, *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yöniyle Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1971, s. 171-172.

[28] Baha Tevfik, 14 Nisan 1884'te İzmir'de doğmuştur. İkinci meşrutiyet döneminin ileri gelen fikir adamlarından biridir. 1907 tarihinde Mektebi-i Mülkiye okulunu derece ile bitirdikten hemen sonra, İzmir de göreve başlamıştır. Meşrutiyet ilan edildikten sonra memurluktan istifa ederek, 1909 tarihinde İstanbul'a gelmiş, çeşitli gazete ve dergilerde çalışmaya başlamıştır. Ayrıca kendine ait dergiler ve kitaplar yayımlamıştır. İlk şiiri 1903 tarihinde Ahenk gazetesinde yayımlanmıştır. İlerleyen yıllarda İzmir'de haftalık İzmir gazetesinde çeşitli türde yazıları yayımlanmıştır. Daha sonra bu gazetenin başyazarı olmuştur. Bu gazeteden ayrıldıktan sonra, Ferda-yı Temmuz adlı bir okul gazetesi çıkartmıştır. İlerleyen yıllarda; Sedat, Serbest İzmir, Eşref, Piyano, Eşşek, Kibar, Yuha, El-malum, Düşünüyorum adlı gazete ve dergilerde çeşitli görevlerde bulunduktan sonra, Karagöz gazetesinde yazılar yazmaya başlamıştır. 1912'de Karagöz gazetesinin başyazarlığını yapmıştır. 1913 yılında Çocuk Duygusu ve Felsefe dergileri ile Türkiye'de ilk felsefe dergilerini yayımlamıştır. Ayrıca, Resimli İstanbul, Musavver, Hale, Kadın, Tenkit, Ümmet, Serbesti, Hak Yolu, Alemdar, Teşrih, Takvimli Gazete, Büyük Duygu gibi gazete ve dergilerde çalışmıştır. Baha Tevfik; 19 Mayıs 1914 tarihide İstanbul'da vefat etmiştir. Uygur Kocabaşoğlu, *Hürriyet'i Beklerken İkinci Meşrutiyet Basını*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s. 104-105.

[29] Aka Gündüz, Asıl adı Hüseyin Avni'dir olan Aka Gündüz 1885 tarihinde Rumeli'de Alasonya'da dünyaya gelmiştir. İlköğrenimi Serez ve Selanik'te yapmıştır. Daha sonra Selanik Rüştiye'sine ardından Eğri Kapı Sırp Rüştiye'sinde öğrenim görmüştür. Okumasını istemeyen üvey annesinden kaçıp İstanbul'a gelerek sırasıyla Galatasaray, Edirne ve Kuleli Askeri İdadilerinde okumuştur. Harbiye'de ikinci sınıfta iken siyasete karıştığı için hastalığı da bahane edilerek okuldan ihraç edildikten sonra tekrar Selanik'e dönmüştür. Daha sonra Paris'e gitmiştir. Orada College de France, Paris Güzel Sanatlar Okulu ve Hukuk Fakültesi'nde iki buçuk yıl öğrenim gördükten sonra İstanbul'a dönmüş ve Hariciye gümrüğüne memur olarak atanmıştır. İlk yazılarında Enis Avni ismini

görülmektedir. Ali Fuad Bey döneminde yayımlanmaya başlayan Karagöz; olayları halkın anlayabileceği sade bir dille okurlarına sunmuştur. Karagöz, her sayısında karikatürlere yer vermiş olup, işlenen konular genelde Karagöz ve Hacivat'ın karşılıklı konuşmalarına dayalı olarak yayımlanmıştır.[30]

Ali Fuad Bey, ilk gazeteciliğe 1869'da Basiret'te muhabir olarak başlamıştır. Ardından 1874 tarihinde yayım hayatına başlayan Letaif-i Asar[31] isimli dergide musavver (ressam) olarak çalışmıştır. Yayım faaliyetlerinin kısıtlandığı dönemde Ali Fuat Bey, "ah bir matbuat hürriyeti gelse de Karagöz adıyla dergi çıkarsam" diyerek bu sanata verdiği değer ortaya çıkmaktadır. Ali Fuad Bey, Karagöz gazetesinin dışında; Çaylak, Hayal, Kahkaha ve Letaif-i Asar gibi mizah dergilerinde karikatürler çizmiş, Bahriye Matbaası'nda müdürlük ve Matbaa-i Âmire'de eminlik yapmıştır.[32]

Karagöz, II. Meşrutiyet döneminde yayım hayatına başlayarak en çok tanınan ve uzun yayım hayatına sahip olan bir gazetedir. Karagöz, II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden iki hafta gibi kısa bir süre sonra yayım hayatına başlamıştır. Karagöz'ün, sahibi ve çizeri olan Ali Fuad Bey gazeteyi daha önceden kafasında

---

kullandıktan sonra Aka Gündüz ismini kullanmıştır. Bahriye Nazırı Büyük Cemal Paşa'nın idaresinde on dört ay Adana Vilayet Meclisi Başkâtipliğini yürütmüştür. Bu görevi sırada Adana Vilayet Gazetesi'nde birçok yazısı yayımlanmıştır. İstanbul'a döndükten sonra matbuat hayatına atılmıştır. Edebiyat hayatına on altı yaşında başlamıştır. Edebiyat-ı Cedide şairleri tarzında manzumeler yazarak edebiyat hayatına başlayan Aka Gündüz. Enis Safvet Avni, Muallim ve Serkenkebin lakaplarıyla edebi ve mizahi birçok şiir ve yazı kaleme almıştır. Mart 1901'de Mecmua-i Edebiyye'de çıkan bir şiirle yayın dünyasına ayak basmış, daha sonra Selanik'te yayımlanan Çocuk Bahçesi ve Genç Kalemler dergilerinde yer alan yazılarıyla edebiyat çalışmalarını sürdürmüş ve kısa sürede tanınmıştır. Selanik'te haftalık Kadın gazetesini yayımlamış ve burada yazdığı şiir ve makaleler ilgi uyandırmıştır. Karagöz gazetesinin başmuharrirliğini yapmış, Ubeydullah Efendi ile birlikte Hak Yolu adlı bir akşam gazetesi de çıkarmıştır. Daha sonra İstanbul'da Ercümend Ekrem (Talu) ile beraber mizahi Alay dergisini yayımlamışlardır. Sabah, Zaman, Hizmet, Ahenk, Tercüman, Tanin, İleri, Hâkimiyet-i Milliye gibi birçok gazetelerde şiir, hikâye, roman ve makaleleri yayımlanmıştır. Cumhuriyet'ten sonra Milli Mücadele'yi yücelten ve Cumhuriyet'in resmi prensiplerini yaymaya çalışan eserlerini yayımlamıştır. 1932-1946 yılları arasında Ankara milletvekilliği yapmıştır. 6 Kasım 1958'de vefat etmiştir. Sema Uğurcan, "Aka Gündüz", *https://islamansiklopedisi.org.tr/aka-gunduz*, E.T.: 29.06.2019.

[30] Fevzi Çakmak, "100. Yılında Birinci Dünya Savaşı", *2. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 16-18 Ekim 2014-İzmir, (Ed.: Mustafa Daş, Türkmen Töreli, v.d.), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015, s. 362.

[31] Letaif-i Asar, Terakki adlı gazetenin eki olup ilk mizah gazetesidir. 1868 tarihinde haftada bir defa kadınlara özel olarak yayımlanan Terakki gazetesinin ek nüshasıdır. Terakki gazetesi 1868 tarihinde Ali Raşit ve Filip efendiler tarafından kurulmuştur. Ancak gazetenin bir sayısında yer alan El- Cevaip isimli yazısından dolayı yayım hayatına son verilmiş olmuş olsa da 1874 yılına kadar birkaç defa açılıp kapatılmıştır. Nermin Yazıcı, "Yazılı Türk Mizahının Gelişim Sürecinde Batılı Anlamda İlk Mizah Dergisi: Cem", *Turkish Studies*, C. 6, S. 3, s. 1301. Gazete, "haftada bir defa Salı günleri sekiz sayfa olarak yayımlanır". Gazetenin karikatüristi Ali Fuat Beydir. Gazetede yer alan karikatürler taşıdıkları anlam bakamından güçlüdür. Gazetede mizah çalışmalarının yanı sıra kültürel yazılara da yer vermiştir. Çeviker, *a.g.e.*, s. 129.

[32] Bülent Akbaba, "İnkılap Tarihi Öğretimi İçin Bir Kaynak: Karagöz Dergisi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 22, S. 2, s. 735.

tasarlamış ancak "matbuat hürriyeti" yoksunluğundan ve yaklaşık 500 Osmanlı lirası eksikliğinden dolayı hemen yayımlayamamıştır.[33] Ali Fuad Bey, II. Meşrutiyetin ilanının ilk haftasında Karagöz gazetesini kurmaya karar vermiştir. Kadıköy'de bulunan Mühürdar Gazinosu'nda arkadaşları ile konuşup anlaştıktan sonra belediye eski muhasebecilerinden Reşat Bey'den 500 lira yardım alarak, 10 Ağustos 1908 tarihinde gazeteyi yayımlamaya başlamıştır. Gazete, ilk olarak Ankara Caddesi'nde Reşit Efendi Han'ında bulunan İkdam matbaasında daha sonra Ebusuut caddesinde Araks matbaasında ve son olarak aynı cadde üzerinde bulunan Nefaset matbaasında basılmıştır.[34]

Karagöz, yayım hayatına başladığı ilk günden, Ağustos 1914 yılına kadar satışa sunulan sayıların çoğunda, yazılar imzasız olmakla beraber yazarların belirlenmesi oldukça güç olmuştur. Karagöz'ün, sahibi ve başmusavveri olan Ali Fuad Bey karikatürlerinde imza bulunmamasına rağmen 1908'den savaş yılları arasındaki olan yaklaşık 1400 karikatürün büyük bir bölümünü Mehmet Baha ve Halit Naci[35]adlı musavverler imzalı olarak karikatürlerini yayımlamışlardır.[36]

1914'te I. Dünya Savaşı'nın getirdiği zorluklar karşısında, Karagöz gazetesinin; sabırlı, metanetli ve güçlü duruşu gazeteye ilgi duyulmasında etkili olmuştur. Ayrıca savaş döneminde Karagöz gazetesi, kesintisiz yayım yapmaya çalışan tek mizah gazetesi niteliğindedir.[37]

---

[33]Kocabaşoğlu, *a.g.e.*, s. 49.

[34] Çiğdem Arslan, Mustafa Toker, *Karagöz Gazetesinin Çizgileriyle I. Dünya Savaşı*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015, s. 1.

[35]Halit Naci, 1875 yılında İstanbul'da doğmuştur. Eğitim ve öğretim hayatına Eyüp'te başladıktan sonra eğitimine Mekteb-i Harbiye'de devam etmiştir. Resim çalışmalarına küçük yaşta başlayan Halit Naci, padişah ve paşaların portelerini çizmiştir. Sanayii Nefise okulundaki üç yıllık eğitimini birincilikle tamamlamıştır. Çini fabrikasında çalışacağından dolayı ressamlık eğitimi alması için Paris'e gönderilmiştir. Yurda geri döndükten sonra çini fabrikasında yağlı boya ve seramik üzerine çalışmalar yapmıştır. Ayrıca Mekteb-i Bahriye'de resim öğretmenliği yapmıştır. 1906 yılında geçirdiği mide rahatsızlığından dolayı Binbaşı rütbesiyle emekli olmuştur. 1908 yılı ile birlikte oluşan hürriyet ortamı ile başlayan yayımlar arasında mizah dergileri geniş bir yer tutuyordu. Halit Naci'de bu yayımlar arasında ilk karikatürünü Karagöz gazetesinin, 1909 tarihli seksen üçüncü sayısında yer almıştır. Halit Naci ve Mehmet Baha Karagöz gazetesinin, önemli iki karikatüristi olarak çalışmalar yapmışlardır. Birinci dünya savaşının başlamasıyla birlikte Halit Naci Harbiye Nezareti basımevinde görev almıştır. Tekrar emekli olmasından sonra gazete ve dergilere karikatürler ve resimler çizmesiyle beraber birçok okulda resim eğitimi vermiştir. Ancak 1927 yılında kalp krizi geçirmesiyle birlikte vefat etmiştir. Turgut Çeviker, "Karagöz ve Ünlü Karikatürcüsü Halit Naci", *Hürriyet Gösteri Yayınları*, s. 78-79.

[36] Akbaba, a.g.m. s. 735-736.

[37] Çakmak, a.g.m., s. 362-363.

3.Karagöz Gazetesinin Yayım Politikası ve Yazın Üslubu

Karagöz oyununun birikimi ve sözlü Karagöz edebiyatı; Karagöz gazetesinin, karikatürcüsüne hız kazandırmıştır. Karagöz gazetesinde, yer alan Karagöz-Hacivat'lı karikatürler bir hayal izlencesi, altyazıları da seyirlik oyunu metinlerinde yer alan bölümler gibidir. Aykırılıklar, karşıtlıklar ve saçmalıklardan elde edilen malzemeler Karagöz gazetesinde geniş yer almıştır. Bu malzemelerle yayım yapan Karagöz gazetesi, halkın gazeteye ve karikatüre olan ilgisini artırmasında etkili olmuştur.[38]

Karagöz gazetesi; toplumun değerlerine, önyargılarına ve beklentilerine seslenebilmiş geniş kitlelerin nabzını elinde tutmayı başarmış bir halk gazetesidir. Karagöz'ün; yayımlanan ilk sayılarında ilerici, popülist, kavgacı kimliği ağır basan bir yapıda yayım yapmıştır. Ancak gazetenin bu kavgacı yapısı kuruluşunun 15. yılından sonra bu yapısını kaybetmiştir. Karagöz, her dönemde "Düvel-i Muazzama" ya karşı, Milli Mücadele'den yana tavrı, basın hürriyetinin zaman zaman gür, zaman zaman cılız sesi, tüm olaylara kalın mercekli bir "erkek" gözlüğü ile bakışı, bu gazetenin genel çizgisini oluşturmaktadır.[39] Karagöz'ün, izlemiş olduğu bu yayım politikası gazetenin; siyasi, mizahi ve aynı zamanda bir halk gazetesi olduğunu göstermektedir.

Karagöz'de yer alan metinler; Muhavere, Dâhili, Takvim-i Ceraid (basında çıkanlar) ve Ocak 1910'a kadar Telgraf (kısa haberler) başlıklı bölümlere ayrılmıştır. Ağustos 1911'de bunlara ek olarak Hasb-i Hâl (görüşüp dertleşme) bölümü de eklenmiştir. 1913'te marttan hazirana kadar Küşteri Meydanı (karagözcüler sanatının kurucusu Şeyh Küşteri'ye saygı gereği olarak Karagöz perdesine verilen ad) başlığını taşıyan bir sütun eklenmiştir. Muhavere sütunu, Karagöz gazetesinin en önemli bölümüdür. Bu bölüm sürekli ilk sayfada yer almıştır. Teodor Kasap'ın Hayal dergisindeki üslubunu, izlerini taşıyan bu bölümde, Karagöz ve Hacivat günlük yaşamın bir sorunu ya da güncel politika üzerinde durulmuştur. Muhavere sütunu altında yer alan tartışmalar Ali Fuad Bey tarafından yazılmıştır.[40]

Karagöz gazetesi, muhavere usulünü uygulamıştır. Karagöz ve Hacivat olaylar üzerine diyaloglar kurmuştur. Bu üslubu II. Meşrutiyet döneminde uygulayan

---

[38] Çeviker, *a.g.e.*, s. 50.
[39] Uygur Kocabaşoğlu, "Hayal Perdesinden Gazete Sayfasına Karagöz", *Tarih ve Toplum Dergisi*, C. 8, S. 43, s. 226.
[40] Akbaba, a.g.m., s. 738.

ilk mizah gazetesidir. Karagöz gazetesinden sonra yayım hayatına başlayan gazetelerde bu yöntemi kullanmışlardır. Karagöz gazetesi, içerik olarak en fazla muhavere bölümüne yer vermiştir.[41]

Karagöz'de, en ilgi çekici olan kısım, Karagöz ve Hacivat'ın toplumsal, siyasal ve güncel olaylarda mizahi bir dille konuşturulmasıdır. Bu yayım çizgisi, Karagöz, yayım hayatına başlamadan önce Hayal gazetesinde[42] görülmüştür. Ali Fuad Bey'de gazeteyi kurmasıyla beraber Karagöz ve Hacivat tiplerini gazeteye taşımıştır. Gazetede, Karagöz ve Hacivat'ın yanında Karagöz'ün oğlu "Afacan" ve Hacivat'ın oğlu "Yumurcak" tipleri yer almıştır. Ayrıca dönemin ünlü kişileri de gazetede görülmektedir. Nüshanın ilk sayfası tam sayfa şeklinde dolu iken, dördüncü sayfası ise anlatılan olayın durumuna göre yarım veya tam olmuştur. 15 Haziran 1918 tarihiden sonra gazeteye, "Delinin Defteri ve Akıllının Defteri" başlıklarına yer verilmiştir.[43]

Dönemin nabzını tutan Karagöz'ün, sıklıkla ve ağırlıklı olarak toplumsal olaylara yer verdiği anlaşılmaktadır. Gazete, toplumun her kesimine hitap ederek güncel olayları mizahi bir bakış açısıyla bazen yazılı bazen de karikatürleri ile çizili olarak okurlarına sunduğu görülmektedir. Karagöz, bu şekilde olayları incelerken siyasi olaylara geniş bir açıdan etraflıca çözümler sunmakta okuyucuyu bu anlamda düşündürmektedir. Genel olarak bakıldığında gazetenin sahip olduğu bu tutumun genel yayım politikasını oluşturduğu ve söz konusu gazetenin de bu yayım politikasından ödün vermediği ifade edilebilir.

---

[41] Hamza Altın, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, Grafiker Yayınları, Ankara 2014, s. 132.

[42] Hayal Gazetesi, Teodor Kasap tarafından 1872 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. Mizah ağırlıklı yayım yapan bir gazetedir. Gazete, Diyojen gazetesi gibi hemen hemen tüm konuları mizahi bir şekilde aktarmaya çalışmıştır. Gazete kanunu esasi ilan edilmesiyle birlikte bu durumu *"kanun dairesinde serbesttir"* adlı karikatürden dolayı matbuat idarecilerinin bu gazeteye karşı olumsuz bir tutum takınmalarında etkili olmuştur. Hatta gazete bu sebepten dolayı ara sıra yayımı durdurulmuştur. Gazete bu olumsuz durumu bile mizahi açıdan okurlarına şu şekilde aktarmaya çalışmıştır; *"aldığımız bir ihtarname üzerine şimdi âlemi faniye veda etmekliğimiz lazımgeliyor. Allah rahmet eylesin iyi adam idi diyiniz. Sakın ağlamayınız. Gülünüz. Bu dünya kimseye baki değildir. Canım boğazıma gelmiş olduğu halde bile herkese selamda kusur etmek istemem. İşte kısılmağa başladı. Ca . . . nım. . . çı . . . kı. . . . yor . . . çık . . . tı!"* Selim Nüzhet, *a.g.e.*, s. 60-61.
Tanzimat döneminde mizah ağırlıklı yayım yapan gazetelerin çoğu birtakım engellemelerden dolayı sancılı bir yayım hayatı yaşamışlardır. Bu gazeteler içerisinde yer alan Hayal gazetesi geçirdiği zor durumu yukarıda yer alan söz ile ifade etmeye çalışmıştır.

[43] Arslan, Toker, *a.g.e.*, s. 2.

3.1. Karagöz Gazetesinin Politik Mizahi Konumu

1908'de yayımlanmaya başlayan Karagöz, yayımlandığı tarihten başlayarak; iktidarları kimi kez alkışlayarak, kimi kez de eleştirerek yaygın bir şöhret ve yaygın bir baskı sayısı başarısına ulaşmıştır. Karagöz, bazı sayılarında, iki veya üç baskı yapmış ve yirmi bin okura kadar ulaşmıştır. Karagöz'ün birinci sayfasında yer alan karikatürde ağırlıklı olarak günün politikası; dördüncü sayfasında ise toplumsal olaylar ele alınmıştır. Karagöz'ün, yayımlandığı ilk yılın ortalarına kadar her sayıda bir veya iki karikatür basılmıştır. Bu karikatürlerin ortak özellikleri, eylemi veya yorumu yapan kişi olarak Karagöz'ün, ya tek başına ya da arkadaşı Hacivat ile birlikte resmedilmiş olmasıdır. Karagöz ve Hacivat'ın karşılıklı konuşmalarıyla desteklenen çizgiler dönemin siyasi ve sosyal olaylarının birinci elden tanıklığını yapmakta, diğer tarihsel kaynaklara farklı bir bakış açısından alternatif oluşturmaktadır. Karagöz; II. Meşrutiyet dönemini, I. Dünya Savaşı yıllarını, Kurtuluş Savaşını, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu, Tek Parti ve Çok Partili hayatın ilk yıllarını aktarırken tarihsel yazılı kaynaklara katkı sağlayarak, farklı bakış açıları sunacak yapıda olan bir gazetedir.[44]

II. Meşrutiyetin, ilanından sonra İstanbul'da yayım hayatına başlayan Karagöz, yayım hayatına başladığı tarihten itibaren 1908-1955 tarihleri arasında mizah alanında Akbaba (1922-1977) ile birlikte en uzun ömürlü yayım organıdır. Karagöz, Türk mizah basının kurucularından biri sayılan Ali Fuad Bey tarafından yayım hayatına başlayan ve II. Meşrutiyet'ten Mütareke'ye intikal eden tek mizah gazetesidir. Karagöz, Milli Mücadele döneminde her anlamda oturmuş bir yayım organı olarak karşımıza çıkmakla beraber, bu dönem boyunca aralıksız olarak yayım yapmıştır. Dönemin diğer mizah gazete ve dergileri Karagöz gibi aralıksız yayım yapamamışlardır. Mütareke döneminde mizah alanında çıkan ve Milli Mücadele yanlısı diğer gazete ve dergileri daha çok karikatür ve resim içeriklidir. Karagöz'de ise yazı ve şiirler ön plandadır.[45]

Zengin bir içerikle yayım yapan Karagöz gazetesi, Milli Mücadele döneminde Mustafa Kemal'e geniş yerler verilmiş olmakla birlikte hakkında pek çok yazı ve şiirler yer almıştır. Zira bu dönem boyunca Mustafa Kemal için yazılmış olan

---

[44] Akbaba, a.g.m., s. 737.

[45] Ali Şükrü Çoruk, *Mizah Penceresinden Milli Mücadele- Ya İstiklal Ya Ölüm-*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008, s. IX- X.

şiirlerde vatan sevgisi ve kahramanlık yüklü şiirler yoğunlukta iken, hiciv ve mizah içerikli olmayan şiirlere pek yer verilmemiştir. Mustafa Kemal'in, gazetede tek başına konu edindiği ilk şiir, Sakarya Savaşı'nın başarı ile sonuçlanmasının ardından 7 Aralık 1921 tarihli sayıda "Gazi Paşama" başlığıyla yayımlanmıştır. Bu şiirde genel olarak, Mustafa Kemal Paşanın ülkenin kurtuluşu için o güne kadar verdiği mücadeleyi Karagöz gazetesinin ağızından, Türk milleti'nin ona olan minnet duygularını ifade etmiştir. Şiirde, daha Kurtuluş Savaşı kazanılmadan, zaferin Mustafa Kemal'in yaptıkları sayesinde gerçekleşeceğini vurgulanması, halkın paşaya duyduğu güveni göstermektedir.[46]

Milli Mücadele dönemi boyunca, halkın ve askerlerin morallerinin en düşük olduğu dönemlerde bile mizah dergileri, halkın düşük morallerini yüksek tutması için gereken çabayı göstermişlerdir. Özellikle bu durumu en iyi şekilde ifade etmeye çalışan Karagöz'ün, usta yazarları bu konu ile ilgili çizdikleri karikatürler, "halk tarzı bir mizah gazetesi" olduğunu göstermektedir. Karagöz, 10 Mayıs 1922 tarihinde Yunan savaş gemisinin, küçük bir Türk sandalı ile çekildiği resmedilmektedir. Gazete, burada Türk halkının morali yüksek tutmak için düşman kuvvetlerini zayıf göstererek, Türk ordusunun gücünü büyük göstermeye çalışmıştır. Karagöz'ün, izlemiş olduğu bu yayım politikası Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında adından uzun süre bahsettiren bir gazete olmasında etkili olmuştur.[47]

Karagöz, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru geçişte Türkiye'nin mizah basını içerisinde, en uzun süreli yayımlanan gazetesi olmuştur. Gazetenin, Kuva-yı Milliye döneminden CHP iktidar süresince kurduğu "yakın ilişki" tek parti dönemi iletişim politikalarını tahlil etme açısından önemli bir örnektir. Gazete, yayımlandığı süre zarfında iktidarın her türlü desteğini alma konusunda hiçbir sıkıntı yaşamamıştır. Savaştan sonra iktidarı meşrulaşan Ankara Hükümeti, Karagöz'ün 1923-1924 tarihleri arasında yurtdışından ithal ettiği kâğıttan gümrük vergisi almamıştır.[48]

Karagöz ile ilgili yapılan arşiv taramalarında gazetenin farklı tarihlerde farklı miktarlarda kâğıt ithali yaptığı ve ithalin gümrük vergisinden muaf tutulduğuna

---

[46] Çoruk, *a.g.e.*, s. 105- 106.

[47] Cüneyd Okay, *Dönemin Mizah Dergilerinde Milli Mücadele Karikatürleri 1919-1922,* T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2004, s. 18-19.

[48] Aytül Tamer, "Kurtuluş Savaşı'ndan Tek Parti Dönemin İktidar ve Mizah Basını İlişkisi: Devlet *Arşivindeki İzler", Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Bildiler Kitabı*, 13-15 Mayıs, (Ed.: Önder Barlı, Derya Tellan), Erzurum 2011, s. 214.

rastlanmıştır. Buna göre; 30.1.1329 tarihli tezkirede[49] Karagöz gazetesi, adına 134 balya kâğıdın gümrük vergisinden muaf tutulduğu görülmüştür.[50] 22 Kânunusani 1329 tarihli tezkirede Karagöz gazetesi Müdüriyeti adına, İtalya'nın Trieste limanından Loyd markalı 200 balya kâğıt gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Yine aynı belgede yer alan 2490/42 numaralı tezkirede Karagöz gazetesi adına, İtalya'nın Trieste limanından Lio Polis Nam adlı İtalyan vapuruyla 204 balya yaklaşık olarak 22073 kilo kâğıt gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.[51] Yine aynı belgede 30 Kânunusani 1329 tarihinde Karagöz gazetesi adına, 2000 top kâğıt gümrük vergisinden muaf tutulmuştur.[52] Ayrıca 25.4.1329 tarihli tezkirede Karagöz gazetesi adına, Trieste'den 82 balya kâğıdın gümrük vergisinden muaf tutulduğu görülmüştür.[53]

Karagöz gazetesi, tek parti döneminde karşılaştığı maddi sorunları iktidar partisinden destek alarak çözmüştür. Ayrıca Takrir-i Sükûn döneminde hiçbir kovuşturmaya tutulmayan Karagöz gazetesinin, 1935'te CHF'nin kontrolü altına geçtiği bazı kaynaklarda belirtilmiş olmasının yanı sıra gazetenin "CHF'nin malı" oluğu, CHF Genel Sekreteri Saffet Arıkan'nın 2 Aralık 1928 tarihindeki yazısında belirtilmiştir.[54] Bu duruma istinaden 2 Aralık 1928 tarihinde CHF Katibiumumiliği, tarafından yazılan belgede;

> *"İntişar etmekte olan Karagöz gazetesinin, bu aydan itibaren tamamen Fıkramızın malı fırkamızın olmuş, idare ve kontrolü İstanbul mıntıkası Müfettişimiz H. Şinasi Paşa tarafından deruhde edilmiştir. Gazetenin sürüm ve revacının temini için yazı ve resim gibi münderecatı hakkında arzu veya herhangi bir talep oluru, bunların doğrudan doğruya Onikinci Mıntıka İstanbul Müfettişliğimiz vasıtasıyla gazete iblağı mümkündür. Fıkramızın malı olan iş bu gazetenin ancak sürümünün artması ile kabildir, bunun için abone temin ve satışının tezyidi teşkilatımızın alakadar olmasını faydalı görmekteyiz. Kendi malımız olan bir gazete hakkında ilave buyuracağımız bir mütalaa olduğu takdirde lütfen işarını rica eylerim efendim."*[55]

Karagöz gazetesi, harf inkılabından sonra maddi sıkıntılar yaşamasından dolayı CHF Karagöz gazetesine gereken maddi desteği vermiştir.[56] Bu duruma

---

[49] *BCA*, 030.18.01.01.6.47.16. Belge için bkz.: Ek-1
[50] *BCA*, 030.18.01.01.6.47.16.
[51] *BCA*, 030.18.01.01.09.16.19.
[52] *BCA*, 030.18.01.01.09.16.19.
[53] *BCA*, 030.18.01.01.7.18.4.
[54] Tamer, a.g.m. s. 214.
[55] *BCA*, 490. 01.1.2.19.
[56] Tamer, a.g.m., s. 215.

istinaden, CHF On İkinci Mıntıka Müfettişliği, tarafından 18.2.1929 tarihinde Karagöz Gazetesi İdarehanesine bir yazı gönderilmiştir.[57] Buna göre;

> *"fırkamıza mal edilmiş bulunan ve umum tahririyesi İstanbul vilayeti heyetimizce murakabe edilmekte olan Karagöz gazetesi idaresinden alınan malumatta bilhassa taşra bayilerinin göstermekte oldukları müşkülattan ve abone noksanından bahsedilmektedir. Gerek abone kaydı hususunda ve gerekse bayilerle yakından alakadar bulunulmasında fikra teşkilatımızın nazarı dikkatleri celp edilmek üzre müfettiş arkadaşlar nezdinde lutfü tavassutlarının ehemmiyetle rica ve bilvesile teyidi tazimat eylerim efendim."* [58]

> CHF Katibiumumiliği, tarafından 23.5.1934 tarihinde Karagöz Gazetesi İdarehanesine göndermiş olduğu yazıda[59]; "Karagöz gazetesinin alacaklarını tahsil edememesi gazeteyi borçlarını ödeyemeyecek güçlüğe düşürmüştür. Hâkimiyeti Milliye ve Karagöz tahsisatı içinden Karagöze ayrılıp şimdiye kadar kullanılmayan iki yüz liranın gazetenin idaresini kolaylaştırmak üzere ödenmesine yüksek müsaadenizi dilerim, efendim." [60]

Bu yardımın yanı sıra Karagöz için CHF, 12 Nisan 1937 tarihinde Karagöz Gazetesi İdarehanesine, bir mektup göndermiştir.[61] Bu mektupta fırkanın, Karagöz gazetesine 500 adet abonelik bir yardımda daha bulunacağını belirtilmiştir. Buna karşılık 14 Nisan 1937 tarihinde Karagöz Gazetesinin İdaresi, tarafından CHF Genel Sekreterliğine yazılan bir mektupta 500 nüshanın nerelere gönderileceğini gösteren bir listenin Karagöz gazetesine bildirilmesini istemiştir. Ayrıca bu mektubun sol üst kısmında; "YEDİGÜN, herşeyden bahseden magazin, KARAGÖZ, siyasi halk gazetesi, KARİKATÜR, siyasi mizah gazetesi çıkaran Sedat Simavi'nin" bilgileri yer almaktadır. Mektubun sağ alt köşesinde ise Karagöz gazetesinin mührü "İstanbul KARAGÖZ, 1908" şeklinde verilmiştir. [62] Söz konusu bu ayrıntılar dikkate alındığında gazetenin yayım üslubu ve yayım politikası özetlenmiş görünümündedir. Buna göre siyasi mizah olan gazetenin, magazin haberlerine yer verdiği gibi toplumsal olaylara da dikkat çekecek bir yazım üslubunda olduğu anlaşılmaktadır.

CHF Genel Sekreterliği'nden, 3 Eylül 1938 tarihinde Sedat Simavi'ye gönderilen belgede; 18 Ağustos 1938 tarihinden itibaren Karagöz gazetesinin, abone

---

[57] *BCA*, 490.01.1.2.19.2. Belge için bkz.: Ek-2.
[58] *BCA*, 490.01.1.2.19.2.
[59] *BCA*, 490.01.1273.236.1.4. Belge için bkz.: Ek-3.
[60] *BCA*, 490.01.1273.236.1.4.
[61] *BCA, 490.01.1273.236.2.1.* Belge için bkz.: Ek-4.
[62] *BCA*, 490.01.1273.236.2.1.

sayısı 500'den 620'ye yükseltildiği belirtilmiştir. Ardından 3 Haziran 1939 tarihinde CHF Genel Sekreterliği'nden, Sedat Simavi'ye gönderilmiş olan bir belgede yeni açılan CHF ilçe başkanlıkları ve Halkevleri'nin de abonelik listesine eklenmesi ile birlikte Türkiye genelinde CHF kanalı ile dağıtılan Karagöz gazetesinin abone sayısı 770' e yükseltilmiştir.[63]

Yukarıda kısaca özetlenen arşiv belgelerinden yola çıkarak Karagöz gazetesinin, satışlarının düşmesiyle birlikte taşrada bulunan bayilerde birtakım sorunların yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu durumun abone sayısının düşmesi şeklinde ortaya çıktığı görülmüştür. Bu şekilde Karagöz Gazetesi İdarecilerinin, yaşanan sıkıntıları CHF teşkilatlarına bildirmesi ve buna istinaden gereken ilginin gösterilerek konu ile ilgili müfettişlerin görevlendirilmesinin talep edilmesinin söz konusu gazetenin iktidar tarafından desteklenen bir gazete olduğunu göstermektedir.

4.Karagöz Gazetesinin Karikatüristleri, Yayım Kadrosu

Bu bölümde söz konusu gazetenin karikatürist ve yazar kadrosu hakkında bilgi verileceğinden öncelikle karikatürist ve metin yazarlarını birbirinden ayırt etmek için bu konuda bir ön bilgi vermenin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Bu balamda önce Karikatür daha sonra ise Karikatürist hakkında bilgi verelim. Karikatür; kelime olarak İtalyancanda "caricare" yani "yüklemek" anlamından türemiştir. Köken olarak; anlam yüklemek, hücum etmek anlamlarında da kullanılmıştır. İlk karikatür örneklerinde, daha çok insanların yüzlerini abartıp çizerek bazı karakteristik özellikler ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Karikatür, çizginin gücü ile toplumların iktidara kaşı çıkışlarını ve siyasi iktidarları hiciv etmekte bir araç olarak kullanılmıştır. Turan Selçuk, karikatürü; "Çizgiyle mizah yapma sanatıdır" olarak tanımlamıştır. Karikatür; olayların, varlıkların ve düşüncelerin doğayla ters düşen, olması gerekenden farklı olanların gülünç yanlarını bularak, yazı ile desteklenmiş abartılı çizimlerle bir gülmece anlatımına dönüştürme sanatıdır. Karikatürlerin diğer bir özelliği de, karikatürcülerin bir konuyu ele alırken çizgilerine kattıkları veya yansıttıkları dünya görüşlerini ve konu hakkındaki duyguları ön plana çıkarmasında etkilidir. Ayrıca karikatürlerde önemli olan diğer bir

[63] Tamer, a.g.m., s. 216.

konuda, karikatürcülerin farklı bir medeniyet dünyasına mensup konuları ve toplumları ele almalarıdır.[64]

Karikatürün bir mizah türü olarak ortaya çıkışı ve yaygınlık kazanması XVI. ile XVII. yy.'da İtalya'da olmuştur. Karikatür kelimesinin kökeni İtalyanca; alay etmek, doldurmak, değişmeceli olarak abartma ve yüklemek anlamına gelmektedir. Karikatür kelimesini ilk kez kullanan İtalyan asıllı ressam Aniballe Carraci'dir. Karikatürün yaygın bir şekilde kullanılması ise XIX. yy.'dan itibaren mizah dergilerinde sıkça görülmüştür ve mizah yayımlarının sayısı gün geçtikçe artmıştır.[65]

Karikatürist ise, düşüncesini elinden geldiği kadar en iyi şekilde ifade edebilmek için, birtakım ayrıntıları seçerek bunları bozar, büyütür, küçültür, hatta yok ederek; ortaya yeni bir eser ortaya koymaya çalışır. Karikatürist genel olarak gazetelere tanınmış kişilerin ya da günlük olayların yergili taslaklarını çizer. Ayrıca, mizahi yayımlar için, altyazılı küçük komik sahneler ya da son derece tipik kişiler yaratır. Karikatürist, nadiren sabit bir ücret alır. Buna karşılık bir yayımcı, onun eserlerini özel olarak yayımlamak üzere satın alır ya da bunları resimli şerit, canlı resim veya kitap halinde kullanmak üzere karikatüriste bir telif ücreti öder.[66]

Gazetecilik, temel olarak haber niteliği taşıyan olayların, bilgilerin belli bir düzen içerisinde toplanarak yazılması ve ardından dağıtılmasıyla oluşan bir süreçtir. Gazeteci genel olarak, "Ulaşmak istediği kitle için en önemli bilgileri toplayarak haber haline getiren ve kişileri bilgilendirerek düşünmeye sevk eden meslek mensubu" olarak tanımlanmaktadır. Gazetecilik başka bir ifade ile

> *"Bir basın kuruluşunda, düzenli olarak kadrolu, sözleşmeli veya telif ücreti karşılığı çalışan, haber alıp verme ve olaylar hakkında görüş belirtme işini yapan, çalıştığı kuruma karşı yasaların kendisine karşı yüklediği sorumlulukları yerine getiren ve kendisine verilen haklardan faydalanan kişidir."*

Uluslararası Gazetecilik Federasyonunun belirtiğine göre gazetecilik;

> *"asli sürekli ve ücretli işi, bir ya da birçok görsel, işitsel kitle iletişim aracına yazı veya resimle katkıda bulunan, kazancın çoğunu böylece sağlayan kişidir. Gazetelerde ve süreli diğer yayınlarda veya radyo ve televizyondan yayınlanmak üzere güncel olayları ve haberleri toplayan, veren, yorumlayan kişidir."*

Basın Kanununda yer alan gazetecinin tanımı ise şöyledir;

---

[64]Ayşe Atik, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Karikatürlerinde Osmanlı Kurumları, Gündelik Yaşam ve Halk İmgeleri*, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2014, s. 3-4.

[65] Seyhan, "a.g.m.", s. 191.

[66] *http://www.nkfu.com/karikaturist-nedir-ne-is-yapar/*, E.T.: 11.02.2018.

"Türkiye'de yayınlanan gazete ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajanslarında her türlü fikir ve sanat işlerinde çalışan İş Kanunu'ndaki işçi tarifi şümulü haricinde kalan kimselerle, bunların işverenleri hakkında uygulanır. Bu kanunun şümulüne giren fikir ve sanat işlerinde çalışanlara da gazeteci denir."[67]

Karagöz gazetesinin başyazarları; Mahmut Nedim Bey, Baha Tevfik ve Mahmut Sadık'tır. Karagöz, Kurtuluş Savaşı yıllarında (1919-1922), Burhan Cahit tarafından yönetilmiştir. Karagöz, bu dönemde daha çok kırsal kesime hitap eden bir gazete olmuştur. Karagöz, 1935'te imtiyaz sahibi olan Ali Fuat Bey'in ölümden sonra varisleri tarafından CHP'ye satılmıştır.[68]

Karagöz'ün, ilk sayıda yer alan künyesinde "sahib-i imtiyaz ve musavviri" Ali Fuad Bey, Başmuharriri M. Rifat, Müdür-i Umuru Hüseyin Cemalettin olarak belirtilmiştir. Karagöz'ün, dokuzuncu sayısından itibaren ilk önce Muharriri: Mahmud Nedim Bey adı ile ve 47. sayısından itibaren Sermuharriri: Mahmut Nedim'dir. Karagöz'ün, ilk dönemlerinde başmuharrirlik görevini dönemin ünlü matbaacısı olan Bekir Beyin oğlu Mahmut Nedim Bey üstlenmiştir. Mahmut Nedim Bey, Karagöz'ün 1911'de çıkan 311. sayısına kadar bu görevi üstlenmiştir. Yayım hayatına ikdam matbaasında başlayan Karagöz, 65. sayısından itibaren Bekir Efendi Matbaası'nda yayımlanmaya devam etmiştir. Bu matbaa daha sonra "Karagöz matbaası" adını almıştır. Karagöz'den, Mahmut Nedim Bey ayrıldıktan sonra gazetenin basımı; Araks, Karabet, Manzume-i Efkâr matbaalarında devam etmiştir. Gazetenin 111. sayısına ulaşıldığında yazı işleri müdürlüğünü Mustafa Halil Bey yürütmüştür. Ancak gazetenin 155. sayısından itibaren yazı işleri müdürlüğünü Ali Haydar Bey üstlenmiştir. Ali Haydar Bey'in istifa etmesinden sonra bu görevi kısa bir süreliğine Ali Fuad Bey yerine getirmiştir. 282. sayıdan itibaren bu görevi Mahmut Nedim Bey'in kardeşi A. Sami Bey üstlenmiştir.[69]

Mizahi halk gazetesi olan Karagöz, İstanbul'da haftalık olarak yayımlanmış olmakla birlikte; 1908-1935 yılları arasında 2802 sayı yayımlanmıştır. Karagöz'ün, yayım kadrosunu; Ali Fuad Bey, Mahmud Nedim, Ali Haydar, Baha Tevfik, Mahmud Sadık, Aka Gündüz(1914), Burhan Cahid Morkaya(1918-1928), Orhan

---

[67] T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), Gazetecilik Gazeteciliğin Temel Kavramları, *http://elibrary.bsu.az/books_rax/N_28.pdf*, E.T.. 30.06.2019.

[68] Erdoğan Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, İsim Yayınları, Ankara 2011, s. 138.

[69] Üyepazarcı, a.g.m., s. 27.

Seyfi Orhon(1928-1932)[70] adlı yazarlar oluşturmuştur. Gazetenin ilk 2150 sayısı yani 1928 tarihine kadar eski Türkçeyle yayımlanmıştır. Gazete daha sonra CHP'ye satılarak 1935'te Sedat Simavi[71] idaresine verilmiştir.[72]

18 Ağustos 1928 tarihinden itibaren Karagöz, eski Türkçe harflerinin yanı sıra Latin harfleriyle birlikte yayım yapmıştır. 1 Kasım 1928'de ise Karagöz, eski Türk harflerini tamamen bırakmış olup Latin alfabesi ile okurlarının karşısına çıkmıştır. Ancak gazetenin yeni harflere uyum sağlama konusunda birtakım sıkıntılar yaşamıştır. Hatta bu durum gazetenin satışlarında düşüşler yaşanmasına neden olmuştur. İlerleyen yıllarda Burhan Cahid, kendi gazetesini kurmak için Karagöz'den ayrıldıktan sonra, Karagöz gazetesinin yönetimine sırasıyla Orhan Seyfi Orhon ve

---

[70] Orhan Seyfi Orhon, 1890 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Eğitim hayatına Çengelköy Mekteb-i İbtidasine başladıktan sonra 1902 tarihinde Havuzbaşı mektebine devam etmiştir. 1905 tarihinde ise Beylerbeyi Rüştiyesinde davam etti. Daha sonra Mercan İdadisini ve Darülfünun Hukuk Şubesi'ni 1914 tarihinde bitirmiştir. Orhon, mezun olduktan sonra kâtip olarak göreve başlamıştır. 1926 tarihinden itibaren yayın faaliyetlerine başladı. 1922-1946 yılları arasında çok sayıda edebiyat, mizah, magazin dergiler çıkarmıştır. 1941-1944 tarihleri arasında edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1944 tarihinde ise katıldığı bir miting sonrasında siyasete girmeye karar vermiştir. 1946-1950 tarihleri arasında Cumhuriyet Halk Partisi Zonguldak Milletvekili olarak seçilmiştir. 1965-1969 tarihi arasında ise Adalet Partisi İstanbul Milletvekili olarak seçilmiştir. Orhon, yaşamı boyunca birçok yazı, şiir, roman hikâye kaleme almıştır. 1918- 1922 tarihleri arasında; Türk kadını, Şair, Büyük Mecmua, Servet-i Fünun, Ümit dergilerinde yazarlık yapmıştır. 1922 tarihinden itibaren Ay Dede ve Ayine dergilerinde Yusuf Ziya ile birlikte mizah yazarlığına başlamıştır. 1928-1932 tarihinde arasında ise Karagöz gazetesinin yayım sorumluluğunu üstlenmiştir. 1932-1938 tarihleri arasında ise hızlanış, Edebiyat Gazetesi, Ayda Bir gibi edebi ve ilmi içerikli dergilerinde yer almıştır. Daha sonra Milliyet gazetesinde yazarlık yapmıştır. 1940'larda ise Tasvir, Cumhuriyet ve Ulus gazetelerinde yazarlık yapmıştır. Demokrat Parti döneminde ise partiye destek vermek için Zafer ve Havadis gazetelerinde yazarlık yapmıştır. 1 Mart 1962 tarihinden itibaren vefatına kadar geçen süreçte ise Son Havadis adlı gazete günlük yazıları çıkmıştır. Orhon, sadece gazete ve dergilerle sınırlı kalmamış Fırtına ve Kar, Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi, Gönülden Sözler, Çocuk Adam gibi edebi türde eserleri vardır. 1972 tarihinde ise vefat etmiştir.
Alim Kahraman, "Orhan Seyfi Orhon", *https://islamansiklopedisi.org.tr/orhon-orhan-seyfi*, E.T.:29.06.2019.

[71] Sedat Simavi, 1896 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1912'de Galatasaray Lisesinden mezun olmuştur. Simavi, bu okuldan mezun olduktan sonra kısa süre burada öğretmenlik yapmıştır. Simavi lise yıllarında iken resim ve karikatürler ilgisini çekmiştir. Simavi, öğretmenlikten sonra gazete ve dergilere karikatürler çizmiştir. I. Dünya savaşı yıllarında birçok toplumsal konulara değinmiştir. Simavi hayatı boyunca birçok gazete ve dergide karikatürleri yayımlanmıştır. Simavi 1916'da Hande isimli ilk dergisini yayımlamıştır. Daha sonra birçok kısa ve uzun süreli yayım yapan birçok gazete ve dergi çıkartmıştır. Sedat Simavi, 14 Şubat 1935 tarihinde Karagöz gazetesinin 28. yılında yöneticiliğini CHP'den devralmıştır. Simavi yayımlarının hiçbir siyasi iktidarın etkisi altında kalmaması için maddi kaynaklarını kendi yaratmaya çalışmıştır. Gazetelerinde görsel malzemeyi bol kullanmıştır. Simavi, II. Dünya savaşından sonra basın mensuplarının hak ve sorumluklarına sahip çıkıp, gazetecilik mesleğinin onurlu bir şekilde faaliyet yürütebilmek için Türkiye Gazeteciler Cemiyetinin başkanı olarak seçilmiştir. Burada önemli çalışmalar yapmıştır. Simavi, toplumda önemli görevler üstlenen gazetecilerin iyi bir şekilde eğitim alıp yetişmesi için İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine bağlı Gazetecilik Enstitüsünün kurulmasında ön ayak olmuştur. Türk basın tarihinin önemli gazetecilerinden olan Simavi, 1953 yılında vefat etmiştir. Esra Oğuzhan, *Sedat Simavi'nin Türk Basın ve Basım Faaliyetleri*, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011, s. 4,119, 120, 122, 123.

[72] M. Orhan Bayrak, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, Küll Yayınları, İstanbul 1994, s. 76.

Refik Ahmet Sevengil gelmiştir. Ancak 26 Ocak 1935 tarihinde gazete yayım hayatına ara vermiştir.[73]

Karagöz'ün, savaş haberleriyle dolu yıllarda, ülkelerin ve halkların durumu, gündelik olaylar, reklamlar ile hikâyeler "Karagöz ve Hacivat Penceresi" üzerinden okurlarına sunmaya çalışmıştır. Bu zengin içerik gazetenin geniş halk kitlelerine hatta kırsal kesimlere kadar ulaşarak halkın sevgisini ve ilgisini üzerine çekmeye çalışmasında etkili olmuştur. Zira Karagöz'ün, toplumsal olaylara sağduyulu bir şekilde yayım yapması halk tarafından güven içerisinde okunmasında etkili olmuştur. Özellikle 1936-1948 yılları arasında yani II. Dünya Savaşı döneminde Cemal Nadir Güler[74] ve Ramiz Ramiz'in çizdiği karikatürlerin çoğu dönemin politik olaylarını, ideolojileri yansıtan niteliktedir. Çizilen bu karikatürler, Karagöz gazetesine olan ilgiyi artırmıştır.[75]

Karagöz gazetesinin, hemen hemen her sayısında karikatürlere rastlamak mümkündür. Gazete'nin karikatürist kadrosunda, Ramiz Gökçe[76] ve Kozmo Togo[77] yer almıştır. Bu karikatüristler Karagöz gazetesinde, uzun yıllar çalışmış olmakla

---

[73] Sibel Kılıç, "Contribution Of Karagoz Humour Magazine (1908 – 1955) To Sociocultural Transformations Of The Turkish Society Which Derives Its Sources From The Karagoz Humour Practices And Its Importance Through The Perspective Of The Turkish Cultural History", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 16, s. 246.

[74] Cemal Nadir Güler, 1902 tarihinde Bursa'da dünyaya gelmiştir. Bursa Lisesinden mezun olduktan sonra resim öğretmenliği ve tabelacılık yapmıştır. Karikatüre ilgi duyan Cemal Nadir, ilk karikatürünü 1920'de Sedat Simavi tarafından yayımlanan Diken dergisinde yayımlanmıştır. Daha sonra Akbaba, Akşam ve Cumhuriyet gazetelerinde ve çeşitli dergilerde karikatürleri yayımlanmıştır. Cemal Nadir, karikatürlerinde genellikle toplumdan kesitler sunmuştur. Açtığı bu yol kendisinden sonra yetişen genç karikatürcülere ışık olmuştur. Toplumun sevgisini kazanan karikatürist, 27 Şubat 1947'de İstanbul'da vefat etmiştir. Yasemin Özçubukçu, *Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Toplumsal Değişmenin Tanığı Olarak Karikatürler (1928-1940) ve Eğitim*, T.C. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara 2013, s. 2.

[75] Öngören, *a.g.e.*, s. 89.

[76] Ramiz Gökçe, İstanbul'da 1900 yılında doğmuştur. Karikatürün geniş halk kitleleri içerisinde yayılmasında etkili olmuştur. Beşiktaş İttihat Terakki Mektebinde ve İstanbul Öğretmen Okulunda eğitim gördükten sonra 1916'da karikatür çizimine başlamıştır. Çeşitli okullarda resim öğretmenliği yapan Ramiz Gökçe; Akbaba, Aydede, Cumhuriyet Karikatür, Karagöz ve Tasvir adlı gazete ve dergilerde çalışmıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşı yıllarında Yeni Sabah gazetesinde karikatürler çizmiş ve 1949'da kendine ait olan Mizah adlı dergisini yayımlamıştır. Yaptığı çalışmalar neticesinde toplumda karikatürün yayılmasında ve bu sanatın meslek haline dönüşmesinde etkili olmuş olan Ramiz Gökçe 1953 yılında vefat etmiştir. Özçubukçu, *a.g.t.*, s. 3-4.

[77] Kozmo Togo, İstanbul'da doğmuştur. Lise yıllarında karikatürler çizmeye başlamıştır. Akbaba, Akşam, Cumhuriyet, Embros, Karagöz, Karikatür ve Son Telgraf adlı gazete ve dergilerde karikatürleri yayımlanmıştır. Gözde Sevil Kılıçer, *Karagöz (1930-1938) Siyasi, Mizah Bir Halk Gazetesi*, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005, s. 32.

birlikte karikatürleriyle gazeteye canlılık katmışlardı. Ayrıca bu kişiler Türkiye'de karikatürün yaygınlaşmasında etkili olmuş olan karikatüristlerdir.[78]

Karagöz, 1935'ten 1951'e kadar geçen süreçte haftada iki kez yayım yaparak halkın karşısına çıkmıştır. Bu tarihler arasında gazete İstanbul'da yayımlamıştır. Yayım kadrosu; Sedat Simavi, Osman Cemal Kaygılı, Niyazi Ahmed Banoğlu'dur. Gazete 1950 tarihinde "CHP'nin yayım organı" hale gelerek köylü gazetesine dönüşmüştür.[79]

Karagöz gazetesinin, 1908-1955 yılları arasında incelemelerde bulunan Sibel Kılıç'ın belirtiğine göre; Sedat Simavi, 1950 yılında Karagöz gazetesi için çok emek ve zaman harcamıştır. Ancak Sedat Simavi, Karagöz gazetesindeki yazılarını bırakarak, Hürriyet gazetesini desteklemiştir. Bu durum Karagöz gazetesinin tirajında düşüş yaşamasında etkili olmuştur. Zira CHF'nin, 1950'deki genel seçimleri kaybetmesinden dolayı Karagöz gazetesine olan desteğinde düşüş yaşanmıştır. Yaşanan bu gelişmelerden dolayı Karagöz, 1955 yılına kadar kesintili yayım yaparak hayatta kalmaya çalışsa da 1955'te yayımlanan 4785 sayısı ile yayım hayatı sona ermiştir.[80]

Karagöz gazetesi'nin, 10 Ağustos 1908'de yayım hayatına başladığı kesin olarak kabul edilmesine karşın, gazetenin kaçıncı sayı ile ve ne zaman kapandığı tam olarak bilenememektedir. Erol Üyepazarcı'nın verdiği bilgilere göre; Münir Süleyman Çapanoğlu, gazetenin uzun soluklu olduğunu belirtmesine rağmen gazetenin ne zaman kapandığı hakkında bilgi vermemiştir. Larousse Ansiklopedisi, gazetenin 1950'li yıllarda yayımlanmış olduğunu belirtmekte ancak gazetenin tam kapanışı hakkında bilgi vermemektedir. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi ise gazetenin 10 Ağustos 1908'den aralıklarla 1950 yılına kadar yayımlanmış olduğu bilgisini vermektedir. Orhan Koloğlu ise gazetenin; 1908-1950 yılları arasında yayımlanmış olduğunu belirtmiştir. Milli Kütüphane'nin yayımlamış olduğu Katalogda; Karagöz'ün, 1955 yıllındaki eksik sayıları olduğu bilgileri yer almıştır. Milli Kütüphanenin kayıtları, referans alınması durumunda Karagöz gazetesinin, en az 4785 sayısının yayımlandığı öngörülmüştür. Zira Karagöz, haftada en az iki defa yayımlanmasına istinaden gazetenin 46 yıllık bir yayım hayatının olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu öngörülerden yola çıkıldığında Karagöz'ün, 1955 yılına kadar

---

[78] Semih Balcı, Ferit Öngören, *50 Yılın Türk Mizah ve Karikatürü*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1976, s, 166, 220.
[79] Bayrak, *a.g.e.*, s. 76.
[80] Kılıç, a.g.m., s. 247.

yayımlandığı tahmin edilmiştir. Ayrıca M. Orhan Bayrak'a göre 1962-1964 yılları arasında Turgut Göle tarafından Karagöz adı ile gündelik bir gazetenin yayımlandığını belirtmiştir.[81] Yukarıda verilen bilgiler ışığında Karagöz gazetesinin, genel olarak 1950'li yıllara kadar yayımlanmış olduğu ancak gazetenin kapanış tarihinin kesin olarak bilinmediği ifade edilebilir.

Karagöz'ün 1930-1938 yılları arası genel yayım politikası ve karakteristiği ile ilgili çalışmalar yapan Kılıçer, gazetenin söz konusu yıllarda yapmış olduğu yayımlarla ülkede önemli bir yankı uyandırdığını, bunu da dönemin birçok yazarını bünyesinde barındırmakla elde ettiğine dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra gazete için gönüllü muhabirlik yapmış imzasız isimlerin katkılarının da önemli olduğunu vurgulamıştır. Buna göre gazetede gönüllü muhabirlik yapmak isteyenlere bu konuda birtakım şartlar ortaya koymuştur. Bu şartlar içerisinde;

> *"1- muhabirler doğrudan doğruya Karagöz'e haber ve fotoğraflarını göndereceklerdir.*
> *2- muhabirler hiçbir koşulda abone kaydedemezler.*
> *3- Karagöz'e muhabir olmak isteyenler üç aylık bir tecrübe deneme devresi geçireceklerdir. Bu üç ay süresince faydalı ve doğru bilgi ve resimler gönderenlere muhabirlik vesikaları göndereceklerdir.*
> *4- muhabirlik belgeleri bir yıl geçerlidir. Bir yıl içinde muhabirin gazeteye faydalı olduğu anlaşılırsa muhabirlik vesikası yenilecektir.*
> *5- Gazetenin fazla okunması için gayret gösteren ve bu işte başarılı olan muhabirlere sene sonunda elbiselik kumaş, gömlek, kravat gibi hediyeler gönderilecektir.*
> *6- Karagöz'e muhabirlik etmek isteyenler iki adet vesikalık fotoğrafları ile Karagöz idarehanesine müracaat edeceklerdi."* [82]
>
> Yer almaktadır.

Genel olarak bakıldığında gazetenin halk tarafından büyük ilgi gördüğü, yayım politikasına bağlı olarak toplumun sesi olduğu ve bu şekilde yoğun bir biçimde okuyucu topladığı anlaşılmaktadır.

5.Karagöz Gazetesinin Yazım Gündemi ve Konu Çeşitliliği

Bir gülmece gazetesi olarak yayımlanan Karagöz, basın tarihinde hâlâ ilginçliğini koruyan bir gazetesidir. Basın tarihinde 1908 yılından başlayarak 1955 yılına kadar geçen 47 yılda 4785 sayı ile halkın karşına çıkmasında, Türkiye'nin ilk karikatüristlerden biri olan Ali Fuad Bey etkili olmuştur. Karagöz, haftada iki gün

---

[81] Üyepazarcı, a.g.m., s. 18.
[82] Kılıçer, *a.g.t.*, s. 47. s. 45-46.

yayımlanan gazete daha çok halka dönük bir çizgi izlemiştir. Karagöz gazetesi, Karagöz ile Hacivat'ı "başkahraman" yapmıştır. Gazetenin, her sayısında günün konusunu işleyen bir Karagöz, karikatürün altında "muhavere" başlığı ile Karagöz ve Hacivat'ın konuşmaları sade bir dille mizahin en sivri yönünü kullanarak yayımlanmıştır.[83]

Karagöz; ele aldığı haberleri, konuşmaları, fıkraları, yazıları ve karikatürlerini gazetenin ana temasını oluşturan Karagöz ve Hacivat karakterleri üzerinden okuyucusuna sunmuştur. Ali Fuad Bey, Karagöz'ü yayımlamaya başlamasıyla birlikte dönemin iktidarlarıyla iyi geçinmiştir. Ali Fuad Bey'in böyle bir politika izlemesinden dolayı gazete herhangi bir kapatılma cezası ile karşılaşmamıştır.[84]

Karagöz, Baha Tevfik ve Halit Beylerin tasvirci karikatürleri ile Tanzimat anlayışını geliştirerek sürdüren bir mizah gazetesidir. Karagöz'de, yer alan karikatürler çizgiden çok alt yazıyla bütünleşmiştir. Zira Karagöz, yazı üzerine çizgisel bir betimleme yaparak okurlarının karşısına çıkmıştır. Karagöz'ün, ilk 50. sayısında daha çok yazıya ağırlık verilmiş olup Karagöz ve Hacivat diyalogları üzerinden gündemin nabzı mizahi bir şekilde okurlarına sunmuştur. Gazetenin ambleminde ise Karagöz ve Hacivat çizimlerine yer vermiştir. Gazetenin amblemi bir tür "hayal perdesini" andırmaktadır. Karagöz'ün, genel yayım biçimi perdede ki Karagöz Hacivat diyaloglarına bağlı kalmış ve bu yönde çeşitli diyaloglara yer vermiştir. Karagöz,

> *"olayları halkın anlayabileceği sade bir dille anlatılıp yorumlamaktadır. Ne incelikli mizah dergileri olan "kalem" ve "cem" gibi aydınlara dönük, halka tepeden bakan, Fransızca bölümü olan ve iyice siyasete soyunan dergilere öykünmekte ne de iyice bayağılaşan ve seviyesiz yayınlar yapan dergilere benzemektedir. Bu tutumuyla beğeni toplar ve geniş kitlelerce sevilip alınır. Öyle olur ki satışları birçok gündelik gazeteyi geçer ve Ali Fuad Bey, aldığı borcu ödeyip yayınını rahatlıkla sürdürür."*[85]

II. Meşrutiyet döneminde karşılıklı konuşma yani muhavere tarzını ilk kullanan Karagöz gazetesi olmuştur. Karagöz'de, yer alan muhavere bölümünde; yayımcının bakış açısı, güncel bilgiler bazen de devletin siyasi meselelerine yer

---

[83] Efdal Sevinçli, "Cinsel Bilgileri Öğrenirken Sağdıcımız Karagöz: Karagöz Evleniyor (1913) Oyunu", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, C. 27, S. 1, s. 36-37.

[84] Arslan, Toker, *a.g.e.*, s. 1.

[85] Salih Seyhan, "II. Meşrutiyet Döneminde Yayınlanan Mizah Gazetesi: Karagöz", *Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Bildiler Kitabı*, 13-15 Mayıs, (Ed.: Önder Barlı, Derya Tellan), Erzurum 2011, s. 192-193.

verilmiştir. II. Meşrutiyet dönemi mizah basınında, eski iktidarın yöneticilerine yönelik eleştiriler yer almıştır. II. Meşrutiyet döneminde Karagöz gazetesi, kısıtlamaları dile getirmiş ve mevcut durumları karikatürlerle okurlarına sunmuştur.[86] Karagöz gazetesi, ülkede yaşayan hemen hemen her kesimin sesi olmuş ve her dönemde halkın yanında olmuştur. Ayrıca halkın sorunlarını; "Halk Sütunu, Karagöz Dert Ortağınızdır, Şikâyetler, Kötü İşe Acı Söz, Doğrusu Bunu Beğenmedik" gibi köşeler üzerinden sorunları yetkili makamlara iletmeye çalışmıştır. Gazete;

> *"bizim gazetemiz aslında eğlence gazetesi sayılmamalıdır. Sadece olayları biraz eğlendirici yönden alır, konuşma köşelerimiz, karikatürlerimiz, kimi kimselerce yanlış anlaşılıyor. Karikatürlerimize okuyucu gülse de işin ibret yönünü hemen ayrıt eder, karikatürlerimiz bir tenkit, bir iğneleme ve uyarma amacı gütmektedir karagöz ciddi gazetedir". "Ben topraksızlık yüzünden asırlarca kıçı donsuz, sırtı çıplak kalmış yoksul çiftçi ve köylüyü yeter derecede toprağa kavuşturmak için tutuyorum en düşük bir hayat yaşayan işçiyi, layık olduğunun üstünde bir hayata ulaştırmak için tutuyorum. Orta sınıf dediğimiz küçük esnafı tutuyorum. Bunlar memleketin yüzde seksen beşini teşkil ederler; geriye kalan yüzde on beşi de başka gazeteler tutsun. Hiç şaşırmadan iyiyi iyi, kötüye kötü demekte devam. Zaten istesem bile yaratılışım beni şaklabanlığa, tevzirciliğe bırakmaz."* [87]

Genel bir sonuç ortaya koymak gerekirse Karagöz gazetesi, halkın sesine tercüman olmaya çalışan bir gazete olarak nitelendirilebilir. Zira Karagöz, halkın yararına olacak birçok köşeye yer vererek toplumun sorunlarını ilgili makamlara iletme görevini üstelendiği de söylenebilir. Gazetenin, genel olarak bu özellikleri taşımasından dolayı toplumsal olaylara sağduyulu bir yayım çizgisine sahip olduğu kanısına varılabilir. Karagöz'ün, II. Dünya Savaşı yıllarına ait sayıları incelendiğinde gazete yoğun olarak savaş haberlerine yer verdiği söylenilebilir. Karagöz; savaşın etkilerini, devlet arasında ki siyasi ilişkileri, Türkiye'nin savaşa karşı olan tutumu ve Türk Hükümetinin aldığı kararları okuyucularına karikatürlerle sunmaya çalışmış olduğu gözlenmiştir. 1939-1945 yılları arasında savaşın en ağır olduğu dönemlerde Türkiye'de meydana gelmiş olayları da ihmal etmeden okurlarına sunduğu görülmüştür. Gazete, Karagöz ve Hacivat üzerinden siyasi atmışlara yer verirken genel olarak Karagöz karakteri üzerinden verilen bilgilerin daha açıklayıcı ve daha doğru bir şekilde ifade edildiğine rastlanmıştır. Bunlar dışında Türk tarihine büyük bir önem veren Karagöz, her sayının son sayfasında Türk tarihinden kesitleri

---

[86] Mikail Demir, *Karagöz Gazetesi Transkript ve Değerlendirmesi (Numara: 19-36)*, T.C. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, (Yayımlanamamış Yüksek Lisans Tezi), Kilis 2015, s. 230.
[87] Kılıçer, *a.g.t.*, s. 47.

okurlarına sunduğu ile karşılaşılmıştır. Kültürel etkinlere yer veren Karagöz sportif müsabakalara da yer verdiği incelenmiştir.

6.Karagöz Gazetesinin Biçimsel Özellikleri ve Karikatürleri

Karagöz gazetesinin boyutları, 40*28,5 cm'dir. Genel olarak her sayı dört sayfadan oluşmuştur. Karagöz başlığının yanında; "şimdilik Pazartesi ve Perşembe günleri neşr olunur musavver eğlence gazetesidir" yazısı bulunmaktadır. Karagöz, yayımlandığı ilk yıllarda Ramazanlarda haftada üçer sayı yayımlamıştır. Daha sonra gazetenin, çıkış günleri değiştirilerek cumartesi ve çarşamba günleri yayımlanmaya başlanmıştır.[88]

Karagöz'ün, ilk sayfalarında, resmin hemen yanında yer alan açıklayıcı ve bilgi içerikli yazılar gazetenin basım ve yayım politikasını içeren bilgiler yer almaktadır. Gazetenin ilk sayfasının sağ kısmında;

> *"Musavviri: Ali Fuad- Senelik 104 – Altı Aylık 54 Nüshadır. Seneliği Dersaadet ve Vilayet-i Bursa icraatıyla (80) ve Altı Aylığı (45) Kuruştur. Memalik-i Ecnebiye için Senelik (100) Kuruştur. Altı Ayık Kabul Edilmez. Sol kısmında ise; Bu Sene İcraata Verilmemiş Mektuplar Kabul Olunmaz. Derc Olunmayan Evrak İade Edilmez Her Nev-i Evrak Sahib-i İmtiyaz Namına Gönderilmelidir. İdare Hanemiz: Bab-ı Ali Caddesinde Daire-i Mahsusadır. Gazetemizin Yazı Verilmesinin Hukuki Hak Te'lif-i Kanun Mucibince Mahfuzdur. Çarşamba ve Cumartesi Günleri Neşr Olunan Mizah Gazetesidir."*[89]

Bu bilgiler ışığında gazetenin; yılda basılan nüsha sayısı, fiyatı ve yayımlandığı günler hakkında genel bilgilere varılabilir.

Karagöz gazetesinin, sayılarında yer alan Karagöz karakteri, yıllarca "istibdat" altında kalmış halkı temsil ederken, Hacivat karakteri ise, Meşrutiyetçi Jön Türkü temsil etmiştir. Gazetenin ilk çıkan sayısında Mukaddime yazısında; "Meydan-ı hamiyet ve hürriyettir perdemiz ruhsat aldık meydana çıktık gösterelim kendimiz, pirimiz, üstadımız, cemiyettir heman, her an sağ olsun ordumuzla zabitan." ifadesi ile Meşrutiyet'in ilan edilmesinde etkili olan subaylara olan bağlılıklarını bildirmişlerdir.[90]

---

[88] Üyepazarcı, a.g.m., s. 26.
[89] Demir, *a.g.t.*, s. 281.
[90] Seyhan, a.g.m, s. 193.

Gazetede; çeşitli bilimsel konularda teknik yazılar, haber, eğitim ve bilgi yazıları, eğlence, mizah tiyatro, edebiyat, resmi belgeler vb. konular gazetenin farklı sayfalarında yer almıştır. Abone bilgileri ve yayımcının bakış açısını ortaya çıkaran Muhavere kısmı başlık sayfasında yer almıştır. Resimli gazetelerin, birinci sayfasında çoğu kez sunuşu özetleyen karikatür veya fotoğraf yer almıştır. Orta sayfalarda haberler, karşılıklı diyaloglar, edebi yazılar ve mektuplar; son sayfalarda ise ilanlara, reklamlara ve bilmecelere yer verilmiştir.[91]

Karagöz Gazetesi İdarecileri, satış fiyatları ve satış koşulları ile ilgili gazete bayileri ile sürekli iletişim halinde olmuştur. Karagöz Gazetesinin İdarecileri, ile bir gazete bayisi arasında gerçekleşen muhtelif bir yazışmada şunlar yer almaktadır;

> *"Efendim, kartınızı aldık; gazetemizin, bayileri aşağıda yazılı hususlara riayet ederek, her yerde ve bilhassa taşrada birçok karla sahip bulunduğundan, azami derecede müteneffi ola bilirler; gazetemiz bayilerine; 2 kuruştan verilmekte satılmayan gazeteleri iade olarak kabul etmemekte, her ay gönderilecek gazetelerin bedelini peşinen posta ve ya banka havalesi olarak göndermeniz, gönderilecek faturaları zamanında ve yine peşin hasebiyle karşılamanız, lazımgelmektedir. Havale ve cevabınıza intizaren hürmetlerimizi takdim ederiz efendim."* [92]

Bu yazışmadan, genel olarak Karagöz gazetesinin, satışını yapacak olan bayilerin uyması gereken birtakım satış kuralları olduğu ve bu kurallar çerçevesinde gazete satışının yapılması gerektiği söylenilebilir.

Karagöz gazetesinin, 4 Şubat 1939 tarihli 203. sayısı incelendiğinde gazetenin ilk sayfalarında; "Karagöz Türkiye'nin En Eski ve En Çok Basılan Halk Gazetesidir" ibaresi yer almıştır. 1939 tarihli nüshaların çoğunda satış bilgileri yer almıştır. Buna göre; gazetenin 5 kuruş üzerinden satıldığı, Türkiye için yıllığı 250 kuruş, altı aylığı 160 kuruş, yabancı ülkelerde ise; yılığı 400 kuruş olup altı aylığı 250 kuruş olduğu belirtilmiştir. Gazetenin İdarehanesi ise İstanbul, Ankara Caddesi No.109, Telefon: 23031, Telgraf Adresi: İstanbul: KARAGÖZ, basım yeri: Ahmet Sait Matbaası, Sahibi ve U. Neşriyat Müdürü: Sedat S. bilgileri yer almıştır. Genel olarak haftada bir defa yayımlanmış olan Karagöz, her cumartesi günü okurlarının karşısına çıkmıştır.[93]

Karagöz gazetesi; "Karikatür, Karagöz Penceresi, Karagöze Dert Yananlar, Dünyadan ve Türkiye'den Haberler ile Karagöz Tarihi Tefrikası", Ziraat ve İş

---

[91] Demir, *a.g.t.*, s. 230.
[92] *BCA*, 490.01.1273.236.1.3.
[93] *Karagöz*, 4 Şubat 1939, s. 1, 6.

Bankalarının yatırım reklamları ve çeşitli ilaçların reklamlarına yer vermiştir. Bunlar dışında Karagöz'ün, 6 Mayıs 1939 tarihli 221. sayısında "Karagöz'ün hediyeli müsabakası Harp olursa hangi taraf kazanır" başlığına yer vermiştir. Bu başlık altında şu bilgiler yer almıştır; "Karagöz" okuyucuları arasında hem eğlenceli, hem faydalı bir yarışma düzenlemiştir. Bu yarışmaya katılacak her okuyucu zekâsını, siyasi fikrini gösterecek olup "Karagöz" 'ün güzel bir hediyesini kazanmış olacaktır. Bilgilerinin yanı sıra Almanya, İtalya, Japonya, Macar, İngiliz, Fransız, SSCB ve Lehistan devletlerinin askeri güçlerine yer verilmiştir. Ayrıca yarışmayı kazanan okuyuculara; Birinciye 1 kol saati, ikinciye 1 cep saati, üçüncü ve dördüncüye 1'er masa saati, beşinci altıncı ve yedinciye 1'er cüzdan, sekizinci dokuzuncu ve onuncuya 1'er meşin para çantası hediye edileceği belirtilmiştir.[94]

Karagöz gazetesinin, 245. sayısından itibaren çıkan sayılarında gazetenin satış fiyatında ve biçimsel özelliklerinde değişiklik olduğu gözlenmiştir. Karagöz, 246. sayısından itibaren ilk sayfasında Karagöz adının altında "Türkiye'nin en çok basan gazetesi" ibaresi yer almıştır. Satış fiyatı 5 kuruştan 3 kuruşa düşmüştür. İdarehanesi: İSTANBUL, Ankara Caddesi Acımusluk Sokağı No.7. Telgraf: İstanbul Karagöz. Gazete Pazar ve Perşembe günleri çıkar. Abone Şartları: Türkiye için 12 aylık 300 kuruş, 6 aylık 150 kuruş, 4 aylık 100 kuruştur. Yurt dışında ise 12 aylık 600 kuruş, 6 aylık 300 kuruş, 4 aylık 200 kuruş olarak satışa sunulmuştur.[95] Bu fiyat düşüklüğünün yaşanmasında bir sayıda bulunan sayfa sayılarının 7'den 4'e düşmesi olarak düşünülebilir.

1908'de yayım hayatına başlayan Karagöz gazetesi, 1940 yılında 33. yaşını doldurmuştur. Gazetenin, 33. yılı Karagöz'ün 275. sayısında;

> *"'Karagöz 33 yaşına bastı" başlığı ile "Karagöz" bu sayısı ile 33. yılına giriyor. Gazetemiz, bu otuz iki yıl içinde daima halkın dili ve kulağı oldu. "Karagöz" daima doğruyu yazdı, doğruyu söyledi ve doğruyu dosdoğru yazıp söyledi. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar sözü her zaman doğru değildir. Çünkü "Karagöz" doğruyu yazıp söylediği için sevildi ve seviliyor. "Karagöz" bundan sonra da otuz iki yıllık yolunda yürüyecek ve Cumhuriyet Türkiye'sinin hür ve uyanık fikirli, mesut halkın gazetesi olacaktır. "Karagöz", okuyucularına, hakkında daima sevgi gösterdikleri için teşekkür eder."*[96]

---

[94] *Karagöz*, 6 Mayıs 1939, s. 8.
[95] *Karagöz*, 29 Birinci Teşrin 1939, s. 1.
[96] *Karagöz*, 8 Şubat 1940, s. 3.

Karagöz'ün yazarları, bu cümlelerle gazetenin yayım hayatına başladığı günden 1940 yılına kadar ki süreçte genel olarak izlediği yayım politikası hakkında bilgiler vermiştir.

Türkiye'nin en çok yayımlanan gazetesi olan Karagöz'ün, 536. sayısında; "Karagöz 35 Yaşında" başlıklı köşesine yer vermiştir. Bu köşede;

> *"Türkiye'nin en eski ve en çok okunan halk gazetesi olan (Karagöz) bu sayısı ile 35 yaşına bastı. Karagöz, en doğru ve en taze havadisi veren tam bir halk gazetesidir. Karagöz sizin malımızdır. Onu seviniz ve sevdiriniz."* [97]

Karagöz gazetesi, yeni ve doğru haberleri okuyucularına aktarmaya çalışmıştır. Türkiye'de ve dünyada meydana gelmiş olan olayları haftada iki kez okuyucularına ulaştırmayı hedeflemiştir. Bu durum gazetenin geniş okuyucu kitlesine ulaşmasında etkili olmuştur. Karagöz'e, olan ilginin artması gazetenin abone şartlarını değiştirmesine neden olmuştur. Karagöz'ün, 608. sayısında Karagöz okuyucularına başlıklı bir köşe yer almıştır. Bu köşede;

> *"Karagöz okuyucularına Karagöz idarehanesine abone olmak için her gün okuyucularımızdan mektup gelmektedir. Sevgili okuyucularımızın karagöze gösterdikleri bu alakaya candan teşekkür ederiz. Yalnız okuyucularımızdan şunu rica edeceğiz. Sevkiyatta rastlanan güçlükler dolayısı ile bundan böyle 4 yılık Karagöz abonelerini kaldırdık. Arzu edenler eskisi gibi bir senelik altı aylık abone olabilir. Abone şartları Karagöz başlığı altında yazılıdır. Türkiye için 12 aylık 300 kuruş, 6 aylık ise 150 kuruş iken yabancı memleketlerde ise 12 aylık 600 kuruş, altı aylık ise 300 kuruştur."*[98]

Karagöz'ün, 15 Ağustos 1943 tarihinde çıkan 18 Nisan 1943 tarihli 642. sayısında "Karagöz 36 Yaşında" adlı köşesinde;

> *"Karagöz, bu sayısı ile 36 yaşına basıyor. En yaşlı bir halk gazetesi olan (karagöz) için bu bir şereftir. 35 yıldan beri daima doğru, taze ve kültürlü yazıları ile halka kendini sevdiren (karagöz) bundan böyle de çok sevdiği okuyucuları için çalışmaktan geri kalmayacak, onlara günün en doğru, en taze haberlerini vermekte devam edecektir. Karagöz'ü seviniz çünkü o sizin gazetenizdir."* [99]

Cümleleri ile gazetenin eski bir halk gazetesi olduğu, daima en güncel olayları en doğru şekilde okuyucularına aktarmayı ilke edinerek yayım yaptığı söylenilebilir.

---

[97] *Karagöz*, 9 Ağustos 1942, s. 1.
[98] *Karagöz*, 18 Nisan 1943, s. 1, 4.
[99] *Karagöz*, 15 ağustos 1943, s. 1.

Karagöz'ün, 12 Ağustos 1945 tarihli 850. Sayısında; "Karagöz" 39 yaşına bastı haberi yer almıştır. Yer alan haberde;

> *"elinize aldığınız bu sayısı ile Karagöz tam 39 yaşına basmış bulunmaktadır. Karagöz gazetesi, İstanbul'un en eski Türk gazetesidir. Senelerden beri halkı hizmetinde çalışmış olan bu gazetenin şerefli bir geçmişi vardır. Bundan sonra da okuyucularımıza daha çok faydalı olmak azmi ve ümidi ile çalışmamıza edeceğimizi bildiririz."*

Ayrıca gazetenin 1945 yılındaki satış ve abone fiyatlarında değişiklik yaşanmıştır. Gazetenin yeni satış fiyatı 5 kuruş olup yurt içerisinde 1 yıllık abone miktarı 500, 6 aylık ise 250 kuruş üzerinden okuyuculara sunulurken yurt dışında 1 yıllığı 800 kuruş olup 6 aylık aboneliği kaldırılmıştır.[100] Karagöz, yayım hayatına başladığı tarihten itibaren geniş halk kitlelerine seslenmeye çalışmış bir gazete konumunda olup daima halka faydalı olma kaygısı ile hareket ettiği söylenebilir. Karagöz, ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik koşullara göre satış fiyatının ve abone miktarlarının değişik gösterdiği incelenen (203-890) 687 sayıda görülmüştür.

Karagöz'ün, 25 Ekim 1945 tarihli 871. sayısında "Okuyucularımıza" adlı bir başlığa yer vererek;

> *"gün geçtikçe Karagöz, okuyucularından birçok mektuplar almaktadır. Bu mektuplarda okuyucularımızın dilekleri şikâyetleri ve arzuları vardır. Okuyucularına elinden gelen yardımı ve hizmeti yapmayı bir vazife bilen karagöz, bundan sonra sevgili okuyucularının bu mektuplarına, bu sütunlarda cevaplar vermeye, dilek, arzu ve şikâyetlerine çareler bulmaya çalışacaktır. Gelecek sayımızdan itibaren burada okuyucularımıza daha faydalı olmaya çalışacağız ve cevap vereceğiz."*[101]

Karagöz'ün, 11 Kasım 1945 tarihli 876. sayısında da okuyucularına geri dönütlerde bulunmuştur. Buna göre;

> *"Karagöz okuyucularına adlı başlığının altında "halk şiirleri" köşesine gönderdiğiniz çok güzel kahramanlık ve yiğitlik şiirlerini sırası ile yayımlıyoruz. Fakat sevgili okuyucularımın bu rağbeti o kadar artmıştır ki, gelen şiirleri her hafta yetiştirmek imkânı kalmamıştır. Okuyucularımdan bazılarının acele ettiklerini, gelen mektuplardan anlıyorum. Bana gönderdiğiniz her şiiri, sizin gazeteniz olan Karagöz'de bulacaksınız. Fakat sıraya girdiği için biraz beklemenizi, sağlıklı olmanızı sağlık veririm."*[102]

---

[100] *Karagöz*, 12 Ağustos 1945, s. 1.
[101] *Karagöz*, 25 Ekim 1945, s. 4.
[102] *Karagöz*, 11 Kasım 1945, s. 3.

Karagöz gazetesi'nin, incelenen 1939-1945 sayılarında gazete ülkenin içerisinde bulunduğu durumdan etkilenmiştir. Karagöz'ün, her daim en yeni ve en doğru haberleri okurlarına sunması halk tarafından yoğun bir ilgi ile karşılanmıştır. Karagöz'ün, bu tarihler içerisinde incelenen sayılarının tamamı renkli bir şekilde basıldığı tespit edilmiştir. Karagöz, genel olarak halkın karşısına haftada iki kez çıkmıştır. Zira gazetenin yayımlanma günleri, satış fiyatı, abone bilgileri zaman zaman değişiklik göstermiştir. İncelenmiş olan sayılarında karikatürlerin kim tarafından çizildiği hakkında bilgi verilmemiştir. Bu durum haberlerde ve köşe yazılarında da aynı şekilde gözlenmiştir. Karagöz'ün, yer verdiği karikatürler genellikle o hafta içerisinde meydana gelmiş önemli olayları aktaran yapıda olduğu görülmüştür. Karikatürün altında geçen diyaloglar genel anlamda devletlerin siyasi, askeri, ekonomik vb. alanlarda gelişen olaylarını özetleyen bir yapıdadır. Karagöz'ün sayılarında halktan gelen mektuplara, şiirlere yer verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

KARAGÖZ GAZETESİNİN ÇİZGELERİYLE II. DÜNYA SAVAŞI

1. Genel Hatlarıyla II. Dünya Savaşı Süreci ve Etkileri

I. Dünya savaşından sonra beliren siyasi kutuplaşma ve hızlı silahlanma büyük devletlerin güvenlik problemi yaşamalarına neden olmuştur. Dünya'nın büyük bir bölümünde ortaya çıkan güvenlik problemi bazı devletlerin sınırları konusunda çeşitli tedbirler almalarına neden olmuştur.

I. Dünya Savaşı'nın nedenleri tarihçiler tarafından hâlâ tartışılmaktadır. Bu konuya yönelik kesin cevaplar bulmak da kolay değildir. Ancak II. Dünya Savaşı'nın nedenleri I. Dünya Savaşı nedenlerinden daha çok karmaşıktır. İki savaş arasında dönemde 1920'li yılların büyük devletleri, kısa ekonomik canlılık ortamı içeresinde pek duyulmayan önemli sıkıntıları mevcuttu. Almanya, Versailles Antlaşması ile silahsızlandırılmış, ödeyemeyeceği tamirat borcu yüklenmiş, toprak kayıplarına uğramış ve Avrupa devletler topluluğu arasına dâhil edilmemiştir. İtalya ise ekonomik bunalım içerisindeydi. Uzak Doğu'da güçlü Japonya, ABD ve İngiliz İmparatorluğu'nun gücü arasında ezilmekteydi. Brest-Litovsk Antlaşması ile SSCB, kaybettiği toprakları unutamıyordu. İngiltere denizlerdeki üstünlüğünü sürdürme çabasındaydı. Fransa'nın ise Almanya'ya karşı güvenlik problemleri artarak devam etmekteydi. 1920'li yılların istikrarlı havası 1929'da başlayan dünya ekonomik bunalımı sona erince, devletlerin bu sıkıntıları gün yüzüne çıkmıştır.[103]

Dünya ticaretinde yaşanan düşüşler, işsizlik ve para değerlerindeki artış ve düşüşlerle karşılaşan devletler, kendi ulusal ekonomik sistemlerine dönmüşlerdir. 1931'de Almanya, Mark'ın serbest döviz durumuna son vererek, uluslararası ticareti "takas" sistemine göre yapmıştır. 1932'de İngiltere, kendini ve sömürgelerini koruyucu gümrük duvarı ile çevrelemiştir. SSCB ise kapalı bir ekonomik sisteme sahip olmasına rağmen ekonomik krizin etkisinden kurtulamamıştır. Böyle bir ortamdan sadece; İngiltere, Fransa ve ABD kendi ayakları üzerinde durabilecek ülkelerdir. Almanya ve Japonya ise sanayileşmiş olmakla birlikte kendi kendilerine yetemeyecek yapıda olup, temel hammadde ihtiyaçlarını uluslararası ticari kısıtlamalarından dolayı karşılayamayan ülkelerdir. Almanya, Versailles

[103] Oral Sander, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara 2003, s. 113.

Antlaşmasının "zincirleri" ile bağlı olmasından dolayı uluslararası ekonomik bunalımdan rahat bir şekilde çıkmamıştır. Japonya ise bu durumdan kurtulabilmek için askeri gücünü Mançurya ve Çin kıyılarına doğru yönelmesinde etkili olmuştur.[104]

Savaşın önemli nedenleri arasında silah sanayinin gelişmesi sonucunda ürünlerini satmakta güçlük çeken şirketlerin, beklediği büyük kârlardır. Savaş hazırlıklarının artması ile silah üreten sanayicinin kârları artmıştır. İngiliz silah şirketleri ülkelerin silahlanma yarışlarına dayalı olarak kısa sürede kârlarını 5,5 milyar Sterline yükseltmişlerdir. Almanya, savaş hazırlıklarına başladıktan sonra silah üreten şirketlerin kârları birkaç misli artmıştır. ABD, 1933'te Almanya'ya sattığı uçak ve savaş gereçlerinden kazandığı kâr, I. Dünya Savaşında elde ettiğin kârın 4 katıdır. Savaş başlamadan önce ve savaştan sonra satılan araç gereçlerden elde edilen kazançların fazla olması hükümetlerin politikalarına etki etmiştir. Almanya, silahlanmaya oldukça önem vermiştir. Bu önemi Alman komutan Goering; "Bize tereyağı değil top gerekli." sözü ile silahlanmanın Almanya için hayati bir önem taşıdığını ifade etmiştir.[105]

Almanya'da, Nazizm halka karşı "ideolojik bir saldırıya" geçmiştir. Böylece Alman topraklarında; ırkçılık, anti-semitizm ve kendine yeni topraklar katma söylemleri gündeme gelmiştir. Bu düşünceler, sömürgeci burjuvaziye hizmet etmiştir. Savaş yaklaştıkça devletlerin, askeri teçhizata olan ihtiyaçları neticesinde sanayicilerin kazançları günden güne artarak devam etmiş ve sanayicilerin kasalarına milyarlarca mark girmiştir. Almanya'nın savaşı kazanacağını düşünen Alman komutanlar bu sayede kendilerine prestij, yüksek maaş ve madalya getireceği hesaplarına girmişlerdir. Nazizm, toprak sahiplerine Avrupa'da yeni topraklar vadetmiştir. Ayrıca genişlemenin de işsizliği ortadan kaldıracağına inanılıyordu. Nazizm; Öğretmenlere, küçük işletmecilere ve düşük mertebeli bürokratlara "adam" olmayı, öğrencilere de "önemli kişiler" olmayı vadetmiştir. Bu vaatler neticesinde Nazizm, Almanya'da geniş yankı uyandırmıştır.[106]

Almanya'da, 1935-1939 tarihleri arasında Nazizm'in başa gelmesiyle beraber Avrupa kıtasında Versailles Antlaşmasının oluşturduğu denge ve düzen bozulmaya

---

[104] Sander, *a.g.e.*, 114.
[105] Sabiha Sertel, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, Cumhuriyet Kitapları Yayınları, İstanbul 1999, s. 41.
[106] Türkkaya Ataöv, *İkinci Dünya Savaşı*, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1985, s. 14.

başlamıştır. Bu durum karşısında batılı devletler, Alman tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Ayrıca Berlin-Roma ittifakı tehlikenin artmasına neden olmuştur.[107]

1930'lu yılların başlarında, sömürgeci ülkeler arasında güç dengelerinde değişiklikler olmuştur. Almanya, Japonya ve İtalya dünya haritasının yeniden düzenlemesini talep etmeye başlamışlardır. Bu ülkeler, ABD-Fransız ittifakına meydan okumuş ve dünyadaki hegemonyaya karşı çıkmışlardır. Bu mücadele, Almanya, İtalya ve Japonya'nın dünya hâkimiyeti için saldırgan politikalar geliştirmişlerine neden olmuştur.[108]

II. Dünya Savaşı döneminde ülkeler genel olarak çeşitli tüketim malzemelerine ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaçlar içerisinde; kömür, petrol, pamuk, yün, demir kauçuk, bakır, nikel, cıva, selüloz ve çeşitli madenler yer almaktadır. Bu ihtiyaçlar genellikle orduların ekipmanlarını çalıştıracak niteliktedir. Bu temel gereksinimlerin, her ülkede yeteri kadar bulunmaması ülkelerin ihtiyaçlarını çeşitli yollarla temin etmesine neden olmuştur.[109]

1918 barışından sonra ortaya çıkan istikrarsızlık ve barışın bozulma ihtimali II. Dünya Savaşı'nın somut nedeni olmakla birlikte 1930'lu yılların sonundan itibaren çeşitli antlaşmalarla birbirine bağlayan üç devletin saldırgan politikaları savaşın nedenleri arasında yer almıştır. 1931'de Japonya'nın Mançurya'yı, 1935'te İtalya'nın, Etiyopya'yı, 1938'de de Almanya'nın Avusturya'yı ve çok geçmeden Polonya'yı işgal etmesi, II. Dünya Savaşı'na giden yolun kilometre taşlarını oluşturmuştur. Özellikle Polonya'nın, Almanlar tarafından işgal edilmesi savaşın başlamasında ve geniş alanlara yayılmasında etkili olmuştur.[110]

Almanya'nın, 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etmeye başlamıştır. Almanya'nın bu işgali karşısında, Polonya fazla dayanamamıştır. Zira Almanya, yıllardan beri askeri hazırlık içerisinde olmasına karşın Polonya'nın sadece 30 tümenlik bir piyade gücü mevcuttur. Ancak Polonya'nın sahip olduğu bu güç sadece kâğıt üzerinden ibarettir. İttifaklara ve garantilere rağmen, İngiltere ve Fransa Polonya'nın müttefiki olduğu halde, Polonya'ya yardım etmemişlerdir. Zira bu

---

[107] Fahir Armaoğlu, "İkinci Dünya Harbinde Türkiye", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 2, s. 141.

[108] Vinis Sipols- Mihail Haalamof, *İkinci Dünya Savaşanın Nedenleri Emperyalizmin Anatomisi*, (Çev.: İzzet Yaşar), Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1975, s. 11.

[109] Liddell Hart, *II. Dünya Savaşı Tarihi I*, (Çev.: Kerim Bağrıaçık), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005, s. 30.

[110] Eric Hobsbawm, *Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, (Çev.: Yavuz Alogan), Everest Yayınları, 2010 İstanbul, s. 47.

devletler hem askeri hem de stratejik açıdan Polonya'ya yardım edebilecek bir güce sahip değillerdi. Yardım alamayan Polonya, Almanya karşısında yalnız kalmıştır.[111]

Savaşın onuncu gününden itibaren Alman orduları Varşova'yı işgale başlamışlardır. Kendine emperyalist hedefler belirleyen SSCB'de bu durumdan istifade ederek, Polonya topraklarına 17 Eylül 1939'da girmeye başlamıştır. Bu işgaller sonucunda, Almanya ve SSCB Polonya'yı kendi aralarında 28 Eylül 1939'da ortak bir antlaşma yaprak paylaşmışlardır. Aynı gün içerisinde Almanya, SSCB ile yayımladıkları ortak bildiride, savaşı devam ettirmek yerine barışın temin edilmesi vurgulanmıştır. Zira Almanya, barışın sağlanamaması durumunda ileride meydana gelecek olaylarda Fransa ve İngiltere'nin sorumlu olacağını düşünmüştür. Ancak Fransa ve İngiltere Almanya'nın bu barış çağrısına olumsuz cevap vermişlerdir. Bu durum Hitler'in, 10 Ekim 1939'da komutanlarına verdiği emirde; Alman kara, deniz ve hava kuvvetlerinin, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg üzerinden Fransa ve İngiltere'ye karşı harekete geçmek üzere en kısa süre de tüm Alman kuvvetlerinin hazır olmalarını istemiştir.[112]

Almanya, Nisan 1940'ta Danimarka ve Norveç'i işgal ettikten sonra Mayıs 1940'ta 135 tümen ile Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'u işgal etmiştir. Almanya, bu ülkeleri işgal ettikten sonra Fransa'ya saldırmıştır. Bu saldırı sonucunda Dunkirk bölgesinde bulunan Fransız ve İngiliz birlikleri tüm teçhizatlarını Almanlara bırakarak Manş denizini geçtikten sonra İngiliz adalarına sığınmışlardır. Almanya, Paris'i içine alacak şekilde Fransa topraklarının büyük bir bölümüne hâkim olmuştur. Güney Fransa'da, Petain başkanlığındaki hükümet başa geçmiştir. Fransa'nın, savaş dışı kalması İngiltere'nin Almanya karşısında yalnız başına kalmasına neden olmuştur.[113]

22 Haziran 1941'de Almanya'nın SSCB'yi işgale başlaması II. Dünya Savaşı'nın tekrar şiddetlenmesinde etkili olmuştur. Bu işgal hareketi Almanya'nın, iki cephede savaşmasına neden olmuştur. Nitekim Stalin, bu dönemde Almanya'nın iki cephede savaşacağına pek ihtimal vermemiştir. Stalin'in, bu öngörüsü stratejik hatalar yapmasına neden olmuştur. Bu durum beraberinde Almanların ilerleyişini hızlandırmıştır. Almanların Moskova yakınlarına kadar ilerlemesi Rusların morallerini bozmuştur. Ancak geniş Rus topraklarının tanıdığı büyük imkânlar, Rus

---

[111] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul 1999, s. 361.
[112] Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 362.
[113] Ataöv, *a.g.e.*, s. 85.

halkının dayanıklı fiziksel yapısı, vatan sevgisi ve amansız bir savaş çabası Almanya'nın SSCB'ye karşı başarısız olmasında etkili olmuştur. Rusya savaşı, Hitler'in hedeflediği gibi üç ay içinde sonuçlanmayınca savaşı Almanya kaybetmiştir. Çünkü Almanya'nın uzun bir savaş için yeterli teçhizatı ve dayanabilecek gücü kalmamıştır.[114]

Almanya'nın, doğuda ve kuzeyde elde ettiği başarılar devam ederken, Fransız ve bazı İngiliz birlikleri Maginot Hattının gerisinde Alman saldırısını belki de abartılmış bir güvenle beklemişlerdir. Zira Fransa'nın, askeri gücü kâğıt üzerinde Almanya'nın askeri gücünden rakamsal olarak daha fazlaydı. Ancak Fransa'nın, tank birliklerini tüm cephelere yaymış olması tek bir noktadan saldırı olanağını ortadan kaldırmıştır. Almanya General Guderian, tanklarla düşman toprağı içerisinde ilerlemenin avantajlarını görmüş ve Fransız Genelkurmayı ortaya çıkan karışıklık ve panik havası içinde ne yapacağını şaşırmıştır. Fransa'nın, askeri kuvvetleri içerisindeki bu olumsuz durumu Almanya'nın lehine olmuştur. Alman kuvvetleri, bu başarısından sonra Rotterdam'ı bombalamış ve ardından Hollanda'yı dört gün gibi kısa bir sürede işgal etmiştir.[115]

Almanya, Fransa'yı savaş dışı bırakması ile kendi açısından ulaşmak istediği hedefe bir anlamda ulaşmıştır. Ancak Almanya'nın, bu hedef sonrası için hazırlamış olduğu bir planı mevcut değildi. Hitler için en iyi durum İngiltere'nin savaşı sürdürmemesiydi. Başkan Churchill, Chamberlain dönemi İngiltere'sinden çok farklı bir tutum sergilemiştir. Tek başına kalsa da İngiltere savaşı sürdüreceği, söylemini süreç içerisinde İngiliz halkı tarafında da desteklenmiştir. İngiltere'nin savaş yanlısı bu tutumu Hitlerin, 2 Temmuz 1940 tarihinde İngiltere'yi işgal etme planının hazırlamasında etkili olmuştur.[116]

Almanya'nın, İngiltere'ye karşı izlediği işgal politikalarının başarı ile sonuçlanmaması durumunda Hitlerin prestiji, sadece Almanya'da değil tüm dünyada sarsılacaktı. Bu durum, İngiltere'nin, kendini daha güçlü hissetmesini ve savaşma arzularının arttırmasına neden olmuştur. Hitler, kendini böyle bir tehlikeye atmamak için, İngiltere ile kesin sonuçlu bir savaşa girişmek yerine, Avrupa kıtasından çekilmeyi daha kolay bir başarı olarak görmüştür. Ancak 10 Temmuz 1940'ta

---

[114] Hobsbawm, *a.g.e.*, s. 51.
[115] Sander, *a.g.e.*, 129-131.
[116] İlhan Tekeli- Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 163.

Almanya, İngiltere'ye karşı hava saldırısını başlatmış ve 7 Eylül 1940'ta Londra kenti yoğun bombardımana tutulmuştur.[117]

İtalya, 1940 Haziranında Mussolini'nin kışkırtmalarıyla II. Dünya Savaşı'na katılmadan önce 1936'dan beri Etiyopya'yı hâkimiyeti altına almış bulunuyordu. Bu durum İtalya'nın Kuzey Afrika katısındaki gücünün İngiliz gücünden daha fazla olmasında etkili olmuştur. İtalya'nın, Kuzey Afrika'da geniş bir hareket alanı olmasına rağmen Kuzey Afrika'nın işgali yavaş olmuştur. Zira İtalya, ihtiyacı olan yakıt ve savaş gereçlerini İngiliz ablukasından dolayı rahat bir şekilde temin edememiştir.[118]

ABD'nin, II. Dünya Savaşı'na girmesi 1937-1941 yılları arasındaki savaşın temelinde ABD ile Japonya arasında önce sinsi sinsi başlayan, ancak savaşın başlamasıyla birlikte gittikçe şiddetlenen bir mücadelenin sonucu olmuştur. Japonya'nın, 1937'de Çin'i istila etmeye başladıktan sonra, gerek savaş durumunun gelişmeleri dolayısıyla ABD'nin Çin'deki çıkarlarını ihlal etmeye başlamıştır. ABD, Uzakdoğu'nun Japon egemenliği altına girmesini engellemek amacı ile 15 Aralık 1938'de Çin'e 25 milyar dolarlık bir kredi açmıştır. Gerçekte ABD'nin, bu yardımı fazla olmamakla birlikte Çin'in mukavemet kararını güçlendirdiği için Japonya'yı kızdırmıştır. II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte ABD ile Japonya arasındaki ilişkiler gittikçe kötüye gitmiştir. Zira Japonya'nın, Asya'da yayılması genişledikçe ABD ile arasındaki ilişkiler çatışma durumuna doğru ilerlemiştir. Japonya'nın, 1940'ta Berlin-Roma ittifakına yönelmesi ABD ile Japonya'nın karşı karşıya kalmasında etkili olmuştur. Bu gelişmeler Japonya'nın, 27 Eylül 1940 tarihinde Almanya ve İtalya ile Üçlü Paktı imzalanmasında etkili olmuştur.[119]

1940'ta Hitler; Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve Belçika'yı işgal etmiştir. Bu durum karşısında Japonya bu fırsatı kaçırmayarak, Fransa'nın içinde bulunduğu kötü durumdan yararlanarak Fransız Hindiçini'ni koruma amacı ile işgal girişiminde bulunmuştur. Ancak ABD Cumhurbaşkanı Roosevelt, 24 Ocak 1941'de, Japonya'nın hemen Hindiçini'nden geri çekilmesini istemiştir. Ayrıca 26 Ocak 1941'de ABD'de bulunan Japon mallarını boykot etme ve Japonya'ya karşı petrol ambargosu uygulanması için gerekli kararları almıştır. Bu gelişmeler neticesinde Japonya, 7 Aralık 1941'de Japon uçakları Hawaii'deki Pearl Harbor'da bulunan ABD üslerine

---

[117] Osman Öndeş, *2. Dünya Savaşı (1939-1945)*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1980, s. 168-169.
[118] Hart, *a.g.e.*, s. 129.
[119] Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 379-380.

ani bir baskın yaparak ABD'ye savaş açmıştır. Bu durum İngiltere için sevinç kaynağı olmakla birlikte 11 Aralık 1941'de ABD'nin Almanya'ya karşı savaş ilan etmesine neden olmuştur.[120]

1942'de, Almanya SSCB üzerine ikinci defa saldırmıştır. Çok uzun süren Stalingrad Savaşları çok kanlı ve müttefikleri ürküten bir savaş olmuştur. Aynı şekilde Leningrad Kuşatmasının da çok uzun sürmesi burada yaşayan halkın açlık çekmesine neden olmuştur. Bu durum karşısında batılı ülkeler, SSCB'ye verilen yardımı artırmıştır. Ayrıca ABD, Avrupa da savaşa katılarak İngiltere'de bulunan üslerinden, Almanya üzerine önemli hava saldırıları yapmıştır. Ayrıca müttefikler ikinci bir cephe açılması için hazırlıklara başlamışlardır. Bu cephede Fransa, Atlantik kıyısına yapılacak bir çıkarmayla Almanya'nın iki cephede aynı anda savaşarak zayıflatılması sağlanacaktı. Ancak bu cephenin açılması uzun sürmüştür. Zira müttefikler SSCB'nin, yıpranmasını fayda olarak görmüşlerdir.[121]

Savaş devam ederken müttefikler, Atlantik Paktını güçlendirme çabasına girmişlerdir. 1 Ocak 1942 tarihinde BM bildirisi yayımlanmıştır. Bu bildiride 26 ülke, özgürlük ve demokrasi ilkelerini kabul ederek, zafer kazanılıncaya kadar işbirliği yapacaklarını ilan etmişlerdir. Gittikçe güç kaybeden mihver devletleri; Atlantik'te, Pasifikte, Doğuda, Uzakdoğu'da ve Kuzey Afrika'da ağır yenilgiler almışlardır. Bu yenilgiler Mihver devletlerinin dayanma gücünü gittikçe zayıflatmıştır. 1943 yılı ise II. Dünya Savaşı'nın galibinin müttefikler olduğu anlaşılmıştır. 1943 yılı artık savaşın gidişatının, yapılacak olan askeri hamlelerin ve savaşın tamamen sona erdikten sonra barışın esaslarının belirlenip konferanslar yılı olacağı öngörülmüştür. Ayrıca bu yılda Türkiye'nin savaşa dâhil olma konusu gündeme gelmiştir.[122]

Almanya, 6 Haziran 1944 tarihinde Normandiya Çıkartmasını başlatmıştır. Almanlar bu çıkartmada önemli kayıplar vermesine rağmen başarıya ulaşmışlardır. Ancak Almanların bu başarısı fazla uzun sürmemiş ve Fransız birlikleri 26 Ağustosta Paris'i kurtarmışlardır. Fransızlar, karşısında ağır kayıp veren Almanlar hemen hemen bir ay içerisinde Fransa ve Belçika'dan tamamen çekilmiştir. SSCB, kısa bir süre içerisinde; Polonya, Baltık Ülkeleri ve Balkanları işgal etmiştir. Bu gelişimlere

---

[120] Hart, *a.g.e.*, s. 213, 216.
[121] Sertel, *a.g.e.*, 249.
[122] Sertel, *a.g.e.*, s. 250.

ek olarak Kazablanka Konferansı düzenlenmiştir. [123] Almanya'nın, Fransa'yı "kayıtsız şartsız teslim" alma kararı alınmıştır. Bu durum Almanya'nın giderek güç kaybetmesine neden olmuştur.[124]

Almanya'nın, tamamen yenilmesi için 4-11 Şubat 1945'te Müttefiklerden; Stalin, Roosevelt ve Churchill arasında Yalta Konferansında [125] bir araya gelmişlerdir. Bu konferansta genel olarak savaştan sonra Avrupa'da yürütülecek politikalar ve SSCB'nin Japonya'ya savaş ilan etme konusu görüşülmüştür. Bu görüşmelere ek olarak Birleşmiş Milletlerin kurulma antlaşmasında gündeme gelmiştir.[126]

Müttefik kuvvetler, Almanya'nın tamamen yenilmesi için plan yapma, savaş sonrasında Avrupa'da izlenecek politikayı belirleme, BM örgütünün kurulması hakkında anlaşma ve SSCB'nin Japonya'ya karşı savaş ilan etme konularını görüşmek üzere; 17 Temmuz - 2 Ağustos 1945 tarihleri arasında Potsdam Konferansı toplanmıştır. [127] Yapılan bu konferansta Almanya'nın savaştan sonraki durumu görüşülerek Alman Faşizmi ve Militarizmi ortadan kaldırılması, barış ve demokrasinin tesis edilmesi görüşülmüştür. Bu konuların dışında Almanya'da; Nazi Partisi ve bu partinin tüm uzantılarının kapatılması, tazminat, sınırlar, ticari konular, savaş suçlularının yargılanması da bu konferansta görüşülerek ortak karara bağlanmıştır.[128]

ABD ve Japonya arasında yaşanan deniz savaşları tüm şiddetiyle devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı boyunca yaşanan büyük deniz savaşlarından devlet biri olan Leyte Deniz savaşlarıdır. [129] Bu savaşlarda tarihte emsali görülmeyen

---

[123] Kazablanka Konferansı; 14-24 Ocak 1942'de Churchill ve Roosevelt arasında yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde genel olarak İtalya ve Sicilya'nın işgal edilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca 1944'te Fransa'nın kurtarılması ve Fransa'nın kayıtsız şartsız mihverlerden alınması istenmiştir. Öndeş, *a.g.e.*, s. 737.

[124] Sander, *a.g.e.*, s. 184-185.

[125] Yalta Konferansı; Tahran görüşmelerinden sonra, 4-11 Şubat 1945'de toplanmıştır. Bu konferans savaş sonrası yeni oluşturulacak yeni dünya düzenin konuşulması amacı ile toplanmıştır. Savaşın bitmesine yakın bir tarihte toplandığı için bu konferansa; savaşın sonu, savaş sonrası dönemin başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Konferansa; ABD, İngiltere ve SSCB katılmıştır. Bu üç devlet düşmanların kesin olarak yenilmesi için planlar hazırlamak ve müttefiklerle kalıcı barışın temellerini atmak olarak amacı ile bir araya gelmişlerdir. Emrah Biner, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Basınının İngiltere'ye Bakışı*, T.C. İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008, s. 91-92.

[126] Öndeş, *a.g.e.*, s. 738.

[127] Öndeş, *a.g.e.*, s. 738.

[128] Ataöv, *a.g.e.*, s. 127.

[129] Leyte Deniz Savaşları; ABD'nin, Pasifik'teki durumunu tamamen güçlendirebilmek ve işgal alanlarını genişletmek amacı ile 10 Ekim 1944'te 175.000 asker ve 700 gemi ile Japonya'ya karşı Leyte Deniz Savaşlarını başlatmıştır. Tekeli-İlkin, *a.g.e.*, s. 359.

"Kamikaze" [130] hücumları bu savaş esnasında görülmüştür. Japonların bu hava saldırıları ABD gemilerine pek fazla zarar vermemiştir. Ayrıca bu durum Japon kuvvetlerinin büyük kayıplar vermesinde ve petrol kıtlığı yaşamasında etkili olmuştur. Japonların yaşadığı bu sıkıntılar ABD kuvvetlerinin sonra rahat bir şekilde hareket etmesinde yardımcı olmuştur. Japonların, denizlerde aldığı yenilgiler neticesinde ABD, Pasifik denizinde birçok stratejik noktayı ele geçirmiş ve Filipinlere doğru yönelmiştir.[131]

ABD, Mart 1945'ten itibaren Japonya üzerindeki hava bombardımanlarını gittikçe arttırmıştır. Bu bombardımanlar sonucunda Tokyo şehri başta olmak üzere birçok şehir büyük zarar görmüştür. Japonya, Okinawa Savaşı'nı kaybetmesinden sonra nihai savaşa hazırlanmak için uçak ve petrol biriktirmeye başlamış ve daha fazla pilot yetiştirmeye başlamıştır. [132] 1 Nisan 1945'te Okinawa Savaşının başlamasıyla Kosio Kabinesi düşmüş yerine barış yanlısı Amiral Suzuki kabinesi kurulmuştur. ABD; Japonya'nın SSCB'den barış isteğinden haberdar olmasından dolayı SSCB'den çekinerek Uzak Doğuda savaşı bir an önce bitirilmesi gerektiği kanısına varmıştır. Bu yüzden ABD, atom bombası planını çözüm olarak düşünmüştür. 27 Temmuz 1945'te müttefikler Japonya'ya teslim olma çağrısında bulunmuşlardır. Ancak Japonya Potsdam Konferansı kararlarını kabul etmeyeceğini bildirmiştir. Bu durum karşısında ABD, 6 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima kentine "Little Boy" (küçük oğlan), adındaki atom bombasını atarak yaklaşık olarak 140.000 insanın ölmesine neden olmuştur. 8 Ağustos 1945 tarihinde ise SSCB, Japonya'ya savaş ilan ederek Mançurya bölgesinde işgallere başlamıştır. ABD, 9 Ağustos 1945 tarihinde Nagazaki kentine "Fat Man"(şişman adam) adındaki atom bombasını atarak 74.000 civarında insan ölmesine neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler karşısında Japonya Potsdam kararlarını kabul etmiştir. 2 Eylül 1945'te Japon yetkililer,

---

[130] Kamikaze, Japon dilinde "ruhani rüzgâr, tanrısal rüzgâr ve kutsal rüzgâr" anlamlarına gelmektedir. Zira bu anlamlar II. Dünya Savaşı yıllarında "tanrı rüzgârı özel saldırı birliği" adı altında resmiyet kazanmıştır. Bu söylemler müttefiklere karşı intihar eylemi gerçekleştiren Japon hava birliğinin adı olmuştur. Kamikaze pilotları bilinçli bir şekilde patlayıcı dolu uçaklarıyla müttefik ülkelerin savaş gemilerine çarparak büyük zararlar vermeyi amaç edinmişlerdir. İlk kamikaze hücumları 21 Ekim 1944'te Avustralya Filosunun sancak gemisine yapılmıştır. Bu durum müttefikleri hayrete düşürmüşken Japonlar ise bunu büyük bir başarı olarak nitelendirmişlerdir. Savaşın sonlarına doğru ABD kaynaklarına kamikaze hücumları neticesinde 34 gemi batmış, 368 gemi hasar görmüş, 4900 gemicide hayatını kaybetmiştir. *http://trend.mynet.com/profesyonel-intiharcilar-japonlarin-kamikaze-ucaklari-1083388*, *https://asimetriksavaslar.wordpress.com/2011/03/31/japonlarin-kamikaze-taktigi/*, E.T.: 25.09.2018.

[131] Tekeli-İlkin, *a.g.e.*, s. 361.

[132] Tekeli-İlkin, *a.g.e.*, s. 379.

Missouri zırhlısında "kayıtsız koşulsuz teslim antlaşması" imzalamıştır. Böylece II. Dünya Savaşı sona ermiştir.[133]

II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru yaklaşıldığında, savaş sonrasında oluşacak yeni düzeni görüşmek amacı ile 25 Nisan-26 Haziran 1945 tarihleri arasında San Francisco Konferansı toplanmıştır. Bu konferansın temelini, 1941'de imzalanmış olan Atlantik Bildirisinin kararları oluşturmuştur. Bu bildiride devletlerin toprak bütünlüklerinin korunmasının yanı sıra halkın seçmediği bir iktidarın başa geçmeyeceğinin garantisi verilmiştir. Alınmış olan bu kararlar, Mihver devletlere karşı olan 26 ülkenin bir araya gelerek Birleşmiş Milletlerin kurulmasını sağlamıştır. 21 Ağustos-7 Ekim 1944 tarihleri arasında SSCB, Çin, İngiltere ve ABD bir araya gelerek Dumbarton Oaks Konferansını toplanmıştır. Bu konferansta BM'nin genel yapısı çizilmiştir. San Francisco Konferansına 45 ülke katılmıştır. Konferansta alınan kararlar 3/2 çoğunlukla onaylanmıştır. Böylece 10 Ekim 1945'te BM kurulmuştur.[134]

II. Dünya Savaşı'nın sonuçları tüm dünya devletleri üzerindeki etkileri, I. Dünya Savaşı'nın etkilerinden oldukça çoktur. I. Dünya Savaşına 36 devlet ve 1,5 milyar nüfus katılmışken; II. Dünya savaşına 61 devlet ve 1,7 milyar nüfus katılmıştır. I. Dünya Savaşı 4 milyon km² alana yayılmışken, II. Dünya Savaşı 22 milyon km² alan içerisinde cereyan etmiş olup 110 milyon insan silah altına alınmıştır. Bu savaşta 32 milyon üzerinde insan ölmüş ve 35 milyonun üzerinde insan yaralanmıştır.[135]

1 Eylül 1939'da başlayıp 30 Nisan 1945'te sona eren II. Dünya Savaşı'nın bilançosu; SSCB'de 7 milyon, Almanya'da 6 milyon olmak üzere dünyada 35.5 milyon civarında insan hayatını kaybetmiştir. Ayrıca bu savaşta Nazi kamplarında 6 milyon civarında Yahudi'nin hayatını kaybetmiş olmasıyla birlikte savaşta ölenlerin sayısı 41 milyon 500 bin civarına ulaşmıştır. Savaş boyunca yapılmış olan hava bombardımanlarında Berlin, Dresden gibi büyük şehirler yerle bir olmuş, Londra şehri büyük zararlar görmüştür. Japonya'da ise Hiroşima ve Nagazaki şehirleri atom

---

[133] Tekeli-İlkin, *a.g.e.*, s. 381-382.
[134] Tekeli-İlkin, *a.g.e.*, s. 382-383.
[135] A. Alpaslan Eker, *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye'nin NATO'ya Giriş Süreci (1945-1952)*, T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale 2007, s. 2.

bombası faciasına uğramışlardır. Savaşta 3 milyondan fazla çocuk yetim kalmış ve milyonlarca kadın dul kalmıştır.[136]

II. Dünya Savaşı'nın genel sonuçları dünyanın neredeyse her tarafını etkisi altına almıştır. Bu savaş Türkiye'nin; ekonomik, siyasi, sosyal hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bağlamda Türkiye her ne kadar savaşa doğrudan girmemiş olsa da savaştan etkilendiği söylenebilir.

II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin, dış politikası savaşın dışında kalarak topraklarını korumak olmuştur. Dönemin Türk dış politikasını ortaya koyup şekillendiren kadrolar, yabancı askerlerin Türk sınırlarından uzak tutulmuş ve Türk askerlerini de yabancı sınırlardan uzak tutmaya yönelik bir tarafsızlık siyaseti izlemişlerdir. Türkiye'nin bu savaşta toprak kazanma gibi bir amacı olmamakla birlikte sınırlarını koruma çabası içinde olmuştur. Türkiye'nin, savaşa karşı olan tutumu savaş dışı kalarak her iki bloğun yayılmacı politikalarına karşı kendi sınır güvenliğini korumak olmuştur. Zira Türkiye, tarafsızlığını daha rahat koruyabilmesi için küçük bir devletmiş gibi görünüp güçlü devletlerarasında denge politikası sürdürmeye çalışmıştır. Türkiye'nin savaşa karşı gütmüş olduğu politikaları çizen kadrolar; İsmet İnönü, Numan Menemencioğlu[137], CHP Parlamento Grubu, Bakanlar Kurulu ve Üyeleri, dönemin önde gelen üniversite hocaları ve basın mensupları oluşturmuştur.[138]

Fahir Armaoğlu'nun belirtiğine göre; Türkiye'nin, II. Dünya Savaşı'nda ki durumu stratejik konumunun getirdiği önem, gerek Müttefiklerin, gerekse Mihver'in Türkiye'yi yanlarına savaşa dâhil etmek için harcadıkları çaba ve baskıların hikâyesinden ibarettir. Savaşan tarafların bu faaliyetleri karşısında Türkiye'nin politikası ise savaşın dışında kalmak ve ülkeyi savaşın enkazından korumak olmuştur. Türkiye'nin idarecileri bu hedefin gerçekleşmesinde gerçekten değerli bir başarı elde etmişlerdir.[139]

---

[136] Sertel, *a.g.e.*, s. 271.

[137] Numan Menemencioğlu, 1893'te Bağdat'ta doğmuştur. Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Birçok farklı görevde bulunan Menemencioğlu; Seferlik, Hariciye Vekâleti Genel Sekreterliği, Umumi Kâtiplik, Müsteşarlık gibi görevlerinin yanı sıra V. Dönem Gaziantep Milletvekilliği yapmıştır. Ancak 01.12.1937'de Hariciye Vekâleti Umumi Kâtipliği görevine getirilmesiyle milletvekilliğinden istifa etmiştir. Numan Menemencioğlu, 15.02.1958 tarihinde vefat etmiştir. *https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html*, E.T.: 25.09.2018.

[138] Edward Weisband, *2. Dünya Savaşı ve Türkiye*, (Çev.: M.A. Kayabağ-Örgen Uğurlu), Örgün Yayınevi, İstanbul 2002, s. 9.

[139] Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 407.

İsmet İnönü'nün, II. Dünya Savaşı ile ilgili genel tutumu; aniden patlak verecek olan bu savaşta birçok ülkenin etkileneceğini ve var olan güvensiz ortamın sonsuza kadar sürmeyeceğini vurgulamıştır. İsmet İnönü, küçük ülkelerin bağımsız ve özgür olma haklarının garantiye alınarak, küçük insan toplulukların büyükleri tarafından yutulmaması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Ayrıca Türkiye, komşularının güvenliğinden yakından ilgili olmakla birlikte komşularını tehdit eden durumun ileride kendi ülkesine yansıyacağı kanısındadır. Şükrü Saraçoğlu[140]'nun, TBMM'de yaptığı konuşmada; barışın insanlığa getireceği faydalardan bahsetmiş ve Türkiye'nin herhangi bir savaşa ve getireceği zafere hazır olduğu mesajını vermiştir.[141]

17-24 Ağustos 1943 tarihleri arasında toplanan Quebec Konferansında Avrupa Kıtasının işgal edilme planları görüşülmüştür. İtalya'nın teslim olmasından sonra 25-26 Kasım 1943'te Churchill, Roosevelt ve Chiang Kai-Shenk bir araya gelerek Tahran Konferansı'nın temeli olan I. Kahire Konferansı toplanmıştır. Türkiye, dışında bu gelişmeler yaşanırken Türkiye içinde de savaşa girmediği halde iç düşmanları ile mücadele etmiştir. Büyük şirketlerin ve savaş zenginlerinin büyük rantlarından dolayı halk büyük ekonomik sıkıntılar içerisine düşmüştür. Stalin, Churchill ve Roosevelt Tahran Konferansında bir araya gelmiştir. Bu konferansta "Türkiye Sorunu" gündeme gelerek Türkiye'nin müttefiklerin bloğunda savaşa dâhil edilmesi görüşülmüştür.[142]

Kasım 1943'te yapılan Tahran Konferansında SSCB, Türkiye'nin savaşa dâhil edilmesi için ısrar etmiştir. Hatta Stalin, "gerekirse enselerinden yakalayarak" Türkleri savaşa dâhil edilmesi gerektiğini söylemiştir. İngiltere ve ABD Türkiye'nin savaşa dâhil etme isteklerinden dolayı, 4-6 Aralık 1943'te Churchill, Kahire'de İsmet İnönü ile bir araya gelmiştir. Bu görüşmede müttefiklerin ısrarı ağır gelmiştir. İsmet İnönü, "prensip olarak" savaşa girmeyi kabul etmiştir. Ancak İnönü, Türkiye'nin

---

[140]Şükrü Saraçoğlu, 1887'de Ödemiş'te doğmuştur. Cenevre Üniversitesinde İktisadi ve Siyasi İlimler bölümünden mezun olmuştur. Mili Mücadele döneminde Aydın ve çevresinde çalışmalarda bulunmuştur. Birçok farklı kurumda devlet memurluğu yapmıştır. Cenevre'de Türk Talebe Cemiyetinin kuruculuğunu ve başkanlığını yapmıştır. Osmanlı Meclis-i Meb'usan Meclisinde IV. dönem İzmir Mebusu, TBMM'de II. Dönem İzmir Milletvekilliği ve 3. Hükümet Maarif Vekilliği, 1927'de Maliye Vekili, 1933'te Adliye Bakanı, 1938-1942 yılları arasında Hariciye Vekilliği, 1942-1946 yılları arasında Başbakanlık görevlerinde bulunmuştur. Şükrü Saraçoğlu, 27 Aralık 1953'te vefat etmiştir. *https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html, http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-saracoglu_nun-ozgecmisi.tr.mfa.* E.T.: 25.09.2018.

[141] Hasan Köni, "II Dünya Savaşı Öncesinde Türk Dış Politikası", *A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 46.

[142] Öndeş, *a.g.e.*, s. 717.

savunma gücü için gerekli olan silah ve teçhizat verilmedikçe savaşa girmeyeceğini belirtmiştir. Churchill, Türkiye'nin bu isteğini kabul etmiş ve Ocak-Şubat 1944'te Ankara'da Türk ve İngiliz askeri heyetleri bir araya gelerek görüşmeler yapmışlardır. Ancak İngilizlere göre Türkler çok şey istediğinden dolayı şubat ayında görüşmeler kesilmiştir. Askeri görüşmelerin kesilmesi Türkiye ile ABD ve İngiltere ilişkilerinin gerginleştirmiştir. Churchill, barış konferansında Türkiye'nin sağlam bir mevkie sahip olmayacağını söylemiştir. Bu durum Türkiye'nin, hoşuna gitmediğinden dolayı Mayıs-Haziran 1944'te SSCB'ye yakınlaşmak istemiştir. SSCB, bu yakınlaşma için Türkiye'nin savaşa dâhil olma şartını öne sürmüştür. 1944'ün ortalarında Türkiye'nin müttefikleri ile olan gerginliğini azaltmak amacı ile 2 Ağustos 1944'te Almanya ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir.[143]

II. Dünya Savaşı sürecinde, yayımlanan gazetelerde "spekülasyon yaptırmayacağız" sözü yaygın bir spekülasyon yapıldığının göstergesi olmuştur. II. Dünya Savaşı, Türkiye ekonomisi üzerinde çok büyük etkiler yaratmaya başlamıştır. Bir milyon civarındaki erkek nüfus silahaltına alınarak üretici konumundan tüketici konuma dönüşmüştür. Dolayısıyla üretimin azalıp tüketimin artmasına neden olmuştur. Bu durum halkın kıtlık yaşayacağı korkusu ihtiyaç fazlası mallar alıp istiflemeye sebep vermiştir. Bunun neticesinde karaborsacılık ülkede baş göstermiştir. Uluslarası durumun iç düzene yaptığı etkiler diğer devletlerde olduğu gibi Türkiye'nin de savaş ekonomisine yönelmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'nin, 18 Ocak 1940'ta temel ekonomik kanunu olma niteliği taşıyan devletçi hükümleri içeren "Milli Koruma Kanunu"[144] çıkarmasına neden olmuştur.[145]

Türkiye, II. Dünya Savaşı yıllarında ekonomisini rahatlatmak için yeni çözüm yolları geliştirmeye çalışmıştır. Bu yeni yollardan biri de 11 Kasım 1942'de çıkarılan Varlık Vergisi[146] Kanunudur. Şükrü Saraçoğlu'nun bu kanun ile ilgili meclisteki

---

[143] Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 413-414.

[144] Milli Koruma Kanunu, Refik Saydam hükümeti döneminde 18 Ocak 1940'ta çıkartılmıştır. Devletin ekonomisini düzenlemek amacıyla çıkartılan bu kanunun hükümete geniş yetkiler vermiştir. Genel anlamda, II. Dünya Savaş döneminde ülke içerisinde meydana gelen olumsuz ekonomik koşulların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bu kanun çerçevesinde devletin ekonomiye rahat müdahale yetkisi vermiştir. Ayrıca özel teşebbüsler devlet kontrolü altına girmiştir. Pakize Çoban Karabulut, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Milli Koruma Kanunu ve Ege Kırsalında Etkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXII, s. 378.

[145] Baskın Oran, "İkinci Dünya Savaşında Türkiye'de Siyasal Hayat ve Sağ-Sol Akımlar", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 3, s. 240.

[146] Varlık Vergisi, TBMM Tarafından 4305 sayılı kanun ile 12 Kasım 1942 tarihinde çıkartılmıştır. Bu vergi genel olarak II. Dünya Savaşının getirdiği olumsuz ekonomik durumun etkileri hafifletmek için

konuşmasında; ülke içerisindeki fiyat artışı ve tedavüldeki para miktarı konularına ağırlık vererek birtakım tespitlerde bulunmuştur. Saraçoğlu, bu verginin, zenginlerden yalnızca bir defa mahsus alınacağı belirtilerek bu vergi sayesinde; fiyatların artmayacağı, karaborsacılığın olmayacağı ve Türk parasının değerinin artacağını öngörmüştür.[147]

4305 sayılı Varlık Vergisi Kanunu, 11 Kasım 1942'de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun ilk maddesinde "servet ve kazanç sahiplerinin servetleri ve fevkalade kazançları üzerinden alınmak ve bir defaya mahsus olmak üzere (Varlık vergisi) adiyle bir mükellefiyet tesis edilmiştir." Alınacak olan bu verginin içeriği belirtilmiştir. Ayrıca vergiye tabi tutulacak kişinin belirlenmesi görevi mahalli yöneticilerden oluşan komisyonlara verilmiştir. Zira kanunun 6 maddesine göre;

> "*...her mükellef namına 1941 yılında ve ticaretin terk, devir veya tasfiye etmiş olanlar için terk, devir veya tasfiyeye tekadüm eden son yılda tarhedilmiş veya tahakkuk ettirilmiş vergi miktarını, çiftçilerde mükellefin zirai vaziyetini veya gayrimenkul sahiplerinin de irat ve vergi kıymeti miktarını gözden geçirmekle beraber bunlarla mukayyet olmaksızın edinecekleri kanaate göre takdir veya tesbit ederler...*" bu madde ile alınacak verginin miktarı belirtilmiştir.[148]

Türkiye'nin, II. Dünya Savaşı yıllarında izlediği temel politika ülkeyi savaş dışında tutarak ülke topraklarının güvenliğini sağlamak olmuştur. Ancak Türkiye, savaşa fiili bir şeklide girmediği halde savaşın etkilerinden kurtulamamıştır. Özellikle Türkiye, ekonomik alanda ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Ülkede büyük toprak sahipleri ve diğer zenginler bu savaş durumunu lehlerine çevirerek güçlerine güç katmışlarken yoksul halk ise çeşitli ekonomik sıkıntılar yaşamıştır. Devlet tarafından çıkartılan yeni ekonomik planlar zenginleri pek olumsuz etkilememiş; hatta savaştan sonra zengin tabakanın, ilerleyen yıllarda Demokrat Parti etrafında toplanmasında etkili olmuştur. Her an savaşa girebilme tehlikesi yaşayan Türkiye'de üretim durma noktasına gelerek; fiyat artışı, karaborsacılık, paranın değer kaybı gibi sıkıntılar II. Dünya Savaşı yıllarının Türkiye'ye yansıması olarak görülmüştür.[149]

---

uygulama koyulmuştur. Yüksek enflasyonunun getirdiği ağır koşulların yükünü hafifletmek amacı ile ülkedeki zengin kesimden bir defa alınmak üzere bu vergi çıkartılmıştır. Osman Yalçın, "Varlık Vergisi Kanunu ve Uygulaması", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, C. 1, S. 1, s. 315.

[147] Erdem Yavuz, "Milli Koruma Kanunu, Varlık Vergisi Kanunu ve Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu Tartışmaları: Erzincan Uygulamaları", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 170.

[148] *T.C., Resmi Gazete*, 12 Teşrinisani 1942, s. 1.

[149] Oran, a.g.m., s. 275.

2.Karagöz Gazetesine Göre Savaşın Başlangıcı: Savaşta Taraflar ve Savaş'ın Nedenleri

Bildiği üzere I. Dünya Savaşı sonrası tek taraflı olarak imzalanmış antlaşmalar dünyada kalıcı bir barışın sağlanmasında yeterli olmamıştır. Zira söz konusu antlaşmalar Wilson İlkeleri ile tesis edilmesi planlanan kurallara riayet etmemiş mevcut dengeleri değiştirdiği gibi devletlerarası silahlanma ve rekabeti şiddetlendirmiştir. Öyle ki bu durum dünyanın keskin olarak kutuplara ayrılmasında etkili olmuştur.

Almanya, I. Dünya Savaşı'ndan sonra imzaladığı Versailles Antlaşması ile büyük bir baskı altına alınmış, İtalya sömürgeci planlarını tam hayata geçirememiş Japonya ise Pasifik'te kendine hayat sahası bulmaya çalışmıştır. Bu ülkelerin genel durumuna ek olarak etkisi tüm dünyada hissedilmiş olan 1929 ekonomik buhranı sonucunda devletleri ekonomik milliyetçiliğe itmiş olması II. Dünya Savaşı'na yol açan yeni ittifakların doğmasında etkili olmuştur. Yeni uluslararası sistemde bir tarafta mihver devletler, diğer tarafta ise müttefik devletler olarak iki ayrı bloğun tarafları belli olmaya başlamıştır mihver devletlerini oluşturan devletler; Almanya, İtalya ve Japonya olurken müttefik devletleri ise ABD, Fransa, İngiltere ve SSCB oluşturmuştur.[150]

Dünya milletlerini uzun yıllar her açıdan etkisi altına almış olan söz konusu savaşın ulusal basında yer ettiği anlaşılmaktadır. Bu basın kolları arasında yer alan ve çalışmamızın ana referansı olan Karagöz gazetesi üzerinden savaşın nedenlerine bakacak olursak savaş bu anlamda üç ana nedenle açıklanmıştır. Bu konuya geniş yer veren Karagöz, 21 İkinci Kânun 1939 tarihli 206. sayısında; savaş başlamadan önce, batılı devletlerin yöneticileri kendi çıkarları doğrultusunda birçok ülkeye ziyaretler düzenlemiş olduğu bilgileri yer almıştır. Bu devletler içerisinde özellikle İngiltere sömürgelerini koruyabilmeye çalışmıştır. İtalya, diğer devletlerin odak noktası olmuştur. Çünkü bu dönemde İtalya ile Fransa'nın arası düzeltilmeye çalışılmış olsa da İtalya, İspanya'da Franco'nun hâkimiyeti ele almadan barışa pek yanaşmaması ve İtalya'nın Akdeniz'de güçlü bir donanma ile hâkimiyet kurmak istemesi Fransa ile sorunlar yaşamasında etkili olmuştur. Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nda kaybettiği eski toprakları geri almak istemesi, İngiltere'nin zararına olarak müstemlekelerin

[150] Hüseyin Emiroğlu, "İkinci Dünya Savaşı'na Giden Süreçte Küresel ve Bölgesel Aktör-Devletler Davranışlarının Çözümlenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S. 14, s. 66.

yeniden taksimi için bir plan hazırlığında olması ve Doğu Avrupa yönünde genişlemek istemesi savaşın çıkmasına ortam hazırlamıştır. Almanya'nın, belirlemiş olduğu bu politikalar Polonya'nın güvenlik problemi yaşamasında etkili olmuştur.[151]

Devletlerin her an savaş çıkacakmış gibi askeri hazırlıklarını artırması savaşın önemli nedenleri arasında yer almıştır. Bu durumu Karagöz, 28 İkinci Kânun 1939 tarihli 207. sayısında büyük puntolarla yazılmış olan "Silah Başına" adlı başlık ve bu başlığın altında kalın harflerle İngiliz Başvekilinin; - "asri harp şimdiye kadar gördüğümüz harplere benzemeyecektir" sözleriyle okurlarına sunmuştur. Haberde İngiltere'nin, askeri gücünü artırması ve gönüllü askerliğe önem verildiği bilgileri yer almıştır. Çıkan aynı haberde ABD'nin, yeni uçak alayları kurarak hava gücünü arttırmaya yöneldiği ve İtalya'nın, savaş hazırlıklarını arttırarak 200.000 kişiyi silahaltına aldığı bilgileri yer almıştır. Büyük devletlerin hava kuvvetlerini artırmasına bağlı olarak gazete;

"Karagöz – bütün dünya milletlerinin durup dinlenmeden tayyare kuvvetlerini artırdıklarını görüyoruz. Yeni harpte en mühim vazifeyi tayyare yapacaktır. Tayyaresi çok olan milletler, daimi kuvvetli milletlerdir..."[152] Yorumu ile değişen ve çeşitlenen askeri güçler içerisinde uçağın oldukça önemli olduğu ve çıkacak olan herhangi bir savaşta uçakların oldukça aktif kullanılacağı söylenebilir.

Karagöz, 11 Şubat 1939 tarihli 209. sayısında savaştan önce devletlerin ittifak arayışlarına girdiği haberine yer vermiştir. Haberde İngiltere ve Fransa'nın ittifak kurmuş olup Fransa'nın herhangi bir tehlike karşısında İngiltere'nin ona yardım edeceği ve İngiltere'nin, ABD'den uçak satın alarak savaşa hazırlık yapmaya başladığı bilgileri yer almıştır. Bunun dışında Almanya ile İtalya arasında da bir ittifak kurulmuştur. Almanya, Orta Doğu'da Nazi propagandası yapmış, özellikle Kahire, Nazi propagandasının Orta Doğu'da yoğun bir şekilde yapılan bir merkezi haline gelmiştir. Almanların yapmış olduğu Nazi propagandası İngiltere ve Fransa'yı rahatsız etmiştir. [153] Basına yansıyan bu haberler 1939 yılının söz konusu devletlerarasında ittifak arayışları ile geçtiği yönündeki bilgiyi destekler niteliktedir.

Savaşa doğru devletlerin birbirlerine karşı verdikleri gözdağı, devletlerarasındaki olan gergin ortamı daha da tırmandırmıştır. Bu durum Karagöz'ün, 4 Mart 1939 tarihli 212. sayısında yer alan bir haberde açıklıkla ortaya

---

[151] *Karagöz*, 21 İkinci Kânun 1939, s. 2, 5.
[152] *Karagöz*, 28İ kinci Kânun 1939, s. 4.
[153] *Karagöz*, 11 Şubat 1939, s. 2, 5.

konmuştur. Gazetede çıkan haberde, ABD'nin savaş gemilerini denize indirmesine karşın Japonya'nın endişe duyduğu belirtilmiştir. Ayıca ABD'nin, hava gücüne 7500 uçak daha eklemesinin, savaş başlamadan önce mevcut dünya düzenin daha çok gerilmesine ve bu anlamda devletlerarasında güvensizliğin tırmanmasına yol açtığına işaret edilmiştir.[154]

Ağustos 1939 tarihine kadar savaş her ne kadar sessizliğini korumuş olsa da Avrupa'da kızgın bir ateş havası hüküm sürmüştür. Bu duruma istinaden Karagöz, 8 Şubat 1940 tarihli 275. sayısında dünyanın içinde bulunduğu gergin ortamı fırtına öncesi sessizliğe benzetmiştir. Gazetenin bu sayısında; bu dönemde devletlerin toplarını ve tüfeklerini her an savaş çıkacakmış gibi hazırladıkları ve ordularını sanki savaş meydanında olduğunu varsayarak tatbikatlar düzenlediği bilgileri yer almıştır. Zira dönemin devletleri birbirinin silahlarından korkar bir hal almıştır. Ayrıca silah, uçak, zehirli gazlar vb. askeri teçhizatlar hemen hemen tüm devletler tarafından temin edilmeye çalışıldığı ve silahların ne kadar tehlike arz ettikleri herkes tarafından bilinen bir gerçek olduğu bilgileri yer almıştır.[155] Devletlerarasında oluşan güvensiz ortam ve devletlerin kendini koruma çabası beraberinde aşırı silahlanma isteğini doğurmuş bu durum da savaşa giden yolda önemli bir neden olarak değerlendirilmiştir.

ABD'nin, savaşın ilk yıllarında savaşa dâhil olmaması ABD hariç diğer savaşan devletleri yormuş olup ağır kayıplar vermiş oldukları haberi Karagöz'ün, 20 Ağustos 1942 tarihli 539. sayısında; Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere ve SSCB ağır kayıplar verdikleri bilgileri yer almıştır. Savaşa tam olarak dâhil olmayan ABD, savaş için yoğun bir şekilde çalışmakta olup yaptığı askeri araçlar savaş meydanına yeni gelmeye başlamıştır. Ayrıca ABD, Uzak Doğu'da Japonya'nın işgal teşebbüsünde bulunduğu adalara çıkartmalar yapmaya başlamıştır. Almanya'nın Rus topraklarındaki işgali devam etmekle birlikte Alman orduları Stalingrad'a doğru hareket etmiştir. Almanların Rus topraklarındaki ilerleyişi İngiltere'nin Almanya şehirlerini bombalamasında etkili olmuştur.[156]

Karagöz, 6 Eylül 1942 tarihli 544. sayısında dünyanın genel durumu hakkında okurlarına önemli şu bilgileri vermiştir;

"Almanya, İtalya ve Uzak Şarkta Japonya diyorlar ki; bize hayat sahası lazım. Toprak isteriz, sömürge isteriz. Diğer tarafta başta

---

[154] *Karagöz*, 4 Mart 1939, s. 1, 2.
[155] *Karagöz*, 8 Şubat 1940, s. 3.
[156] *Karagöz*, 20 Ağustos 1942, s. 1-2.

İngiltere, Amerika olduğu halde insanların hürriyetine gem vuramazsınız, diye dayatıyorlar. Denizlerde olsun, havalarda olsun, karalarda olsun, birbirlerine nerede rasgelirlerse saldırıyorlar."[157]

Karagöz gazetesinin, incelenen ilgili sayılarına göre savaş başlamadan önce dünyada güvensiz bir ortamın hâkim olduğu görülebilir. Zira aşırı silahlanmaya bağlı olarak devletler birbirlerinin silahlarından çekinmiş olup birçok devlet ekonomisinin büyük bir bölümü askeri harcamalara ayırmıştır. Devletlerin, I. Dünya Savaşı'nda kaybettiği yerleri geri alarak topraklarını genişletme arzusunun savaşın çıkmasında etkili olduğu anlaşılabilir. Devletlerin, savaştan kârlı çıkmak için birtakım politikalar belirleyerek kendilerine müttefik bulmak için çaba sarf ettiği görülmektedir. Savaşın ilk yıllarında müttefik ve mihver blokları ağır kayıplar vermiş olup ABD'nin ise savaş dışında kalarak daha çok silah sattığı söylenebilir. Ancak savaşın ortalarına doğru ABD'nin, müttefiklerin yanında savaşa girdiği görülmektedir.

3.Karagöz Gazetesine Göre 20.Yüzyılın İlk Yarısında Dünya'da Siyasal Kutuplar

II. Dünya Savaşı'nın nedenlerini anlayabilmek için ilk olarak I. Dünya Savaşı sonrası döneme bakılması gerekmektedir. Versailles Antlaşmasından, Locarno Antlaşmasına kadar geçen sürede milletlerarası ilişkilerin yoğun olduğu bir dönemdir. Bu dönem içerisinde bir taraftan I. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan sarsıntılar çözülmeye çalışılırken diğer taraftan ise barışın yerleştirilmesi için çaba sarf edilmiştir. Bu dönem içerisinde dünyada kalıcı bir barış sağlanmaya çalışılırken 1929 buhranı ortaya çıkmıştır. Kısa sürede yayılan buhran tüm dünyada ekonomik ve siyasal sıkıntılar doğurmuştur. 1 Eylül 1939'da Almanya'nın, Polonya'ya saldırmasıyla başlayan II. Dünya Savaşı kısa sürede genişlemiştir. Almanya, İtalya ve Japonya'nın başını çektiği mihver bloğa daha sonra Bulgaristan ve Macaristan da eklenmiştir. ABD, Fransa, İngiltere ve SSCB'nin başını çektiği müttefik bloğuna daha sonra; Çin ve birçok Avrupa devleti katılmıştır. 1945'e kadar süren savaş tahmini olarak 50 milyon insanın hayatını kaybetmesine ve trilyon dolarla ifade edilen maliyetin ortaya çıkmasına neden olmuştur.[158]

II. Dünya Savaşı hakkında okurlarına geniş bilgi sunan Karagöz, savaşın tüm gelişmelerini yakından takip etmiştir. Sütunlarına taşıdığı günlük gelişmeleri düzenli

---

[157] *Karagöz*, 6 Eylül 1942, s. 2.
[158] Yavuz, a.g.m., s. 162.

olarak okuyucusuna ulaştırmıştır. Karagöz, 13 Mayıs 1939 tarihli 222. sayısında savaşın tarafları hakkında önemli bazı bilgiler vermiştir. Habere göre; savaş tam başlamadan önce birçok sıcak çatışma yaşanmış olmasına rağmen hâlen savaşın tarafları tam olarak netleşmemiş olup İngiltere, Fransa, Rusya, Lehistan, Yugoslavya ve Romanya'nın ittifak kurmaya çalışmıştır. Ayrıca İngiltere ve SSCB yeni teklifler ve yeni ittifaklar peşine düşmüş ve Almanya ile İtalya ittifak kurarak Avrupa haritasını yeniden düzenleme çabası içine girmiştir. Bu yeni planlarına göre Akdeniz İtalya'ya, Doğu Avrupa'da ise Almanya'ya verilecektir.[159]

II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan gelişmelere yer veren Karagöz, 25 Mart 1939 tarihli 215. sayısında; dünya bir kazana benzetilmiştir. Bu kazanın gittikçe kaynayıp hatta taşmaya başladığı belirtilmiştir. Böyle bir benzetmenin yapılması dünyadaki genel durumun ne ölçüde gergin olduğuna işaret etmektedir. Zira bu benzetmenin yanı sıra ABD, Fransa, İngiltere ve SSCB'nin Almanya'ya karşı aleyhtarlık ve tedbir politikalarının yanı sıra ABD'nin, gerektiği takdirde Avrupa'ya asker göndereceği bilgilerine yer verilmiştir.[160]

Savaşın tarafları, Mayıs 1939 tarihinde belirmeye başlamıştır. Bu durum hakkında Karagöz, 27 Mayıs 1939 tarihli 224. sayısında yer almaktadır. Buna göre; Fransa, İngiltere ve SSCB devletleri arasında Cenevre'de görüşmeler yapıldığına dair bilgilere yer vermiştir. Karagöz'ün yazarlarına göre, SSCB ve İngiltere anlaşma konusunda sona doğru gelmiştir. Fransa, İngiltere ve SSCB arasında karşılıklı yardım söz konusu gündeme gelmiştir. Bu ülkelerin görüşmelerine karşılık olarak Almanya ve İtalya kendi cephelerini güçlendirmeye çalışmışlardır. Bu iki ülkenin arasında yaşanan en önemli gelişme Almanya ve İtalya arasında imzalanan askeri antlaşmadır. Bahsi geçen bu iki ülke arasındaki ittifakta, Almanya ve İtalya'nın sınırları daimi olarak tespit edilmiş olup her iki devletin hayat sahalarının temini ve barışı korumak için ortaklaşa hareket etme kararı alınmıştır.[161]

Karagöz'ün, 24 Haziran 1939 tarihli 228. sayısında savaşın Uzak Doğu'ya kadar yayıldığı ve Uzak Doğu'da tedirgin bir ortam yaşandığı haberi yer almıştır. Haberde; Japonya'nın, Çin'de bulunan İngiltere'ye ait olan bir araziye saldığı yer almıştır. Bu durum ABD, Fransa ve İngiltere arasında Japonya'ya karşı ne yapılacağı konusunu gündeme getirmiştir. Barış yoluyla bu konunun çözülmesi amaçlanmıştır.

---

[159] *Karagöz*, 13 Mayıs 1939, s. 2.
[160] *Karagöz*, 25 Mart 1939, s. 2.
[161] *Karagöz*, 27 Mayıs 1939, s. 4.

Ancak Japonya'ya ambargo konularak ABD, Fransa ve İngiltere Japonya ile olan tüm ticari faaliyetlerin kesilmesi kararını alınmıştır.[162]

Uzak Doğu'da, gergin ortam artarak devam etmiştir. Bu duruma istinaden Japonya'nın; İngiltere topraklarına saldırması ile beraber SSCB ile Japonya'nın savaşa başladığı haberi Karagöz'ün, 8 Temmuz 1939 tarihli 230. sayısında yer almıştır. Haberde, SSCB ile Japonya arasında şiddetlenen çatışmalar neticesinde; her iki taraftan günde 20-30 uçak düştüğü bilgileri yer almıştır. Bu çatışmalar yaşanırken diğer taraftan Almanya, SSCB ile anlaşmak istemiştir. Zira Almanya, SSCB'nin Fransa ve İngiltere ile anlaşmasına engel olmak istemiştir. Hatta Almanya, SSCB'ye "benimle anlaşırsanız Japonlara söylerim, sizi rahat bırakırlar" şeklinde bir ifadede bulunmuştur. Bu gelişmeler siyasal kutuplaşmanın daha çok gerilmesine neden olmuştur.[163]

Devletlerarasındaki kutuplaşmanın gittikçe artarak devam etmesi devletlerin kendilerine daha fazla dost bulma arayışına itmiştir. Bu durum Karagöz'ün, 22 Temmuz 1939 tarihli 232. sayısında yer almıştır. Haberde Almanya ve İtalya'nın Yugoslavya ile Bulgaristan'ı aralarına almak istediği bilgilerine yer verilmiştir. Hedeflenen bu politikanın başarıya ulaşması durumunda her iki devletin Balkan topraklarının yarısına kadar gelmiş olup oradan da doğuya doğru ilerleyecekleri öngörülmüştür. Ancak bu iki Balkan devleti bu dostluğa pek yanaşmadığı görülmüştür.[164]

Temmuz 1939'da dünyadaki barış ortamının tehlikeye düşmesinden sonra, Ağustos 1939'daki gergin ortam biraz daha sakin geçmiş ve barış cephesinin güçlenmiş olması Karagöz'ün, 5 Ağustos 1939 tarihli 234. sayısında yer almıştır. Buna göre Fransa ve İngiltere'nin SSCB ile yaptıkları görüşmeler olumlu bir şekilde sonuçlanmıştır. Böylece Türk, Fransız, İngiliz, Leh, Roman ve Yunan tarafından kurulan cepheye yeni ve güçlü bir devlet olan SSCB katılmıştır. Bu durum Almanya ve İtalya'yı zor durumda bırakmıştır.[165]

Dünyadaki güvensiz ortamın giderek artması, devletleri yeni ittifak arayışına yöneltmiştir. Bu duruma istinaden Karagöz'ün, 26 İkinci Teşrin 1939 tarihli 254. sayısında bu yönde önemli bir habere yer vermiştir.[166] Buna göre İtalya'nın Balkan

---

[162] *Karagöz*, 24 Haziran 1939, s. 2.
[163] *Karagöz*, 8 Temmuz 1939, s. 2.
[164] *Karagöz*, 22 Temmuz 1939, s. 4.
[165] *Karagöz*, 5 Ağustos 1939, s. 2.
[166] *Karagöz*, 26 İkinci Teşrin 1939. Belge için bkz.: Ek-5.

Devletleriyle ittifak arayışı "Dost Olmak İstiyor" başlığı ile yansıtılmıştır. Başlığın altında ise şu diyalog yer almıştır;

"Hacivat – Ne o, Karagöz'üm, sinyor cenapları bizim Balkanlara doğru dostluk sandalı ile yaklaşıyor!

Karagöz – Elbette Hacivat. Bu yalçın kayalara topla, tüfekle yanaşılmayacağını o da anladı. Biz yanımıza ancak dostları yaklaştırırız, düşmanlar yanaşamaz!"[167]

Bu haberden İtalya'nın, savaş şiddetlenmeden dostluk adı altında kendine Balkanlarda güç edinmeye çalıştığı çıkarılabilir.

Haziran 1940'ta, İtalya ve ABD savaşa kesin olarak girmemiştir. Bu durum Karagöz'ün, 6 Haziran 1940 tarihli 309. sayısındaki karikatürde görülmüştür. Bu haberde sırtında cephanelik taşıyan ve iki sokak ayrımında olan bir İtalyan askeri resmedilmiştir. Sokakların biri Almanya ile ittifaka diğeri ise Fransa ve İngiltere ittifakına çıkmaktadır. Karikatürün altında; "Çıkmaz yola sapma yanarsın Sinyor!" Başlığı ile şu alıntıya yer verilmiştir;

"Karagöz – Takmışsın, takıştırmışsın, çakmışsın, çakıştırmışsın, yükte ağır, pahada hafif nereye gidiyorsun böyle, sinyor? Bu yollardan biri çıkar, biri çıkmaz. Şaşırıp da sakın çıkmaz yola sapma, sonra Tekirdağ çırası gibi yanarsın!"

İtalya'nın savaşa girmesi durumunda İngiltere, İtalya'yı Akdeniz'de yenilgiye uğratacağını belirtmiştir. ABD ise İtalya'nın savaşa girmesi durumunda kendisinin de savaşa dâhil olacağını beyan etmiştir. İtalya savaşa girmesi durumunda; hem Fransa'dan hem de İngiltere'den Cebelitarık, Korsika, Süveyş ve Tunus'u almak istediğini duyurmuştur. [168] Gazete, Karagöz karakteri üzerinden yukarıda kısaca hakkında bilgiler verilen durum üzerine Almanya'nın, yaklaşık bir yıldan beri devam eden savaşlardan ağır kayıplar veren İtalya'yı yanına çekmeye çalıştığı düşünülebilir. Ancak İtalya'nın, savaşa girmesinin de ABD'nin savaşa dâhil olmasında etkili olduğu söylenebilir.

Karagöz'ün, 13 Teşrin Evvel 1940 tarihli 346. sayısında Avrupa savaşının, bir dünya savaşı halini aldığı belirtilmiştir. Yer alan haberde; Japonya'nın, İtalya ve Almanya ile iş birliği yapması; ABD'nin, İngiltere safına katılmasında etkili olduğuna dikkat çekilmiştir. Avrupa'da başlayan savaş gün geçtikçe farklı coğrafyalara da yayılmıştır. Almanya, Romanya topraklarına anlaşmalı olarak girmesiyle birlikte buğday ve petrol ihtiyacını karşılamış olup Balkanlarda üs elde

---

[167] "Dost Olmak İstiyor", *Karagöz*, 26 İkinci Teşrin 1939, s. 1.
[168] "Çıkmaz Yola Sapma Yanarsın Sinyor!", *Karagöz*, 6 Haziran 1940, s. 1-2.

etmiştir. Ayrıca Almanya ve İngiltere birbirlerine karşı hava bombardımanları düzenlemekte olup Almanya ağır kayıplar vermiştir. Japonya'nın savaşa dâhil olmasından sonra İngiltere, Çin'e yardım etme kararı almıştır.[169]

4.Karagöz Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı ve Türkiye

Türkiye'nin II. Dünya Savaşı yıllarında izlediği dış politika, görece küçük bir devletin diplomatik başarısı sayesinde en kritik zamanlarda bile dünyanın büyük devletlerine sözünü geçirebilecek durumda olduğunun en canlı örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye bu dönemde, bir yandan İngiltere ile yardımlaşma antlaşması imzalarken, diğer yandan da Almanya ile "dostluk ve saldırmazlık paktı" imzalamıştır. Türkiye, Nazi hâkimiyeti altındaki Avrupa'nın içine uzanan, "büyük, uzun ve az gelişmiş bir tampon kara kitlesi" oluşturuyordu. [170] Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü başta olmak üzere dış politikayı yürütenler, savaşın zor koşulları altında Türkiye'yi savaş dışı tutmaya çalışmış ve bunu başarmışlardır. Böylece Türkiye, savaştan sonraki döneme savaşın enkazına uğramadan girmiştir.[171]

Türkiye'nin, II. Dünya Savaşı karşısındaki tutumu Karagöz gazetesinin pek çok sayısında ele alınmıştır. Bu yöndeki haberler düzenli bir biçimde sürmanşete taşınmıştır. Örneğin gazetenin, 22 Nisan 1939 tarihli 219. sayısında resmedilen karikatür de bu yönde bir habere işaret etmektedir. Buna haberde Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'ndaki askeri gücü hakkında bilgiler verilmiştir.[172]Ayrıca söz konusu konu Hacivat ile Karagöz arasında geçen bir diyalogla ile anlatılmıştır. "Dünya karşısında Türkiye" başlığı altında kaydedilen bu diyalog şu şekildedir;

"Hacivat – Arkamızda kahraman Mehmetçik ve kuvvetli toplarımız olduktan sonra dünya karşısında kendimize güvenebiliriz, değil mi Karagöz?

Karagöz – Evet Hacivat, Türk askeri ve Türk silahı en kuvvetli bir kaledir."[173]

Karagöz'ün, 20 Mayıs 1939 tarihli 223. sayısında, savaşa doğru ilerlerken Türkiye başta olmak üzere tüm dünya ülkeleri açısından Mayıs 1939'un önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Bu sürecin Türkiye açısından önemi ise Türkiye ile

---

[169] *Karagöz*, 13 Teşrini Evvel 1940, s. 1-2.
[170] Selim Deringil, *Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s. 1.
[171] Süleyman Hatipoğlu-Mehmet Yusüf Çelik, "İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Dış Politikası", *Güneyde Kültür*, C. 20, S. 181, 2011, s. 2.
[172] *Ek- 12*, *Karagöz*, 22 Nisan 1939.
[173] "Dünya Karşında Türkiye", *Karagöz*, 22 Nisan 1939, s. 1.

İngiltere arasında imzalanan 12 Mayıs 1939 tarihli antlaşmayla belirtilmiştir. Gazeteye göre,

> *"...Karagöz – ne olacak! her şey de büyük bir kuvvet sahibi olan Türk, bunda da kendini gösterdi. Harp çıkarmak isteyen, küçük memleketleri almak gayesini güden milletlere karşı bir cephe kuruluyordu. Bu, o kadar çalışmalara rağmen bir türlü tamam olamıyordu. Çünkü en mühim kuvvet eksik kalmıştı. Bu da Türkiye idi. Nihayet, İngiltere ile aramızda bir anlaşma yapıldı ve biz de sulh cephesine girdik."*
>
> *"...Karagöz – evet, Hacivat. Hem de bu anlaşma dünyanın en mühim bir yeri ve meselesi üzerinde yapıldı: Türk - İngiliz anlaşması en fazla Akdenize dairdir. Eğer bir harp olacak olursa Akdenizde Türk ve İngiliz filoları düşmana karşı beraber harbedecek. Bu suretle, bir tarafta en kuvvetli deniz devleti olan İngiltere, diğer tarafta askerinin kahramanlığı kadar ordusunun kuvveti de büyük olan Türkiye, Akdenizde ve dolayısıyla Avrupa'da sulhu koruyacak iki mühim memleket olarak birleşmiş bulunuyor."*[174]

Akdeniz'in güvenliğini güvence altına almaya yönelik imzalanan antlaşmada herhangi bir tehlikeye karşı Türk ve İngiliz filolarının düşmana karşı ortak hareket edeceği ifade edilmiştir. Böylece bir tarafta kahraman Türk ordusu ile en güçlü deniz devleti olan İngiltere birleşmiştir.

Türkiye'nin, savaşa sürecindeki tutumu sürekli barıştan yana olmuştur. Bu durum Karagöz'ün, 3 Haziran 1939 tarihli 225. sayısında Türkiye'nin, savaş ihtimaline karşı tedbir aldığı şeklindeki bilgi ile ortaya koymuştur. Gazetenin aktardığı bilgilere göre; İngiltere ve Türkiye arasında imzalanan antlaşma neticesinde bütün dünyada bir barış havası esmeye başlamış, Türkiye, barış yanlısı olduğu gibi ordusu da barışı koruyan bir güç olarak nitelendirilmiştir. Yanı sıra dünyada, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı duyulan; sevgi, takdir ve hayranlığın bir kat daha artmış olduğuna dikkat çekilmiştir. Haberde, Ebedi Şef Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türkiye'nin parolasını; "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sözleri ile belirttiği, Dönemin Cumhurbaşkanı olan Milli Şef İsmet İnönü'nün de Türkiye'nin dünyada barıştan yana olduğunu vurguladı ifade edilmiştir.[175]

Türk ordusunun, her daim güçlü olduğunu ve herhangi bir tehlike ile karşılaştığı durumda tehlikeleri bertaraf edecek güçte olduğu Karagöz'ün, 12 Ağustos 1939 tarihli 235. sayısında yer alan karikatürde anlatılmıştır. Karikatürde; son derece güçlü bakışlara sahip olan bir Türk askerine yer verilmiştir. Bu askerin

---

[174] *Karagöz*, 20 Mayıs 1939, s. 2.
[175] *Karagöz*, 3 Haziran 1939, s. 2.

elinde süngüsü takılı silahının yanı sıra tankı, topu ve uçağı yer almıştır. Karikatürün altında da "Türk Ordusunun Çelik Kalesi" başlığı ve aşağıdaki diyalog yer almıştır;

> *"Hacivat- Görüyor musun? Karagöz, kahraman Mehmetçik topun başında göğsünü germiş nasıl duruyor...*
> *Karagöz – Elbette, Hacivat. Türk ordusu askerinin göğsündeki aşılmaz kale gibi, kuvvetli silahlara, havalarda çelik kartallarla dayanıyor. Bu kuvvet karşısına çıkmak isteyenlerin vay haline!."*[176]

Yukarıda yer almış olan karikatür ve ifadelerden Türkiye'ye, karşı yapılacak herhangi bir saldırı karşısında Türkiye'nin her daim hazır ve güçlü olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Karagöz'ün, 19 Ağustos 1939 tarihli 236. sayısında yer alan "Karagöz'ün Penceresi" adlı köşesinde "Harple Sulh Arasında" bir başlık yer almıştır. Bu başlık altında; savaş başlamadan önce Alman, Fransız, İngiliz ve İtalyan ordularının sürekli tatbikatlar yaptığı bilgisi yer almıştır. Haberin ayrıntılarında Türk ordusunun da Trakya'da tatbikatlar düzenlendiği ve bu tatbikatlara İsmet İnönü'de katılarak orduyu teftiş etmiş olduğu bilgilerine yer vermiştir. Karagöz, Türkiye'nin yapmış olduğu bu tatbikatlara istinaden "yurdumuza göz diken varsa süngülerimiz bu gözleri çıkarmak için dikilmiştir. Toplarımız düşman her ne taraftan gelirse o tarafa çevrilmek üzere hazır bekliyor."[177] İfadelerini okurlarına sunmuştur.

II. Dünya Savaşı'nın başladığı dönemde Türkiye'nin, savaşa karşı olan tutumunu 11 Eylül 1939'da BMM'de sunulan bir nutukta belirtmiştir. BMM'de, sunulan bu nutku Karagöz, 16 Eylül 1939 tarihli 240. sayısındaki sütunlarında okuyucularına sunmuştur. Karagöz'ün, verdiği bilgiler göre; Türkiye'nin, savaşan taraflarla olan ilişkileri normal olup barıştan yana politikanın devam edeceğini vurgulamıştır. Türkiye'nin; Almanya, Fransa, İngiltere, Lehistan ve SSCB devletleri ile ilişkilerin dostane şeklinde olduğunun üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin, barıştan yana izlemiş olduğu politikasında herhangi bir değişik olmadığı ve harp dışında kalacağı haberde yer alan bilgiler içerisindedir.[178]

Yukarıda yer bilgilere istinaden Karagöz'ün, 12 Teşrin 1939 tarihli 250. sayısında çıkan haberde; Türkiye'nin, Fransa ve İngiltere ile olan ittifakı BMM'de onaylanmış olduğu bilgisi yer almıştır. Haberin satırlarında Şükrü Saraçoğlu'nun, bu ittifak için meclisteki bazı cümlelerine yer verilmiştir. Saraçoğlu, "kim ne derse desin

---

[176] "Türk Ordusunun Çelik Kalesi", *Karagöz*, 12 Ağustos 1939, s. 1.
[177] "Köşesinde Harple Sulh Arasında", *Karagöz*, 19 Ağustos 1939, s. 2.
[178] *Karagöz*, 16 Eylül 1939, s. 5.

bu ittifak muahedesi sulhe hizmet edecektir ve tamamen hüsnü niyet eseridir." [179] Yukarıda yer alan bu ifadelerden Türkiye'nin, barış temelli bir dış politika izlediği anlaşılmaktadır.

1940 yılında savaşın etkileri tüm dünyada hissedilmeye başlamıştır. Ancak bu dönemde Türkiye, savaş dışında kalarak barıştan yana bir politika izlemiştir. Türkiye'nin, bu dönemde izlemiş olduğu dış politika neticesinde savaşın etkileri pek hissedilmemiştir. Türkiye'nin, barıştan yana olan bu politikasına istinaden Karagöz, 4 Şubat 1940 tarihli 274. sayısında Saraçoğlu'nun, bazı ifadelerine yer vermiştir. Saraçoğlu'nun belirttiğine göre;

> *"...Biliyorsunuz ki, memleketimiz mevcut muharebeler karşısında bitaraf değil, sadece harp haricindedir. Yine biliyorsunuz ki, bitaraf olma veya harp harici bulunmak mütevekkilâne âkibet beklemek değildir." " Bitaraf olmak veya harp harici bulunmak demek, herhangi bir harp alevinin saçağı sarmaması için icap eden bütün tedbirleri almak demektir. Ve sulh ancak bu tedbirlerle kurtulur. Gizli hiç bir taahhüdümüz yoktur." "Eğer bir taarruza maruz kalmasak ve bizi taahhütlerimizi ifaya mecbur edici bir hadise olmasa, tutuğumuz sulh yolunda nihayete kadar yürümek kararındayız.."* [180]

Saraçoğlu'nun, yukarıda yer alan bu ifadeleri Türkiye'nin savaşa karşı olan tavrını net bir şekilde ortaya koyarak herhangi bir saldırı olmadığı müddetçe barıştan yana bir politika izleyeceğini belirtilmiştir.

1940'da Avrupa topraklarında cereyan eden savaş ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kaos ortamı Avrupalı devletlerin yönünü Türkiye'ye çevirmesine neden olmuştur. Bu durumu Karagöz, 4 Temmuz 1940 tarihli 317. sayısında okurlarına bir karikatür üzerinden aktarmıştır.[181] Yer alan karikatür de; ufakta saklanan bir düşman askerinin, Türk askerini gizlice dikizlemeye çalıştığı resmedilmiştir. Türk askeri ise son derece dikkatli bir şekilde elinde süngülü silahı ve topu ile düşmanın yanına yaklaştırmadığı görülmüştür. Karikatürün altında, "Göz Ufukta, El Tetikte..." başlık haberinde şu cümlelere yer verilmiştir;

"Karagöz, – Hey uzaktan saklanıp bakan düşman! Kim olursan ol, sakın unutayım deme; Mehmetçik topu ateşleyip süngüyü çekmeye her zaman hazırdır! Gözümüz ufukta, elimiz tetikte, uyanığız! Yaklaşanın vay haline!"[182] Yukarıda sunulan bilgiler

---

[179] *Karagöz*, 12 İkinci Teşrin 1939, s. 2.
[180] *Karagöz*, 4 Şubat 1940, s. 2.
[181] *Karagöz*, 4 Temmuz 1940. Belge için bkz.: Ek-7.
[182] "Göz Ufukta, El Tetikte...", *Karagöz*, 4 Temmuz 1940, s. 1.

ışığında Türkiye'nin, her hangi bir tehlike karşısında her daim hazır ve güçlü olduğu ifade edilmiştir.

1940'da Dünya'nın birçok ülkesinde halkın açlıktan perişan olmuştur. Savaşan ülkeler gıda sıkıntı çekerken Türkiye'de öyle bir sıkıntı yaşanmamıştır. Bu durum savaşan ülkelerin, Türkiye'ye karşı kıskanır bir gözle bakmalarına neden olmuştur. Bu konuyu Karagöz, 8 Eylül 1940 tarihli 336. sayısındaki sütunlarına taşımıştır. Gazetenin yukarıda bahsi geçen sayısında savaşan milletlerin Türkiye'ye karşı olan bakış açısını, "Bütün Dünyanın Cenneti: Türkiye" başlığı ile şu ifadeler yer almıştır;

> *"Türkiye bugün bütün dünyanın cenneti halindedir: Hükümetimizi sağlam ve akıllı siyaseti ile harbi bizim topraklarımızdan uzakta tutmaya muvaffak oldu. Bugün bütün Avrupa ahalisi Türkiye'ye cennet gibi bakıyor. Bu sene Avrupa'da aç kalanlar konuşuyorlar; Bu dakikada cennet olsaydık*
> *- Hayır, Türkiye olaydık, daha iyi. Orası bugün cennetten de güzel bir memleket!"*[183]

Türkiye, savaşa dâhil olmamasına rağmen tehlikelerden kendisini koruyabilmek için gereken tedbirleri almayı ihmal etmemiştir. Bu durumu Karagöz, 22 Eylül 1940 tarihli 340. sayısında; "Hava Tehlikesi İçin Korunma" başlıklı yazısında okurlarına şu bilgiler sunulmuştur; [184]

> *"İstanbul'da tam 95 bin sığınak yapıldı. Bütün şehirli korunabilecek. Bir düşman tayyare hücumu tehlikesine karşı, şehirlerde yapılan sığınak ve siperler gittikçe çoğalıyor. Geçen gün İstanbul'da yapılanları saydılar: şimdiye kadar 95 sığınak, siper ve korunma hendeği yapılmış. Bunların içine girip 600 bin kişi korunabilecek. Şehrin nüfusu zaten 750 bin. Bir tehlike hâlinde bütün şehir halkını koruyabilecek sığınağımız var demektir. Henüz sığınak yapmamış olan ev sahiplerine tembih edildi. Onlarda yakın vakitte kadar sığınaklarını yapacaklar.".*[185]

Savaşın yankıları, Avrupa'dan sonra Balkanlarda hissettirmiştir. Bu durumu Karagöz, okuyucularına 26 Kânunsani 1941 tarihli 376. sayısında sunmuştur. Karagöz'ün verdiği bilgilere göre; Almanya'nın, Romanya ve Balkanlarda hâkimiyet kurmak için Köstence ve Dobruca sınırlarındaki gücünü artırmıştır. Zira Alman ordusunun, Balkanlar'da harekete geçmesi durumda Balkanlar'da büyük bir cephenin açılacağı ön görülmüştür. Bu durumu bazı yabancı gazeteler, Romanya'dan yapılacak herhangi bir saldırı Yunanistan'dan ziyade Türkiye'ye karşı olacağını

---

[183] "Bütün Dünyanın Cenneti: Türkiye", *Karagöz*, S.336, 8 Eylül 1940, s. 3.
[184] *Karagöz*, 22 Eylül 1940. Belge için bkz.: Ek-8.
[185] "Hava Tehlikesi İçin Korunma", *Karagöz*, 22 Eylül 1940, s. 1.

yazmışlardır. Bundan dolayı Türk Hükümeti, her ihtimale karşı ordusunun büyük bir kısmını Trakya'da toplamış olup herhangi bir tehlike karşısında hazır bulunmuştur. Karagöz yukarıda bahsi geçen sayısında bu duruma ithafen şu satırları okurlarına sunmuştur; "umumi harpte, sekiz cephede harbeden, dövüşen bu milletin, tek bir cephede harikalar yaratacağı şüphesizdir. Kafasını taşa çarpmak isteyenler, kendilerinde bu cesareti bulunlar isterlerse denesinler!" [186] Türkiye'nin savaş döneminde izlediği bu politika, düşmanları topraklarından uzaklaştırmaya yaradığı söylenebilmektedir.

Savaşın; Balkan topraklarında kendini hissettirmesi Almanya'nın, Arnavutluk'la iş birliği yapması ve İtalya'nın Yunanistan'la savaşması Türkiye'nin kendi topraklarını koruma endişesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'nin, karşı karşıya kalmış olduğu bu tehlike Karagöz'ün, 30 Mart 1941 tarihli 394. sayısına haber olmuştur. Gazete, bu konu ile ilgili haberini "Hazırız Yurda Hücum Eden Olursa..." başlığıyla okurlarına sunmuştur. Haberin ayrıntılarında, "İnönü'nün vereceği işaret üzerine bütün millet bir tek kaya gibi harekete hazır." Sözünün yanı sıra şu ifadelere yer verilmiştir;

> *"Tehlike balkanları sardı. Harp kapımıza kadar geldi dayandı. Türk milleti, başta büyük kahraman İnönü olduğu halde, gözlerin ilerilere dikmiş, yüreğinde cesaret, bileğinde kuvvet, bekliyor. Eğer düşman, topraklarımızdan içeri bir adım atacak olursa bütün Türk milleti, yine başta İnönü zaferlerinin yiğit kahramanı büyük şefimiz olduğu hâlde, onun bir işareti üzerine, düşmanın üstüne sarp bir kaya gibi atlayacaktır. Türk her hamlesinde düşmanı yenmiştir. Bu sefer de öyle olacak!"*[187]

II. Dünya Savaş'ının Türkiye sınırlarına kadar yaklaşmış olması, her ne kadar endişe verici olsa da İnönü'nün önderliğinde Türk milletinin savaşa hazır olduğu ve herhangi bir tehlike karşısında gereken askeri müdahaleleri yapacağı üzerine dikkat çekilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

1941'de, Almanya ve İtalya'nın Balkan ülkeleri ile olan savaşı gün geçtikçe şiddetlenmiştir. Savaş Türkiye'nin yakınında cereyan ederken, Türk halkı rahatça yaşamını sürdürmüştür. Bu durum Karagöz'ün, 20 Nisan 1941 tarihli 400. sayısında çıkan haberine konu olmuştur.[188] Haberin ayrıntılarında, Türk halkı savaş korkusu olmadan rahat bir şekilde yaşamını sürdürdüğü bilgisi yer almıştır. Zira bu dönemde halkın savaştan etkilenmeden yaşamış olmasında; Türkiye'nin, izlemiş olduğu dış

---

[186] *Karagöz*, 26 Kânunsani 1941, s. 3.
[187] "Hazırız Yurda Hücum Eden Olursa...", *Karagöz*, 30 Mart 1941, s. 1.
[188] *Karagöz*, 20 Nisan 1941. Belge için bkz.: Ek-9.

politika ve kahraman Türk askerinin varlığı haberde yer alan bilgiler içerisindedir. Karagöz'ün yukarıda bahsi geçen sayısında yer alan bilgiler dışında konu ile ilgili bir karikatüre yer verilerek konuya dikkat çekilmiştir. Karikatürde, tam teçhizatlı bir Türk askerinin türkü söylediği resmedilmiş olup şu dizelere yer verilmiştir;

"Mehmetçik – Karşıda masmavi dağlar,
Gümüş dere durmaz çağlar
Bize yan bakan düşmanın
Vallahi anası ağlar!"[189] Bu dizelerle, Türk askerinin kendine olan güvenin tam olduğu ve askeri gücü sayesinde gelebilecek her türlü tehlikeyi bertaraf edecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Karagöz'ün, 1941 yılındaki yayımlanmış olan savaşla ilgili sayıları incelendiğinde, Türk halkının ve ordusunun herhangi bir saldırı karşısında mislisiyle karşılık vereceği ve Türk kadınının vatan için üzerine düşen görevi yerine getireceği belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili olarak Karagöz'ün, 8 Mayıs 1941 tarihli 405. sayısında bir karikatür yer almıştır. [190] Karikatürde, bir Türk askeri ile sırtında mermi taşıyan Türk kadını resmedilmiş ve şu ifadelere yer verilmiştir;

> *"Türk Anası – Haydi aslan Mehmetçiğim! Seni yetiştiren ana, lâzım gelirse, cephede sana mermi de yetiştirir. Yüreğin rahat olsun, sen sınırsa bizi bekleyeceksin, biz de gerilerde sana yardım için çalışacağız.*
> *Karagöz – Türk erinin anası, karısı, kızı da yiğittir."* [191]

Türk kadını, Kurtuluş Savaşı döneminde ile Türk askerinin yanında olup gereken fedakârlığı nasıl göstermişse olası bir savaş durumunda da yeni gereken fedakârlığı yerine getireceği anlaşılmaktadır.

1941'de Avrupa devletleri, tüm maddi imkânlarını savaşta kullanılan askeri malzemelerin temini için harcarken tarımı göz ardı etmişlerdir. Bu durumu Karagöz, 26 Haziran 1941 tarihli 419. sayısında "Ekin Eken Altın Biçer..." Başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. [192] Haberin ayrıntılarında savaşan ülkelerin gıda sıkıntının ortaya çıktığı bilgisi yer almıştır. Savaşan devletler savaştan dolayı başlarını kaldıramazken Türkiye'de ise herhangi bir gıda sıkıntısı yaşanmamıştır. Gazete, sütunlarında yer alan bu bilgilerin dışında şu ifadelere de yer verilmiştir; "Karagöz – Çelebi, siz birbirinizi bellerken biz topraklarımızı belledik de bu bolluğa kavuştuk.

---

[189] *Karagöz*, 20 Nisan 1941, s. 1.
[190] *Karagöz*, 8 Mayıs 1941. Belge için bkz.: Ek-10.
[191] *Karagöz*, 8 Mayıs 1941, s. 1.
[192] *Karagöz*, 26 Haziran 1941. Belge için bkz.: Ek-11.

Nafile ağzının suyu akmasın! Bu dünya böyledir. Fırtına eken, yağmur biçer, ekin eken altın biçer..." [193]

1942 yılına gelindiğinde, savaş hemen hemen tüm dünyayı yayılmasına rağmen, Türkiye savaş dışında kalmayı başarmıştır. Ancak Türkiye, her ne kadar savaşa girmemiş olsa da savaşın etkilerini hissetmiştir. Bu etkiler Karagöz'ün, 1 Son Kânun 1942 tarihli 473. sayısında yer almıştır. Bu sayıda "Ekmek Karne Usulü İle Verilecek" başlıklı haberinde şu ifadelere yer verilmiştir;

> *"Adam başına 400 gram ekmek verilecek. Hükümet son zamanlarda İstanbul Ankara ve İzmir'de ekmeği karne ile dağıtmaya karar vermiştir. Karara göre adam başına 400 gram ekmek verilecektir. İşçilere gelince onlara yarım kilo ekmek verilecektir. Bu süratle halk rahat rahat ekmek bulabilecek ve bu şehirlerde beliren ekmek sıkıntısı ortadan kalkacaktır.*
> *Karagöz – Doğrusu hükümet bu işi çok iyi ve tam vaktinde düşündü. Bu sayede herkes hissesine düşen ekmeği alacak. Boş yere buğday sarfiyatının önüne geçecek."*[194]

4 yıldır beri tüm şiddeti ile süren savaş karşısında Türkiye, tarafsızlığını korumuştur. Türkiye'nin savaşa karşı sürdürdüğü tarafsızlık politikası uluslararası başsında geniş bir yankı uyandırmıştır. Bu durumu Karagöz, 12 İkinci Kânun 1943 tarihli 580. sayısında; "Türk Tarafsızlığı Bir Alman Gazetesi Siyasetimizi Methediyor" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Haberin ayrıntılarında bir Alman gazetesinde Von Mühlen imzası ile çıkan haberde şu ifadelere geniş yer verilmiştir;

> *"Türkiye'nin, her ne pahasına olursa olsun istiklal ve muhtarlığını muhafaza etmeye azimli olduğu ve Almanya ile yapılan dostluk paktından sona bu politikanın temelini tarafsızlığını teşkil ettiği belirtilmektedir. Türk milletinin ve onun şerefinin harbin dışında kalmak hususundaki kesin azim ve kararı karşısında Ankara'nın istikbalde de bu tarafsızlık yolundan ayrılmayacağına şüphe edilmeyeceği ve dışarıdan yapılacak herhangi bir talep karşısında da Türk politikasının başka bir yola saptırılmayacağı anlaşılan bu yazıda ezcümle deniliyor ki: bundan dolayıdır ki, Türk tarafsızlık politikası bugün her zamankinden daha ziyade müdafaaya müheyya bulunmak parolası ile hareket etmektedir. Harbi sulh içinde geçirmeye muvaffak olduğu takdirde Türkiye'nin bu savaşın galipleri arasında bulunacağı hakkındaki görüşü geçmişte olduğu gibi gelecekte de Türk politikasına hâkim olacaktır. Türkiye, bu hususta gereken bütün şartları temin etmiş bulunuyor. Onun tavır ve haraketlinin mihver devletlerince yahut takdir edilmekle kalmadığını, bu durumu tahkim için Mihver devletlerinin kendisine müzaherette de bulunmaya âmade*

[193] "Ekin Eken Altın Biçer...", *Karagöz*, 26 Haziran 1941, s. 1.
[194] "Ekmek Karne Usulü İle Verilecek", *Karagöz*, 1 Son Kânun 1942, s. 3.

olduklarını kesin bir vakıa halinde Türkiye göz önünde tutulabilir."[195]

Yukarıda yer alan ifadeler, Türkiye'nin her hangi bir saldırı karşısında bağımsızlığı için mücadele edeceğini ve herhangi bir bloğa dâhil olmayacağı vurgulanmıştır.

1943'te II. Dünya Savaşı yeni bir boyut kazanmıştır. Zira bu yıldan itibaren askeri gelişmelerin yanı sıra siyasi gelişmeler de gün geçtikçe kendini hissettirmeye başlamıştır. Siyasi görüşmelerin genelinde her iki blok savaşın bir an önce bitmesini istemişlerdir. Bu durum savaş dışında kalan Türkiye'yi de etkilemiştir. Devletlerin belirlemiş olduğu bu politikalar Karagöz'ün, 4 Şubat 1943 tarihli 587. sayısında yer almıştır. Bahsi geçen sayıda; "Milli Şef Adana'da Çörçil'le görüştü" başlıklı haberi yer almıştır. Haberde; Türkiye ile İngiltere arasındaki Adana görüşmesinde karşılıklı anlayış ilişkilerine ağırlık verilmiştir. İngiltere, Türkiye'nin, savaş karşısında izlediği tarafsızlık politikasını sempati ve anlayışla takip ettiğini belirtmiştir. Ayrıca ABD ve İngiltere, Türkiye'nin genel güvenliğini güçlendirmek için malzeme yardımı yapabileceklerini belirtilmiştir.[196]

Türkiye, savaşın başından itibaren 1943 yılına kadar tarafsızlığını ve savaş dışında kalmayı başarmıştır. Türkiye'nin, bu durumunu sayfalarına taşıyan Karagöz, 24 Haziran 1943 tarihli 627. sayısında yer verdiği bir karikatürlerle okurlarına aktarmıştır.[197] Karagöz'ün, bu sayısında okurlarına sunduğu karikatürde; bir gemi yer almıştır. Bu geminin içeresinde toplar ve süngülerle dolu olup buğday başaklarına yer vermiştir. Karikatür içerisinde yer almış olan bu ögelerle Türkiye'nin, yeteri kadar askeri teçhizatı ve erzaka sahip olduğu ifade edilmiştir. Yukarıda bahsi geçen sayıda karikatür dışında şu diyaloga da dikkat çekilmiştir;

"*Dünya –Karagöz, bu rahatlığınızın tılsımı nedir?*
Karagöz – İnanmaktır yavrum. Başımızdaki Milli Şefe, yüreğimizdeki birliğe, bileğimizdeki kuvvete inanıyoruz. Bugün bunlardan sonra karşımıza bir düşman çıkarsa 18 milyon aslanla hakkından geleceğimize inanıyoruz."[198]

---

[195] "Türk Tarafsızlığı Bir Alman Gazetesi Siyasetimizi Methediyor", *Karagöz*, 10 İkinci Kânun 1943, s. 2.
[196] "Milli Şef Adana'da Çörçil'le Görüştü", *Karagöz*, 4 Şubat 1943, s. 2.
[197] *Karagöz*, 24 Haziran 1943. Belge için bkz.: Ek-12.
[198] *Karagöz*, 24 Haziran 1943, s. 1.

Bu ifadelerden, Türkiye'nin herhangi bir düşman tehlikesi karşısında Türk halkının birlik ve beraberlik duygusu içerisinde tüm gücünü bir noktada toplayıp düşmanlara karşılık verebileceği anlaşılmaktadır.

Ağustos 1944'te Türkiye, Almanya ile olan siyasi ve ticari başta olmak üzere tüm ilişkilerini kesmiştir. Türkiye'nin, Almanya'ya karşı gütmüş olduğu bu siyaset Karagöz'ün, 10 Ağustos 1944 tarihli 745. sayısında yer almıştır. Gazetenin manşetinde; "Almanya İle Selâmı Sabahı Kestik..." başlıklı haberi yer almıştır. Haberin ayrıntılarında şu ifadelere yer verilmiştir;

> *"Karagöz – Mihvercibaşı, seninle şimdilik hem merhabayı hem de alış verişi kestik. Eyvallah deyip kapımızdan savuşursan ne âlâ... Yoksa makasım elimde." Cümlesi ile Türkiye Almanya ile tüm ilişkilerini askıya almıştır. Türkiye'nin bu hamlesi tüm dünyada yankı uyandırmıştır. Türkiye'nin bu kararı tüm dünya basınının da takdirle karşılamış olup savaşın bir an önce sona ermesinde etkili olacağı üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin almış olduğu bu karar Çörçil'in, Avam Kamarasında Türkiye için; "Şimdi Türkiye, harbin başındakinden çok daha emniyettedir."* [199]

Türkiye'nin, Almanya ile olan ilişkilerinin kesilmesi üzerine Türkiye'de bulunan Alman büyükelçi Von Papen ülkeyi terk etmiştir.[200] Türkiye'nin, Almanya ile ilişkilerini kesmesi müttefik kuvvetlerin Türkiye'ye karşı olan bakış açılarını olumlu yönde etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır.

5 yıl boyunca süren II. Dünya Savaş'ı karşısında tarafsızlığını koruyan Türkiye, Şubat 1945'te savaşa girme kararı almıştır. Türkiye'nin savaşa girme üzerine aldığı bu karar Karagöz'ün, 1 Mart 1945 tarihli 803. sayısında yer almıştır. Karagöz'de, çıkan habere göre; 23 Şubat 1945 tarihinde milletvekilleri acil olarak mecliste toplanmıştır. Mecliste savaşın 5 yılın üzerinde sürdüğü ve bu tarihten itibaren Türk Ulusu, Birleşmiş Uluslar tarafında yer almasına karar verilmiştir. Verilen bu karar neticesinde Türk silahları ancak adil ve hak yolunda kullanılması üzerine hükümetin bu kararı mecliste oy birliği ile kabul edilmiştir. Türkiye, Almanya ve Japonya'ya karşı savaş açması kararı önemli bir karar olmakla birlikte tüm dünya basınında ilgi ile karşılanmıştır. Türkiye'nin, vermiş olduğu bu karar ile 25 Nisan 1945'te San Francisco'da toplanacak olan Birleşmiş Uluslar Konferansına girme hakkını kazanmıştır. Türkiye'nin almış olduğu bu karar Orta Doğu, Balkan ve Ege'deki yaşanan sorunların çözülmesinde katkı sağlamıştır.[201]

---

[199] "Almanya İle Selâmı Sabahı Kestik..." , *Karagöz*, 10 Ağustos 1944, s. 1-3.
[200] *Karagöz*, S.746, 13 Ağustos 1944, s. 2.
[201] *Karagöz*, 1 Mart 1945, s. 2.

Türkiye'nin, savaşa girme kararına yönelik; 27 Şubat 1945'te Çörçil'in Avam Kamarasındaki sunduğu nutkunu Karagöz, 4 Mart 1945 tarihli 804. sayısında okurlarına şu şekilde sunmuştur;

> *"Türkiye'yi Birleşmiş uluslar safında karşılamakla bahtiyarız. Türkiye, yığılan tehlikeler pek belli iken daha 1939'da bizimle olduğunu bildirmiştir. Türkiye'nin harpte önemli bir rol oynaması beklenmemekle beraber yenidünya nizamının temellerini atacak olan San Francisco Konferansı'na girmesinin gerek kendisi ve gerek İngiltere için çok büyük önemi vardır. Çünkü her iki devlet Doğu Akdeniz'deki durumla ilgilidir."*[202]

Türkiye'nin, savaşa dâhil olma konusunda Çörçil tarafından sunulan bu nutukta; Türkiye'nin, müttefik kuvvetlerin tarafında yer almış olması İngiltere'yi memnun etmesinin dışında bu kararın Türkiye ve tüm dünya açısından önem arz etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin, San Francisco Konferansı'na katılması Türkiye ve Dünya açısından önemlidir. Zira savaştan sonra kurulacak olan yeni düzen ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki durumu Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Bu duruma istinaden Karagöz, 19 Ağustos 1945 tarihli 852. sayısında "BMM'si Milletler Anayasasını Onayladı" başlıklı haberine yer vermiştir. Haberin ayrıntılarında; San Francisco'da görüşülen BM Anayasası, Dambarton QKS diye anılmakla birlikte; ABD, Çin, İngiltere ve SSCB tarafından hazırlanan bir metindir. Hazırlanmış olan metin esas alınarak BM beyannamesi ortaya çıkmış olup her millet kendi meclisinde onaylamıştır. Türkiye'de, hazırlanan beyanname BMM'de görüşülerek 332 oyla BM anayasası kabul edilmiştir.[203]

Eylül 1945'te toplanan Beşler Konferansı'nda Çanakkale ve İstanbul boğazları gündeme gelmiştir. Bu durumu Karagöz, 20 Eylül 1945 tarihli 861. sayısında; "Beşler Konferansı'na Nota Verdik" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Haberde; Türk Hükümeti Rusya ile münakaşa etmesi üzerine Türkiye 3 maddelik bir nota vermiştir. Buna göre;

> *1- "Evvela Türkiye, Çanakkale Boğazı'nda Türk ve Rus üsleri vücuda getirilmesine veya bu üslerin sadece Ruslara terkine taraftar değildir. Yine bu siyasi muharrire göre Türkiye Hükümeti, ABD, Fransa, İngiltere ve SSCB'nin müştereken istifade edecekleri üslerin tesisine hazır bulunmaktadır.*
>
> *2- Türkiye, Kars ve Ardahan bölgelerinin SSCB'ye terkinin doğru olmadığını isabet etmek için bu hususta münakaşayı kabul etmektedir.*

---

[202] *Karagöz*, 4 Mart 1945, s. 1.
[203] "BMM'si Milletler Anayasasını Onayladı", *Karagöz*, 19 Ağustos 1945, s. 1.

3- Türkiye, bu meseleleri bir hayat ve memat meselesi telâkki eylediğini ve Türkiye – Ermenistan sınırlarında düzeltmeyi kabul etmeyeceğini bildirmiştir."[204]

Konferansta sunulan bu maddeler Türkiye'nin, gerek boğazlarda gerek se doğu sınırlarında taviz vermeyeceğini ve Rusların Türk toprakları üzerindeki istekleri Türkiye için büyük bir önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda yer alan bu gelişmelere ek olarak Karagöz, 23 Eylül 1945 tarihli 862. sayısında bir karikatüre yer vermiştir. Karikatürde, bir Rus askerinin elindeki çalgı ile nota sehpasında ay yıldızlı bir sayfadaki şarkıyı çalmaya çalıştığı resmedilmiştir.[205] Karikatürün altında; "Beşler Konferansı'na Boğazlar İçin Nota Verdik" başlığı ile şu ifadelere yer verilmiştir; "Karagöz - Komşu, maşallah keyfin yerinde olduğundan her telden çalmağa başladın. Biraz da şu bizim notamızdan çal da Londra'da adamakıllı Türkü dinlesinler..." [206]

Yukarıda yer alan ifadeler doğrultusunda; Türkiye'nin, boğazlar ve sınırlar konusunda taviz vermeyeceği üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin, konferansta sunduğu bu maddeler konferansa katılan devletler tarafından dikkate alındığı anlaşılmaktadır.

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na tam dâhil olmasa da savaşın etkilerini hissettirmiştir. Bu durumu Karagöz, 16 Aralık 1945 tarihli 886. sayısında "Başbakanımız Önemli Bir Nutuk Söyledi" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Haberin ayrıntılarında şu ifadelere dikkat çekilmiştir;

"... Tüm dünyayı yangınlar içerisinde bırakan bir harple biz de karşı karşıya kaldık. Çok geçmeden en korkunç ihtimaller sınırlarımıza, kapılarımıza dayandı. Bu bin bir tehlike taşıyan durumlar içinde askeri, idari, iktisadi birçok tedbirler ve kararlar alındı ve bu kararlar alınırken memleketimizi kurtarmaya çalıştık."[207]

II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye, herhangi bir sıcak çatışmaya girmediği halde savaşın Türk topraklarına kadar yayılması hükümetin bu konu ile birtakım tedbirler almasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

---

[204] *Karagöz*, 20 Eylül 1945, s. 1.
[205] *Karagöz*, 23 Eylül 1945. Belge için bkz.: Ek-13.
[206] "Beşler Konferansı'na Boğazlar için nota verdik", *Karagöz*, 23 Eylül 1945, s. 1.
[207] *Karagöz*, 16 Aralık 1945, s. 2.

5.Savaşın Cepheleri ve Karagöz'e Yansıyan Haberler

II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı süreçte Karagöz gazetesi, savaş ile ilgili bilgileri en güncel ve en doğru bir şekilde okurlarına ulaştırma ilkesi doğrultusunda kesintisiz yayım yaparak okurlarına sunmuştur. Karagöz, ülkeler arasında yaşanan çatışmaları ayrıntıları ile sütunlarına taşımıştır.

Doğu cephesinde; Almanya, SSCB karşısında taarruza 160 tümen piyade, 20 zırhlı tümen ve 3500 uçakla başlamıştır. Taarruzun ilk başlarında SSCB'nin insan gücü Almanya'nın gücü kadar olmakla birlikte silah ve malzeme bakımından kıyaslanamaz durumdadır. Bu nedenle Leningrad, Moskova ve Kiev yönünde 3 koldan başlayan Almanya'nın taarruzu rahat bir şekilde genişlemiştir. Almanya, işgal ettiği memleketlerden bazı kuvvetlerini doğu cephesine yöneltmiştir. Almanya'nın, bu yönlendirmesi ile doğu cephesindeki gücünü 240 tümene kadar çıkartarak Haziran 1940'ta tekrar SSCB üzerindeki taarruza başlamıştır. Almanya, Temmuz 1940'da SSCB ile Stalingrad Savaş'larına başlamıştır. Hitler, SSCB'ye ağır bir darbe indirmek için Stalingrad Savaş'larına oldukça önem vermiştir.[208]

Uzak Doğu ve Pasifik cephelerinde ise Japonya ABD'ye saldırarak II. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Japonya, 1942 yılının sonlarına kadar savaşlarda başarı elde etmiştir. Japonya, 7-8 Mayıs 1942'de yaşanan Mercan Deniz Savaşları'nda az kayıplar vermiş olmasına rağmen bu savaşlarda pek başarı sağlayamamıştır. Japonya'nın, 3-5 Haziran 1942'de yaşanan Midway Deniz Savaşı'nda ağır bir yenilgi almıştır.[209]

Müttefikler, Kuzey Afrika'da ve Güney Akdeniz'de mihver ordularını yenilgiye uğrattıktan sonra Avrupa'ya İtalya üzerinden girilebileceği konusunda fikir birliği içerisinde olmuşlardır. Müttefik orduları, 10 Temmuz 1943'te Sicilya Adasına asker çıkartmışlardı. İtalya bu askeri hareket karşısında sadece 6 hafta dayanabilmiş ve müttefikler Sicilya Adasını işgal etmesinden sonra kısa bir sonra İtalya'ya yetişmişlerdir.[210]

II. Dünya Savaşı başlamadan önce İtalya, Arnavutluk'u işgal etmiştir. Bu işgal haberi Karagöz'ün, 15 Nisan 1939 tarihli 218. sayısında yer almıştır. Haberin

---

[208] Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 467-468.
[209] Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 469.
[210] Hakan Savran, *II. Dünya Savaşında Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)*, T.C. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2015, s. 87-88.

sütunlarında; İtalya, Arnavutluk üzerine saldırıya geçmeden bir hafta önce Arnavutluk üzerine "himaye" idaresi kuracağını belirtmiştir. Gazetenin sunmuş olduğu haberin ayrıntılarında; İtalya'nın savaş gemileri, Arnavutluk'un Draç limanına gelmiş olup kıyıya yakın olan yerleri bombardımana tutmuş olduğu bilgisi yer almıştır. Ayrıca İtalyan uçakları da Başkent Tiran ve diğer şehirleri bombalamıştır. Ancak Arnavutluk'un askeri gücü zayıf olmasından dolayı İtalya'ya karşı etkin bir mücadele edememiştir. İtalya'nın bu saldırısı Yunanistan için tehlike uyandırmıştır. Zira İtalya, Korfu Adasını hâkimiyeti altına alması durumunda kendi sahilleri ile burası arasında bir boğaz oluşturmayı planlamıştır. Bu durum Akdeniz'in güvenliğini tehlikeye düşürmüştür. Yaşanan bu gelişmeler üzerine İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'deki gücünü arttırmaya yöneltmiştir.[211]

İtalya'nın, Arnavutluk'u işgal etmesi ile tüm Avrupa'da büyük bir heyecan uyandırmıştır. İşgalin yarattığı bu etki Karagöz'ün, 22 Nisan 1939 tarihli 219. sayısında yer almıştır. Haberde, Yunanistan tehlikesinin ortaya çıkması savaş oluyormuş hissini doğurmuştur. Fransa ve İngiltere'nin Balkan devletlerine yardım edeceği teminatı vermesi ile çıkan gergin havayı azaltmıştır. Yukarı bahsi geçen haberin devamında, Balkan ülkelerine yapılacak bu yardımın Türkiye'yi de ilgilendirmiş olduğu vurgulanmıştır. Karagöz'ün yazarlarına göre; Türkiye'nin, boğazlara sahip olması sebebiyle söz konusu bu yardımı yapacak ülkelerin Türkiye'den yardım alması gerektiğine dikkat çekmişlerdir.[212]

26 Ağustos 1939 tarihine kadar devletlerarasında küçük krizler meydana gelmiş olsa da dünyada mevcut olan barış varlığını korumuştur. Ancak Karagöz'ün, 26 Ağustos 1939 tarihli 237. sayısında artık savaşın sesleri yavaş yavaş duyulmaya başladığı bilgisi yer almıştır. Karagöz'ün yazarlarına göre; Eylül 1939'dan itibaren Avrupa'daki barış ortamı bozularak yerine ülkeler arasında gerginliğin artacağı ve her an fırtınanın kopacağı üzerinde durulmuştur.[213]

Eylül 1939 tarihi artık barışın Avrupa'da, sona erdiği savaşın her an patlak vereceği bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde Avrupa devletlerinin genel durumu hakkında Karagöz, 2 Eylül 1939 tarihli 238. sayısında okurlarına önemli bilgiler sunmuştur. Karagöz'ün, verdiği bilgilere göre; Almanya'nın, ele geçirmek istediği yeri alabilmek için devletleri tehdit etme siyaseti güttüğü bilgisi yer almıştır.

---

[211] *Karagöz*, 15 Nisan 1939, s. 1.
[212] *Karagöz*, 22 Nisan 1939, s. 3.
[213] *Karagöz*, 26 Ağustos 1939, s. 2.

Nitekim bu durum Fransa, İngiltere, Lehistan ve bütün barışçı devletlerin Almanya'ya karşı cephe almasında büyük bir etken teşkil etmiştir. Ayrıca haberde Almanya'nın, Danzig'e doğru yürümesi durumunda savaşın başlayabileceği öngörülmüştür.[214]

Almanya'nın, Lehistan (Polonya) işgali etmesi ile 1 Eylül 1939'da II. Dünya Savaşı başlamıştır. Bu savaş Karagöz'ün, 23 Eylül 1939 tarihli 241. sayısında çıkan habere konu olmuştur. Haberin ayrıntılarında; Almanların askeri gücü Lehistan'dan daha fazla olmasından dolayı muharebelerin çoğunu Almanya kazanmıştır. Bahsi geçen haberde Lehler, vatanlarını Almanlara teslim etmemek için gereken mukavemeti gösterdiklerine dikkat çekilmiştir. Haberin sütunlarında; Almanya'nın, Lehistan'dan 3 kat daha fazla güçlü olmasına rağmen 20 günden fazla süren savaşta halen Varşova'yı ele geçiremediği ve karadan ve havadan devam eden çatışmaların denizlerde de sürdüğü bilgilerini okurlarına sunmuştur. Denizlerde Almanya'nın, Fransa ve İngiltere ile savaşarak Alman denizaltılarının Fransız ve İngiliz denizaltılarını batırmıştır. Bu gelişmelerin dışında Almanya'nın, SSCB sınırına yaklaşması Ruslar tarafından tehdit olarak görülmüş olup SSCB, kendi güvenliğini sağlaması için Lehistan ile olan sınır bölgelerini işgal etmiştir.[215] Haberde yer alan bilgiler içerisindedir.

SSCB'nin, Lehistan sınır bölgelerini işgal etmesi Almanya'yı endişelendirmiştir. Bu durumu Karagöz, 30 Eylül 1939 tarihli 242. sayısında çıkan haberinde okurlarına sunmuştur. Haberin ayrıntılarında; SSCB'nin sınırına yakın yerleri işgal etmesi Almanya'nın doğuya doğru ilerleyişini durdurmuştur. Almanya, Lehistan'ının doğusuna veya güneyine doğru yürümesi durumunda SSCB ile karşılaşacağı öngörülmüştür. Batı cephesinde Fransa ile İngiltere'nin bulunması Almanya'yı savaş açtığına pişman etmiş olup ekonomisini kötü yönde etkilemiştir. Bu gelişme Almanya'nın, takas sistemi ile gıda ihtiyacını karşılamasına neden olmuştur. Almanya'nın, Lehistan'a karşı başlattığı savaş üzerinden 1 ay geçmesine rağmen Varşova'yı ele geçirememiş olup ancak birçok Leh şehrinin yakıp yıkıldığı haberin dikkat çeken bilgileri içerisindedir.[216]

Almanya ve İtalya'nın Balkanlara doğru yönelmesi, Balkan Birliği ülkelerini teyakkuza geçirmiştir. Bu durumu Karagöz, 4 Şubat 1940 tarihli 274. sayısında;

---

[214] *Karagöz*, 2 Eylül 1939, s. 2.
[215] *Karagöz*, 23 Eylül 1939, s. 2, 4.
[216] *Karagöz*, 30 Eylül 1939, s. 2, 3.

"Belgrat'ta Balkan birliği toplantısı başladı" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Haberin ayrıntılarında şu ifadeler yer almıştır;

> *"Balkan Birliğine girmiş olan, Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya'nın Hariciye Nazırları bugün Yugoslavya'nın merkezi Belgrat'ta toplanmış bulunuyor. Dört memleketin devlet adamları şimdi bir masa başında Avrupa vaziyetini konuşuyorlar, harp karşısında nasıl hareket edeceklerini kararlaştırıyorlar. Hariciye vekilimiz bu toplantıya giderken dedi ki: Türkiye harpte bitaraf değildir, yalnız harp dışındadır. Bize taarruz olmazsa veya verdiğimiz sözleri yerine getirmek vaziyeti doğmazsa nihayete kadar sulh yolunda yürüyeceğiz."*[217]

Balkan toprakları üzerinde emelleri olan devletlere karşı Balkan ülkeleri bir araya gelmiş olmaları düşmanlara karşı ortak hareket etmeye yönelik adım attıkları anlaşılmaktadır. Türkiye'de, bu konferansta savaş dışı kalarak barıştan yana tavrını ortaya koymuş olduğu söylenebilmektedir.

1940'da Almanya, Belçika ve Fransa karşısında ağır kayıplar vermiştir. Almanya'nın bu durumu Karagöz'ün, 26 Mayıs 1940 tarihli 306. sayısında; "kanlı muharebe sürüyor" başlıklı haberinde yer almıştır. Haberinde ayrıntılarında; "Fransız, İngiliz ve Belçika ordularının binlerce Alman askerilerini harp meydanlarına seriyor." bilgisi yer almıştır. Haberin sütunlarında; Almanya'nın Fransa üzerine iki ayrı yol üzerinden ilerlemeye çalışarak birinci Alman kolunun Paris üzerine, ikinci Alman kolunun da kuzey denizine doğru yöneldiği bilgisini okurlarına sunmuştur. [218] Almanya'nın, bu ilerleyişindeki amacı denize kadar ulaşarak müttefik ordusunun iki ayrılmasını sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Fransa'nın, Almanya'ya karşı etkin bir şekilde mücadele etmesi Alman ilerleyişini durdurmuş olduğunu söylenebilmektedir.

Savaşın şiddeti gün geçtikçe artması hemen hemen tüm ülkelerde korku ve endişeye sebep olmuştur. Bu dönemde ülkelerin durumlarını Karagöz, 26 Haziran 1941 tarihli 419. sayısındaki "Siyasi Konuşma" köşesinde yer almıştır. Gazetenin köşesinde şu ifadeler yer almıştır;

> *"Karagöz – ...Bu harp dünya harbidir. Şuarada burada olup bitecek ve parlayıp sönecek bir şey değildir. Bu ateşin içine herkes sürüklenip yanar, kavrulur, kül olur. Yalnız, bu ateşin içine girmemek için kuvvetli olmak, ateşe girince yanmamak için çelikten, demirden yapılmış olmak lazımdır."*

---

[217] "Belgrat'ta Balkan Birliği Toplantısı Başladı", *Karagöz*, 4 Şubat 1940, s. 1.
[218] "Kanlı Muharebe Sürüyor", *Karagöz*, 26 Mayıs 1940, s. 2.

Yukarıda yer verilen köşenin devamında; savaşın Suriye'ye de sıçradığı bilgileri yer almıştır. Almanya, Suriye'yi işgale başlamış ancak İngiliz ve Hür Fransızların kuvvetleri, Şam'ı Almanlardan kurtarmaya başarmış olduğu bilgilerini sunmuştur. Savaşın tüm şiddeti devam ederken Almanya; İtalya, Finlandiya ve Romanya ile birlik kurarak SSCB'ye karşı savaş açmıştır. Bu durum karşısında İngiltere, SSCB'ye yardım etme kararı almıştır. ABD'de, bu süreçte İngiltere'ye yardımını artırmış olduğu bilgilerini okurlarına sunmuştur.[219]

1942 yılına geldiğinde II. Dünya Savaşı'na, ABD ve Japonya'nın katılması ile birlikte savaşın etki alanı genişlemiş ve savaş yeni bir boyut kazanmıştır. Bu durum Karagöz'ün, 26 Nisan 1942 tarihli 506. sayısında kaleme alınmış olup devletlerin genel durumları şu şekilde okurlarına sunulmuştur; Japonya, savaşa girdiği ilk günlerde hızlı bir şekilde ilerlemiştir. SSCB ile Almanlar arasındaki savaşın etkisi şiddetlenmiş olup Almanya, Ruslar'a karşı tüm imkânlarını seferber etmiştir. Aynı şekilde Ruslar da Almanya'ya amansız bir mücadele vermişlerdir. Fransa'da bir düzen olmamakla birlikte ülkedeki kaos hâkim olmuştur. ABD, bu süreçte silah üretmekle meşgul olmakla birlikte, savaş masrafları için 19 milyar dolar daha bütçe ayırmıştır. Karagöz'ün yazarlarına göre; Dünya bir ateş çemberi haline gelmiş, Türk milleti hariç diğer milletler birbirini öldürmek için yarışa girmişlerdir. 3 yıldan beri devam eden savaşın daha ne kadar devam edeceği kesin olarak bilinmediği belirtilmiştir.[220]

Eylül 1942'de Doğu cephesinde Almanya ile SSCB arasında şiddetli çatışmalar yaşanmış olduğu haberi Karagöz'ün, 20 Eylül 1942 tarihli 548. sayısında; "Stalingrad'da Sokak Muharebeleri Oluyor" başlığı ile okurlarına sunulmuştur. Haberin ayrıntılarında; Doğu Cephesinde, Stalingrad'da şiddetli çatışmaların devam ettiği, Almanya'nın önemli toprakları hâkimiyeti altına aldıkları ve Alman uçaklarının sürekli Rus şehirlerini bombaladığı bilgileri yer almıştır. Haberde dikkat çeken önemli bilgiler arasında; Stalingrad'ın Almanya'nın hâkimiyeti altına alması durumunda diğer önemli Rus şehirlerine yöneleceği ardından Kafkasya'ya doğru hareket edip orada bulanan petrolü almak istedikleri belirtilmiştir..[221]

Karagöz'ün, 24 Birinci Kânun 1942 tarihli 575. sayısında ABD hakkında genel bilgiler yer almıştır. Gazetenin verdiği bilgilere göre; ABD'nin, savaşın ilk

---

[219] *Karagöz*, 26 Haziran 1941, s. 2.
[220] *Karagöz*, 26 Nisan 1942, s. 2-3.
[221] "Stalingrad'da Sokak Muharebeleri Oluyor", *Karagöz*, 20 Eylül 1942, s. 2.

yıllarında sıcak çatışmaya girmeden askeri araç gereç satmıştır. Yukarıda bahsi geçen sayıda 1941'de savaşa giren ABD'nin, doğuda ve batıda müttefiki olan İngiltere'nin yanında savaşa girmiş olduğu bilgisi yer almıştır. Ayrıca ABD, Uzak Doğu'da Japonya'ya ağır taarruzlarda bulunmuş olmakla birlikte Afrika'da, Almanya ve İtalya devletlerine ağır darbeler indirmiştir. Bu durum mihver bloğunu oluşturan devletlerin Afrika'daki varlığını tehlikeye düşürmüştür. Afrika müttefiklerin ele geçmesi ile birlikte ABD, Avrupa'ya çıkartma yapması kolaylaşmıştır. İtalya'nın şehirleri ağır bombardıman altına alınmıştır. ABD'nin, müttefiklerin yanında savaşa girmesi savaşın seyrini önemli ölçüde değiştirmiş olduğu bilgileri gazetenin sütunlarında yer almıştır.[222]

Ocak 1943'ten itibaren mihver devletleri, II. Dünya Savaşı'nda büyük kayıplar vermiş olduğu bilgisi Karagöz'ün, 31 İkinci Kânun 1942 tarihli 586. sayısında yer almıştır. Karagöz'ün verdiği bilgilere göre; mihver devletlerinin hemen hemen tüm cephelerde ağır kayıplar vermiş olduğu ve Çörçil ile Ruzvelt savaş durumunu konuşmak için Kazablanka'da bir araya geldiği bilgileri yer almıştır. Kazablanka Konferansı'nda yapılan görüşmeler ardından basına verilen beyanatta bu konferansın; "kayıtsız, şartsız teslim konferansı" olarak nitelendirilerek Almanya, İtayla ve Japonya'nın kayıtsız ve şartsız teslim olmaları neticesinde dünya barışının sağlanacağı vurgulanmıştır. Karagöz'ün, yukarıda bahsi geçen sayısında; 32 yıldan beri İtalya'nın elinde bulunan Trablus müttefiklerin eline geçmiş olup mihver kuvvetleri burada ağır kayıplar vermiştir.[223]

Almanya'nın, SSCB topraklarına saldırmasıyla beraber ağır kayıplar vermiştir. Almanya'nın, bu durumunu Karagöz, 7 Şubat 1943 tarihli 588. sayısında okurlarına sunmuştur. Karagöz'e göre; 142 gün süren savaşta Almanlar çok büyük kayıplar verdiği bilgileri yer almıştır. Zira Stalingrad'da bulunan son Alman Garnizonun teslim olmasıyla birlikte Almanya burada yenilmiştir. Ayrıca mihver tarafından 24 general ile 2500'den fazla subay SSCB'ye esir düşmüştür. Bununla birlikte müttefik güçleri Alman işgali altında bulunan tüm şehirlere hava saldırısı düzenleme kararı almış olduğu bilgileri yer almıştır.[224]

1939'da başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan savaş özellikle Avrupa kıtasında şiddetini iyice hissettirmiştir. Bu durumu Karagöz, 29 Nisan 1943 tarihli

---

[222] *Karagöz*, 24 Birinci Kânun 1942, s. 3.
[223] *Karagöz*, 20 Birinci Kânun 1942, s. 2.
[224] *Karagöz*, 7 Şubat 1943, s. 2.

611. sayısında; "Durmadan Bombalanan Avrupa" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Çıkan haberde; Avrupa'nın, genel durumu hakkında bilgi verilmiş olup savaşın ilk yıllarında havalara hâkim olan mihver bloğu, İngiltere'yi yoğun bombardımana tutmuştur. 1942'ye kadar İngiltere, bu hava saldırılarına karşı mücadele edip savaş hazırlıklarını tamamlamıştır. Geçen 3 yıllık süre zarfında İngiltere'nin birçok toprağı zarar görmüştür. Ancak 1942 yılının ikinci yarısından itibaren müttefikler güçlerini göstermeye başlamaları mihver devletlerini zor duruma sokmuşlardır. Özellikle bu dönemde İtalya, müttefiklerin hava bombardımanlarından dolayı şehirlerini boşaltmıştır.[225] Yukarıda yer alan bilgilere ek olarak Karagöz'ün, 24 Haziran 1943 tarihli 627. sayısında şu bilgilere yer verilmiştir; 1940 yılında taarruza başlayan İtalya, 1943'te Afrika'da bulunan bütün topraklarını kaybetmiş olmakla birlikte kendi vatan topraklarında tehlikeye düşmüştür. Zira İngiliz donanması Akdeniz'de gelmiş olup İtalya'nın Akdeniz adaları, İtalya'nın güneyi, Sicilya ve Sardunya adaları tehlikeye girmiş olduğu bilgileri çıkan haberde yer almıştır.[226] Bu süreçte İtaya ile ilgili haberlere geniş yer veren Karagöz, 25 Temmuz 1943 tarihli 636. sayısında; ABD'nin Temmuz 1943'te İtalya'nın başkenti olan Roma'yı ağır bombardımana tutmuş olduğu ve 3 saat içerisinde İtalya'ya 350 ton bomba atılmıştır. Bu bombardıman sonucunda İtalya'nın birçok şehrinin yıkılmış olduğu haberde yer alan bilgiler içerisindedir.[227]

İtalya'nın, yoğun bir şekilde bombalanması beraberinde barış tekliflerini gündeme getirmiştir. Bu durumu Karagöz, 25 Temmuz 1943 tarihli 639. sayısında; "İtalya ya kayıtsız ve şartsız teslim olacak yahut bomba yağmuru altında ezilecektir" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Haberin ayrıntılarında; İtalya'nın zor günler geçirdiği, Mussolini ve Faşizmin devrilerek yerine Badoglio hükümeti kurulmuş olduğu bilgisi yer almıştır.[228] Eylül 1943'te İtalya'nın kayıtsız ve şartsız teslim olması Karagöz'ün, 12 Eylül 1943 tarihli 650. sayısında yer almıştır. Haberde; 3 Eylül 1943'te Sicilya'da mütarekenin imzalanmasıyla birlikte İtalya savaşı sona ermiştir. Mütarekede, İtalya'daki Almanlara karşı İtalyanlar müttefiklerle iş birliği

---

[225] "Durmadan Bombalanan Avrupa", *Karagöz*, 29 Nisan 1943, s. 3.
[226] *Karagöz*, 24 Haziran 1943, s. 2.
[227] *Karagöz*, 25 Temmuz 1943, s. 2.
[228] "İtalya Ya Kayıtsız ve Şartsız Teslim Olacak Yahut Bomba Yağmuru Altında Ezilecektir", *Karagöz*, 25 Temmuz 1943, s. 3.

yapacağı belirtilmiştir. Ayrıca İtalyan ticaret ve savaş gemilerinin, müttefiklerin limanlarına sığınması veya bu gemilerin batırılması gerektiği bilgisi yer almıştır.[229]

Savaş sonrasında dünyada yeni düzen kurmak için ABD, İngiltere ve SSCB Üçler Konferansında bir araya gelmişlerdir. Konferansın ayrıntılarını Karagöz, 24 Birinci Teşrin 1943 tarihli 662. sayısında okurlarına sunmuştur. Karagöz'ün verdiği bilgilere göre; konferansta mihver bloğuna karşı askeri hareket, Almanya'nın gelecekteki durumu, Avrupa'nın durumu ve Almanların Avrupa'da tahrip ettikleri yerlerin tamiri meselesi konuşulmuştur.[230] Bu konferans dünya tarihi için hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü savaş ancak milletlerarası dayanışma ile çözülebileceği anlaşılmaktadır.

1943 yılının sonlarına doğru gelirken Türkiye'nin ve İngiltere'nin Dış İşleri Bakanları Kahire'de bir araya gelmişlerdir. Karagöz, 11 İkinci Teşrin 1943 tarihli 667. sayısında Kahire Görüşmeleri hakkında bilgiler yer almıştır. Karagöz'ün verdiği bilgilere göre; Bu görüşme, 5-6 İkinci Teşrin 1943 tarihinde Kahire'de gerçekleşmiştir. Görüşmelerde; Türkiye Dış İşleri Bakanı Numan Menemencioğlu ve Birleşik Krallık Hariciye Nazırı Mr. Antony Eden bir araya gelmişlerdir. Dünyanın genel durumu hakkında ve Moskova Konferansı sonuçları neticesinde dostluk ve ittifak konuları görüşülmüştür.[231] Ayrıca Karagöz, 12 Birinci Kanun 1943 tarihli 676. sayısında; İnönü, Ruzvelt ve Çörçil 4,5 ve 6 Birinci Kanun 1943 tarihlerinde Kahire'de bir araya geldiklerini haberine yer vermiştir. Haberde yer alan bilgiler içerisinde Kahire Konferansı'nda, devletlerin genel siyasetleri gözden geçirilmiş olup bu üç devletin ilişkileri üzerinde durulmuştur.[232]

Kahire Görüşmelerinden hemen sonra; Aralık 1943'te Çörçil, Ruzvelt ve Stalin'in Tahran'da bir araya geldiği haberi Karagöz'ün, 16 Birinci Kanun 1943 tarihli 677. sayısında yer almıştır. Tahran Konferansı'nda, genel olarak mihver devletlerine indirilecek son darbe ile yapılacak barış konuşulmuştur. Ayrıca Avrupa'daki savaşın bir an önce bitmesi için güneyden, doğudan ve batıdan Avrupa'ya 5 milyon askerle taarruz başlatılması ve bu taarruzdan sonra yapılacak barışın esasları görüşülmüştür.[233]

---

[229] *Karagöz*, 12 Eylül 1943, s. 3.
[230] *Karagöz*, 24 Birinci Teşrin 1943, s. 2.
[231] *Karagöz*, 11İkinci Teşrin 1943, s. 2.
[232] *Karagöz*, 12 Birinci Kanun 1943, s. 3.
[233] *Karagöz*, 16 Birinci Kanun 1943, s. 3.

1943 yılı genel olarak savaşların sert geçtiği bir yıl olmuştur. Bu durumu Karagöz, 6 İkinci kânun 1944 tarihli 683. sayısında okurlarına şu şekilde sunmuştur; 1943 yılı mihver devletleri için yenilgilerle dolu bir yıl olduğu ve müttefik bloğunun, mihverlere ağır kayıplar verdirmiş olduğu bilgileri yer almıştır. Zira İkinci Kanun 1943'te Almanya'nın, Stalingrad'a yenilmiş olmakla birlikte SSCB'ye karşı bir saldırı düzenleyemeyecek duruma düşmüştür. Bu bilgilerin yanı sıra müttefiklerin, Almanya'ya karşı ağır hava bombardımanları düzenlemiş olduğu haberin ayrıntıları arasında yer almıştır. Karagöz'ün, yukarıda bahsi geçen sayısında; Almanya dışında İtalya'nın durumu hakkında bilgiler de yer almıştır. Buna göre; İtalya, Afrika'da ve Sicilya adalarını kaybetmiş Mussolini'nin iktidarı düşmüş ve İtalya kayıtsız şartsız müttefiklere teslim olmuştur. 1944 yılına girerken iki taraf oldukça yoğun bir hazırlık içerisine girmişlerdir. Devletlerin askeri ve siyasi yetkileri savaşın 1944 yılında sona ereceğini dile getirmiştir. Bu yılda yaşanacak savaşların en kanlısı olacağı belirtilmiş oluğu bilgileri okurlarına sunmuştur.[234] Bu duruma istinaden Karagöz'ün, 6 İkinci Kânun 1944 tarihli 685. sayısında; "1944 kat'i harp yılı olacak" haberi yer almıştır. ABD'den gelen haberler doğrultusunda Ruzvelt, ödünç verme ve kiralama işleri hakkındaki raporla beraber kongreye gönderdiği mektupta şu ifadeleri söylemiştir;

> *"1944 yılı kat'i harp harekâtı senesi olacaktır. Kuvvetlerini birleştirmiş olan birleşmiş milletler Mihvere hep birden hücum etmek üzere kudretlerini arttırmışlardır. Esasen düşmanlarımızı bütün cephelerde ricata mecbur etmiş buluyoruz." "zafer günün gelmesini çabuklaştıracak olan büyük taarruz planları Tahran ve Kahire'de tasvip edilmiştir. Aramızdaki birlik daha ziyade kavileşmiş olduğundan Nazilere ve Japonlara kayıtsız, şartsız teslim oluncaya kadar gittikçe daha şiddetli darbeler indireceğiz."*[235]

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda mihver bloğunun tamamen etkisiz hale getirilmesi için müttefik bloğu oluşturan devletlerin tüm imkânlarını seferber ederek savaşın bitirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Savaşın başlamasından itibaren, geçen 3 yıllık bir zaman zarfında devletlerin birbirlerine karşı olan sert tutumları sürekliliğini korumuştur. 1941 yılı; işgallerin, tehditlerin, hava bombardımanların ve denizlerde yaşanan çatışmaların yoğun olduğu bir yıl olup dünyanın genel durumunu yansıttığı bir dönem olduğu söylenilebilir.

Ağustos 1944'te mihver bloğunun oldukça güç kaybetmiş olması ülkelerin siyasi ve askeri açıdan etkilemiştir. Bu durumu Karagöz, 27 Ağustos 1944 tarihli

---

[234] *Karagöz*, 6 İkinci Kânun 1944, s. 2-3.
[235] "1944 Kat'i Harp Yılı Olacak", *Karagöz*, 13 İkinci Kânun 1944, s. 3.

750. sayısında; büyük ve kalın harflerle "Haftanın İki Mühim Olayı" manşetli haberi ile okurlarına sunmuştur. Manşettin altında yer alan 1. haberde Romanya, SSCB tarafından yapılan barış teklifini kabul ederek teslim olmuştur. Romanya'nın mihver bloğunu bırakarak müttefiklerle antlaşma imzalaması müttefikler için askeri ve siyasi bir zafer olduğu belirtilmiştir. 2. haberde ise Paris ve Marsilya'nın kurtuluşuna yer verilmiştir. 50.000 kişiden oluşan ve Fransız vatanseverler tarafından desteklenen iç Fransız kuvvetleri harekete geçmiştir. Almanların bütün hücum kuvvetleri Fransız kuvvetleri tarafından yenilmiştir. Dört gün süren muharebelerde Almanya yenilmiş olup bütün devlet daireleri işgal edilerek Paris kurtarılmıştır.[236]

Müttefiklerin kazandıkları askeri başarıların artması üzerine Ruzvelt ile Çörçil'i bir araya getirtmiştir. Bu görüşmeyi Karagöz, 21 Eylül 1944 tarihli 757. sayısında "Ruzvelt – Çörçil konuşmaları bitti" başlıklı haberine yer vermiştir. Haberde Kebek Konferansı'nda, Avrupa savaşının sona erdirilmesi, Japon tehlikesinin ortadan kaldırılması için mühim kararlar alınmıştır. Konferans sonrasında sunulan beyannamede;

> *"Avrupa'da harbin sona erdirilmesi ve Pasifik'te barbarların yakında yok edilmeleri ile sona erecek olan savaşla ilgili bütün noktalar hakkında pek kısa bir zaman içine kararlar verilmiştir. Konferans esnasında tesadüf edilen ciddi güçlük, Japonya'ya karşı bütün alâkalı milletlerin gönderilmesini hararetle istedikleri büyük kuvvetlerin sevki için bir yer ve fırsat bulmak oldu."*

Yukarıda bahsi geçen sayıda yer alan bilgilerin yanı sıra bu müttefik kuvvetlerin, 14 farklı noktadan Almanya'nın topraklarına girmiş olduğu bilgisi sunulmuştur. 3 gün devam eden şiddetli savaşlar neticesinde Amerikan kuvvetleri, Almanların ünlü Zigfrid Hattını geçerek Almanya'nın topraklarında ilerlemeye başlamıştır. Müttefik kuvvetlerin verdiği bilgiler çerçevesinde bütün Belçika ve Lüksemburg toprakları kurtarılmış olmakla birlikte önemli müttefik kuvvetleri; Kolonya, Ren ve Rur istikametinde ilerlediği yer alan bilgiler arasındadır.[237]

Müttefik kuvvetlerinin, Almanya üzerine başlattığı taarruz Ekim 1944'te şiddetini artırması Almanya'nın gittikçe güç kaybetmesine neden olmuştur. Bu durum Karagöz'ün, 12 Birinci Teşrin 1944 tarihli 763. sayısında; "Almanya'nın İşgaline Başlandı" başlıklı haberine konu olmuştur. Haberde; ABD kuvvetleri, Almanya'nın Zigfrid Hattını geçerek Alman şehirlerini işgale başlandığı ve SSCB kuvvetlerinin 400.000 kişilik orduyla Almanya'ya karşı taarruza giriştiği bilgilerine

---

[236] "Haftanın İki Mühim Olayı", *Karagöz*, 27 Ağustos 1944, s. 2.
[237] "Ruzvelt – Çörçil Konuşmaları Bitti", *Karagöz*, 21 Eylül 1944, s. 2.

yer verilmiştir. Haberin ayrıntılarında; Müttefiklerin başlatmış olduğu askeri hareketler karşısında Almanya'nın fazla dayanamayacağı vurgulanmıştır.[238] Ayrıca Karagöz'ün, 15 Birinci Teşrin 1944 tarihli 764. sayısında; Müttefik kuvvetlerinin, Almanya şehirlerini işgale başlaması ABD'de ve İngiltere'de büyük sevinçle karşılanmış olduğu haberini okurlarına sunmuştur. Müttefiklerin Almanya'ya karşı taarruzları devam ederken, Moskova Görüşmelerinde Çörçil ile Stalin bir araya gelmiştir. Bu görüşmelerde; Almanya'ya karşı yapılacak muamele ve Polonya meseleleri görüşülmüştür. Dumbarton Qaks Konferansında Stalin, savaştan sonra üç büyük milletin her türlü tecavüzü önlemek üzere yeteri miktarda askeri kuvvet muhafaza etmeleri hususundaki arzuları haberde yer alan bilgiler arasındadır.[239]

Müttefiklerin, Almanya üzerindeki taarruzları 1944 Ekim ayının sonlarına doğru şiddetlenmiştir. Bu gelişmeyi Karagöz, 26 Birinci Teşrin 1944 tarihli 767. sayısında çıkan haberde yer almıştır. Haberin ayrıntılarında; Kızıl Ordunun Alman toprakları içerisinde 20 km kadar ilerlemiştir. Stalin'inin, savaşı bitirmek için ilkbaharı beklemeyeceği bildirmiş olup SSCB ordularını taarruza geçirmiştir. Almanya, müttefikler tarafından taarruza uğrarken Yunanistan'dan geri çekilmiştir. Bu durum hem Yunanistan halkını hem de Türkiye'yi sevindirmiştir. Müttefikler bir taraftan Almanya ile mücadele ederken diğer taraftan da Uzak Doğuda savaş her gün şiddetini artırmıştır. Özellikle ABD, Filipin adalarını işgal ederek Leyte Adasına doğru ilerlemesinde etkili olmuş olduğu bilgileri yer almıştır.[240]

II. Dünya Savaşı'nın, Uzak Doğu'ya doğru sıçramış olduğu bilgisi Karagöz'ün, 29 Birinci Teşrin tarihli 768. sayısında çıkan haberde yer almıştır. Habere göre; Pasifikte Cephesinde ABD ile Japonya arasında yapılan savaşlar her geçen gün şiddetini artırmakla birlikte ABD donanması önemli zaferler kazanmış olduğu bilgileri yer almıştır. Zira Japon donanmaları güçlü olmalarına rağmen ABD karşısında ağır yenilgiler almış olup Japon donanmasına ait ne kadar geminin battığı henüz bilinmediği bilgisini okurlarına sunmuştur.[241]

Karagöz, 24 Birinci Kânun 1944 tarihli 784. sayısında; Almanya'nın, 1944 yılındaki durumu hakkında geniş bilgilere yer vermiştir. [242] Buna göre; Karagöz, büyük ve kalın harflerle "En Sonunda O Da Anladı!" başlıklı manşeti altında şu

---

[238] "Almanya'nın İşgaline Başlandı", *Karagöz*, 12 Birinci Teşrin 1944, s. 3.
[239] *Karagöz*,15 Birinci Teşrin 1944, s. 3.
[240] *Karagöz*, 26 Birinci Teşrin 1944, s. 2-3.
[241] *Karagöz*, 29 Birinci Teşrin 1944, s. 3.
[242] *Karagöz*, 24 Birinci Kânun1944. Belge için bkz.: Ek-14.

bilgiler sunulmuştur; Almanya'nın ağır yenilgiler alması ve birçok Alman kentinin müttefikler tarafından işgal edilmesinden dolayı Hitler 1944 yılının sonunda Başkomutanlıktan çekilmiştir. Başkomutanlıktan çekilmesi olayını Karagöz şu şekilde okurlarına sunmuştur;

> *"Alman orduları komutanı ile Almanya'nın diğer ileri gelenleri, tepeden tırnağa kadar silahlı kuvvetlerle birlikte Alman devlet başkanı Hitleri görmüşlerdir. Hitlerle konuşma pek zor olmuştur. Alman orduları komutanı, Hitler'e asker ve ordu işine karışmamasını, yoksa harbi kazanamayacaklarını söylemiştir."* [243]

Hitler'in, II. Dünya Savaşı ile ilgili planlarının tutması Almanya'nın büyük kayıplar vermesine neden olmuştur. Bu durum savaşın sonlarına doğru Hitler'in Başkomutanlıktan alınmasına neden olmuştur.

Karagöz, 4 Ocak 1945 tarihli 787. sayısında; II. Dünya Savaşı hakkında genel bilgelere yer vermiştir. Buna göre; İkinci Dünya Savaşı, 1 Eylül 1939 tarihinde Almanya tarafından başlatılmıştır. İngiltere iki gün sonra savaşa girmiştir. Savaşın başlamasından Ocak 1945'e kadar tam olarak 5 yıl, 3 ay ve 22 gün geçmiştir. Karagöz'ün yazarları savaş ile ilgili şu bilgiler yer almıştır;

> *"bu yıla savaşın sonunu görmek ümit ile girdik. Şunu söylemek doğrudur. Barış daha uzak görünüyor. Hitler yeni demecinde barışın 1946'dan evvel olmayacağını ilan etti. Ruzvelt ve Çörçil de gelecek yaz sonunda evvel harbin bitmeyeceğini söylediler. Artık Almanların yenileceğinde hiç kimsenin şüphesi kalmadı. Almanlar için bu felaketten kurtulmak ümidi kalmamıştır. Çoktandır bunu kendileri de biliyorlardı. Onun için Almanlar dillerini değiştirmişler ve aşağıdan almağa başlamışlardır. Almanlar barışa çoktan razı fakat bir türlü yolunu bulamıyorlar. Uluslar yeni yıla aç, perişan, kaynaksız giriyorlar. Biz sarsılmayan kendi hudutlarımız içinde dış olayları güvenle ve imanla seyrediyoruz. Türkiye geçen yıl içinde bütün dünyaya karşı bir politika imtihanı kazandı. Şimdi her zamankinden daha sağlam olarak, yeni yılda gelecek olaylara hazır bulunuyoruz."* [244]

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda, 1945 yılına girerken savaşın dünyaya ve Türkiye'ye yansımalarını okurlarına sunmuştur. Bahsi geçen ifadelerde; Almanya'nın yenildiği, savaşan ülkelerde açlığın baş gösterdiği ve Türkiye'nin tarafsızlıktan yana izlediği barış politikasının başarıya ulaştığı anlaşılmaktadır.

Şubat 1945'te Almanya'nın, üzerindeki SSCB baskısı kendini iyice hissettirmiş olmasına istinaden Karagöz, 18 Şubat 1945 tarihli 800. sayısında; "Berlin Savaşı Başladı" haberi yer almıştır. Haberde; SSCB'nin yeniden 6 önemli

---

[243] "En Sonunda O Da Anladı!", *Karagöz*, 24 Birinci Kânun1944, s. 1.
[244] *Karagöz*, 4 Ocak 1945, s. 2.

Alman şehrini aldığı ve Rus ordularının Berlin'e doğru yöneldiği bilgileri yer almıştır. Berlin büyük ölçüde Ruslar tarafından çevrilmiş olup Berlin'e gelen birçok demiryolu ve şose kavşakları SSCB'nin eline geçmiştir. Gazetenin aynı sayısında Üçler Konferansının toplandığı bilgisine yer verilmiştir. 4 Şubat 1945'te Ruzvelt, Çörçil ve Stalin Yalta Konferansında bir araya gelmişlerdir. 1 hafta süren konferansta Polonya meselesi başta olmak üzere Avrupa'nın bozulmuş olan yapısını tekrar onarmak için planlar yapılmıştır. Ayrıca Almanya'nın tamamen silahsızlandırılması, ABD, Fransa, İngiltere ve SSCB tarafından işgal edilerek ordusunu ortadan kaldırması ve fabrikaları denetim altında tutulması kararlaştırılmıştır.[245]

Müttefik kuvvetlerinin, Almanya üzerindeki taarruzlarından dolayı Nisan 1945'te SSCB ordularının Berlin'e ulaşmasında etkili olmuştur. Bu gelişme Karagöz'ün, 26 Nisan 1945 tarihli 819. sayısına haber olmuştur. Haberde; Rusların Berlin'e ulaşmaları Avrupa da savaşının tamamen bittiği, olayları harita üzerinden takibe imkân kalmadığı ve bu taarruzdan sonra savaşın bir temizleme hareketi olacağı bilgisi yer almıştır.[246] Zira Mayıs 1945'te Almanya'nın beşte dördü müttefik kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Bu durum Karagöz'ün, 3 Mayıs 1945 tarihli 821. sayısına haber olmuştur. Haberin ayrıntılarında; Almanya'nın, Münih ve Kiel gibi birkaç şehri dışında işgal edilmeyen şehirleri kalmadığı, Almanya'nın neredeyse tamamının harap olduğu ve şehirlerarasındaki bağlantı yollarının tamamen tahrip edilmiş olduğu bilgileri yer almıştır.[247] Ayrıca Karagöz'ün, 10 Mayıs 1945 tarihli 823. sayısında; Almanların, Münih'te bir teslim protokol ile birlikte müttefiklere teslim olmuş olduğu bilgisi yer almıştır. Karagöz'ün, yukarıda bahsi geçen sayısında; "Nasıl Başlamıştı, Nasıl Bitti?" başlığı ile şu ifadelere yer vermiştir;

> *"Almanya'da ve İtalya'da şaha kalkmış insan hırsı nasıl başladı ve nasıl sona erdi sorusuna dünyaya hâkim olmak için bütün insanları köle gibi kullanmak için mücadele eden adamlar yenilgi aldıktan sonra başlarını sokacak bir delik bulamamışlardır."* bilgisi yer almıştır.[248]

Almanya ve İtalya'nın, toprak kazanma arzusu tüm dünya düzenini bozmuştur. Birçok şehir tahrip edilmiş, bir sürü insan hayatını kaybetmiştir. 1945'te artık II. Dünya Savaşı'nın sonu gelmiştir. Müttefik kuvvetlerin, mihver devletleri

---

[245] "Berlin Savaşı Başladı", *Karagöz*, 18 Şubat 1945, s. 2.
[246] *Karagöz*, 26 Nisan 1945, s. 1-2.
[247] *Karagöz*, 3 Mayıs 1945, s. 2.
[248] "Nasıl Başlamıştı, Nasıl Bitti?", *Karagöz*, 10 Mayıs 1945, s. 2-3.

üzerine yaptıkları taarruzlar sonucunda Almanya ve İtalya'nın birçok kenti işgale uğramıştır. Rusların, Berlin'e kadar yetişmiş olmaları Almanya'nın bu savaşta yenildiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Almanya'nın, müttefik kuvvetlerine teslim olmasından sonra Almanya'nın nasıl yönetileceği konusu gündeme gelmiştir. Bu konuyu Karagöz, 10 Haziran 1945 tarihli 832. sayısında; "İşgal altındaki Almanya nasıl idare edilecek" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur.[249] İlgili habere göre; Almanya'nın, dört büyük devlet (ABD, Fransa, İngiltere ve SSCB) tarafından kontrol edileceği belirtilmiştir. Almanya'nın doğusu SSCB tarafından, batısı ABD, kuzeyi İngiltere, güneyi ise Fransa tarafından yönetileceği bilgisine yer almıştır. Ancak Berlin'inin idaresi ise dört devlet tarafından yürütülecek olup burada dört devletin dört başkomutanı bulunacak ve bunlar sıra ile nöbet tutarak komutanlık yapacağı üzerinde durulmuştur. Yukarıda bahsi geçen haberde dikkat çeken ayrıntılarında; savaşın bitmesinden sonra Almanların, Avrupa'da halka yaptıkları zulüm gün geçtikçe ortaya çıkmaya başlamıştır. Karagöz'ün, sunduğu bilgiler içerisinde toplama kamplarında açlıktan ölen yüzlerce insan ve fırınlarda yakılan binlerce insan Alman savaş suçlularının bıraktıkları yüz kızartıcı birer eseri olduğu bilgisine yer verilmiştir.[250]

II. Dünya Savaşı'nın bitmesine doğru San Francisco Konferansı toplanmıştır. Karagöz, San Francisco Konferansı ile ilgili bilgileri 28 Haziran 1945 tarihli 837. sayısında yer bir haberde yer vermiştir. Habere göre; San Francisco Konferansı, 25 Nisan 1945'te toplanmıştır. Birçok konuda anlaşmazlıkların olmasından dolayı konferans uzun sürmüştür. Konferansta, BM'nin anayasası konferansa giren 50 millet tarafından imzalanmıştır. Bu konferanstan sonra Üçler Toplantısı yapılacağı gündeme gelmiştir. Üçler Toplantısına; Çörçil, Stalin ve Truman'ının katılacağı belirtilmiştir. Ancak bu toplantının ne zaman ve nerede yapılacağı daha kesinlik kazanmamış olduğu bilgileri yer almıştır.[251]

Müttefik kuvvetler, dünyada yeni bir düzen oluşturmaya çalışırken Japon savaşı ise şiddetini devam ettirmiştir. ABD'nin, Japonya üzerindeki baskısı Japonların ağır kayıplar vermesine neden olmuştur. Bu durumu Karagöz, 8 Temmuz 1945 tarihli 840. sayısında; "Japonlar Evsiz, Barksız Kaldılar" başlıklı haberi ile okurlarına sunmuştur. Haberde; 31 Mayıs 1945 tarihine kadar Tokyo'da 7700 ev

---

[249] *Karagöz*,10 Haziran 1945. Belge için bkz.: Ek-15.
[250] "İşgal Altındaki Almanya Nasıl İdare Edilecek", *Karagöz*, 10 Haziran 1945, s. 1.
[251] *Karagöz*, 28 Haziran 1945, s. 3.

yanmış olup 3 milyon Japon evsiz kalmıştır. ABD'nin, Sahalin Adasını işgal etmesiyle beraber Japonya savaşının bitmesine kesin gözle bakılmış olduğu bilgisi yer almıştır.[252]

Müttefiklerin, Japonya üzerindeki baskıları SSCB'nin Japonya'ya savaş açmasıyla şiddetlenmiştir. Karagöz'ün, 12 Ağustos 1945 tarihli 850. sayısında, SSCB'nin savaş girmesi ABD ve İngiltere tarafında memnuniyetle karşılanmış olduğu bilgileri yer almıştır.[253] ABD ve İngiltere'ye göre SSCB'nin savaşa dâhil olması Japon savaşının erken bitmesinde ve Japon halkının ıstıraptan kurtulmasına yarayacak bir gözle bakılmıştır. Haberin ayrıntılarında; 6 Ağustos 1945 tarihinde Japonya'nın, Hiroşima şehrine bir atom bombası atılmıştır. Bombanın atılmasından 16 saat sonra şehirde dumanlar, alevler ve toz bulutları yükselmediği belirtilmiştir.[254]

Karagöz, Hiroşima olayını 16 Ağustos 1945 tarihli 851. sayısında yer alan haberine konu olmuştur. Haberin sütunlarında; Hiroşima faciasından sonra Müttefik kuvvetler, çok geçmeden Nagazaki bölgesine bir atom bombası daha atmış oldukları bilgisine yer verilmiştir. Yukarıda bahsi geçen sayıda SSCB'nin 8 Ağustos 1945 tarihinde Mançurya doğru hareket etmiş olduğu bilgisine yer verilmiştir. Gazete; Havadan, karadan ve denizden saldırıya uğrayan Japonlar zor durumda kalmış olduğu ve Japonya'nın bu taarruzlara daha fazla dayanamadan 10 Ağustos 1945'te teslim olacağı bilgisini okurlarına sunmuştur. Müttefik kuvvetler, Japonya ile yapılacak antlaşmayı ilk başta kendi aralarında görüşerek bu şartları ortaya koymuştur. Buna göre;

> *1- "İmparator ve Japon Hükümeti bütün idareyi Müttefik devletler başkomutanlığına bırakacak,*
> *2- Japonlar bütün harp esirlerini en emin bir limana getirecekler, buradan müttefikler gemilere bindirip götürecekler,*
>
> *3- İmparator, müttefik başkomutanın istediği şartları yerine getirmek için orduya ve halka emirler verecek,*
> *4- Japon Hükümetini, Japon milleti istediği gibi seçecek ve kuracak,*
> *5- Japonya tam istenildiği gibi bir idareye kavuşuncaya kadar müttefiklerin silahlı kuvvetleri Japonya'da kalacak."*[255]

Bu şartları kabul eden Japonya 2 Eylül 1945'te Tokyo koyunda bulunan Missouri adındaki ABD zırhlında imzalanmıştır.[256]

---

[252] "Japonlar Evsiz, Barksız Kaldılar", *Karagöz*, 8 Temmuz 1945, s. 3.
[253] *Karagöz*, 12 Ağustos 1945. Belge için bkz.: Ek-16.
[254] *Karagöz*, 12 Ağustos 1945, s. 1.
[255] *Karagöz*, 16 Ağustos 1945, s. 2.

6.Mizahi Çizgileriyle Karagöz Gazetesinde II. Dünya Savaşı

II. Dünya Savaşı başlamasıyla tüm devletler telaşa düşmüştür. Bu durumu Karagöz, 23 Eylül 1939 tarihli 241. sayısında yer alan karikatürde; miğferinde harp yazan korkunç görüntülü bir askerin bir eliyle dünyayı diğer eliyle yanan bir meşaleyi Lehistan bölgesine doğru uzattığı görülmüştür.[257] Karikatürün altında, "harp zebanisi iş başında..." Başlığı ile şu diyalog yer almıştır;

> *"Hacivat – Harp zebanisi, elinde ateş, acaba yine nereyi tutuşturmak istiyor?*
> *Karagöz – Vallahi bilmem Hacivat'ım. Sulh devletleri harbi ortadan kaldırmak için şiddetli bir çarpışmaya girişirlerse herhâlde evvela harbin etekleri tutuşur..."*[258]

Yukarıda yer alan ifadeler savaşın nereye ne zaman sıçrayacağının belli olmadığı ve barıştan yana devletlerin güçlü olduğu üzerinde durulduğu anlaşılmaktadır.

Lehistan savaşının bitmesi ile Almanya, bu sefer Fransa ve İngiltere'ye de savaş açmıştır. Almanya, müttefiklere açtığı savaş sonucunda ağır kayıplar vermiştir. Bundan dolayı Almanya, barış aramaya başlamıştır. Karagöz, bu durum 7 Birinci Teşrin 1939 tarihli 243. sayısında yer alan bir karikatürle okurlarına aktarılmaya çalışmıştır. Karikatürde silahıyla birlikte uyuyan bir Alman askerinin rüyasında "sulh kızını" sayıklamıştır. Karikatürün altında, "Almanya Sulh Sayıklıyor" başlığı ile aşağıda yer alan diyaloğa yer verilmiştir. Buna göre;

> *"Hacivat – Alman cenapları uykularında pek rahat değil gibi görünüyorlar... Acaba ne rüyası görüyor?*
> *Karagöz – Duymuyor musun, sayıklayıp duruyor. Sulh kızını pek göresi gelmiş ama kız onun zannettiği gibi öyle pek kolay kolay karşısına gelmeyecek..."*

Yukarıda bahsi geçen sayıda; Hitlerin, barış isteğine karşı Fransız ve İngiliz; "yağma yok, diyorlar. Sen istediğin zaman harp aç, istediğin zaman sulh olsun! Öyle şey olmaz! Harbi açmak senin elinde idi ama bitirmek bizim elimizde"[259] ifadeleri yer almıştır.

Almanya'nın, barış arayışları İtalya tarafından reddedilince Almanya bir çıkmaza girmiştir. Bu durum Karagöz'ün, 21 Birinci Teşrin 1939 tarihli 245.

---

[256] *Karagöz*, 2 Eylül 1945, s. 2.
[257] *Karagöz*, 23 Eylül 1939. Belge için bkz.: Ek-17.
[258] "Harp Zebanisi İş Başında...", *Karagöz*, 23 Eylül 1939, s. 1.
[259] "Almanya Sulh Sayıklıyor Başlığı", *Karagöz*, 7 Birinci Teşrin 1939, s. 1.

sayısında "perdenin ardında" adlı köşesinde "Attı Be Yahu!" Başlığının altında şu mısralara yer vermiştir;

"*Bütün dünya uzun sulh sayıklarken*
Korkunç harp geldi de çattı be yahu!
Pirincin taşını zor ayıklarken,
İşleri birbirine kattı be yahu!
Harpten sevinenler olmadı değil,
Yanılma sen sakın, şunu iyi bil!
Yağmura çok kişi açıyor mendil,
Kâr eden sırtüstü yattı be yahu!.." mısraları dünyanın siyasi durumunu özetlemektedir.

Haberin ayrıntılarında Almanya'nın barış arayışlarının yanı sıra Batı Cephesinde Almanya ve Fransa sınırında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Denizlerde Almanya, İngiltere'ye ait büyük bir savaş gemisini batırmıştır. Bu gelişmeler Almanya'nın tekrar İngiltere ve SSCB ile barış arayışlarına itmiş olduğu bilgileri yer almıştır.[260]

Almanya'nın, barış teklifi Karagöz'ü 16 İkinci Teşrin 1939 tarihli 251. sayısında geniş bir yer almıştır. Gazetenin verdiği bilgilere göre Fransa ve İngiltere; "Alman tehlikesi ortadan kalkmadıkça sulh olmayız!" diyorlar. Fransa, barış olması için işgal edilmiş topraklarından geri çekilmesi gerektiği belirtilmiş ve Avrupa'dan Alman tehlikesinin ortadan kalkması üzerinde durmuştur. Almanya bir taraftan barış yapmak isterken diğer taraftan da yönünü Belçika ve Hollanda'ya doğru çevirmiştir. Bu ülkeleri almasının sebebi ise vakit kazanıp İngilizleri korkutmaktır. Ancak İngiltere, bu süre zarfında savaş hazırlığını tamamlamış olup ordusunu güçlendirmiştir. İngiltere Bahriye Nazırı; "ya Fransa ile İngiltere ortadan kalkacak yahut Almanya'nın bugün başında bulunan hükümet ezilecek, mahvolacak!" demiştir.[261] İngiltere'nin böyle söylemlerde bulunmasında ABD'den getirtmiş olduğu askeri ekipmanlar ve sömürgelerinden getirdiği askerler ile ordusunu güçlendirmiş olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Devletlerarasında yaşanan sıcak çatışmalar, Karagöz'ün, 10 Birinci Kânun 1939 tarihli 258. sayısında yer alan bir karikatürde okurlarına sunulmuştur. Karikatürde 3 katlı bir binanın pencerelerinden sarkan savaşan devletlerin askerleri birbirlerine karşı silah çektiği resmedilmiştir. Karikatürün altında "Bir kör döğüşüdür gidiyor" adlı başlık ile ifadeler yer almıştır;

---

[260] *Karagöz*, "Attı Be Yahu!", 21 Birinci Teşrin 1939, s. 1-2.
[261] *Karagöz*, 16 İkinci Teşrin 1939, s. 1-3.

"Hacivat – Bu ne haldir, Karagöz! Herkes birbirinin kafasını gözünü yarmakla meşgul!

Karagöz – Ya Hacivat! Avrupa apartmanında şimdi en üst kattakiler de kavgaya başladı, tamam oldu!"[262]

En üst katta bahsedilen devletler Finlandiya ile SSCB'dir. SSCB, Finlandiya'dan daha güçlü olmasına karşın Finlandiya direnmektedir. Bu direnişin yanı sıra Finlandiya'ya; ABD para, İngiltere silah ve İtalya uçak yardımı yapmış olduğu anlaşılmaktadır.

SSCB ile Finlandiya arasında yaşanmış olan savaşın sonucu, Karagöz'ün, 28 Birinci Kânun 1939 tarihli 263. sayısında yer almış olan karikatüre ve diyaloğa konu olmuştur. Karikatürde kara saplanan bir Rus tankı ile ellerinde hafif silahlı Fin askerleri resmedilmiştir. Karikatürün altında; " tanklar zınk diye durdu!.." başlığı ile şu ifadelere yer verilmiştir.

"Hacivat – Görüyor musun, bak, Karagöz? Fin küçük çaptaki topuna ve tüfeğine dayanmış, Rus'un karşısında nasıl duruyor!

Karagöz – Evet, öyle, Hacivat'ım. Karşısına bir taraftan Fin cesareti, bir taraftan karlar çıkınca tanklar zınk diye durdular."[263]

SSCB ile Finlandiya arasında yaşanan savaşı Finlandiya kazanmıştır. SSCB, kar fırtınasından dolayı Finlandiya karşısında yenilgiye uğramış olduğu anlaşılmaktadır.

Almanya'nın; birçok devlete savaş açmış olmasına karşın ABD, İtalya ve SSCB savaşın ilk yıllarında savaşa kayıtsız kalmışlardır. Bu durumu Karagöz, 23 Mayıs 1940 tarihli 305. sayısında yer alan bir karikatürle okurlarına sunmuştur. Zira karikatürdeki 1. resimde bir Alman askerin karşısındaki bulunan askeri öldürmeye çalışırken son derece rahat bir ABD'li; "El İçin Yanma Nara, Yak Çubuğunu Bak Safana" ifadesini kullanmıştır. Karikatürdeki 2. resimde; Alman askeri karşısındaki bulunan askeri öldürmeye çalışırken keyfi yerinde bir İtalyan askerinin; "Komşuda pişer bize de düşer." söylemi yer almıştır. İtalya'nın, savaşa girmeden Almanya'nın kazandığı topraklardan pay almak istediği ortaya çıkmaktadır. Karikatürdeki 3. resimde ise yine aynı şekilde bir Alman askerin karşısındaki bulunan askeri öldürmeye çalışırken, son derece rahat olan bir Sovyet askeri; "Bana Dokunmayan

---

[262] "Bir Kör Döğüşüdür Gidiyor", *Karagöz*, 10 Birinci Kânun 1939, s. 1-2.
[263] "Tanklar Zınk Diye Durdur", *Karagöz*, 28 Birinci Kânun 1939, s. 1-2.

Yılan Bin Yıl Yaşasın." ifadesi ile kendine zarar gelmeyeceği zamana kadar tarafsız kalıp savaşa karışmayacağı anlaşılmaktadır.[264]

1940 yılında II. Dünya Savaşı'nın etkisi gittikçe daha çok hissedilmeye başlamıştır. Savaş dışında kalan büyük devletler de savaş meydanına doğru çekilmeye savaşan devletler tarafından başlanmıştır. Bu durumu Karagöz, 2 Haziran 1940 tarihli 308. sayısında bir karikatür ile okurlarına sunmuştur. Karikatürde, Avrupa kıtası üzerinde savaşan Alman ve Fransız askeri ile bir İngiliz'in yukarıdan bakan bir ABD'liyi sakalından tutmuş olup savaş meydanına doğru çekmeye çalıştığı görülmektedir. Karikatürün, altında ise "bu işe seyirci kalan sonra dona kalır başlığına" yer verilmiştir. Başlığın altında ise şu ifadelere yer verilmiştir;

> *"İngiliz – Almanla biz burada süngü süngüye çarpışırken öyle durup uzaktan bakmak olmaz, Amerikan amca! Bugün aramıza girmezsen yarın sakalı düşmanın eline verirsin!*
> *Karagöz – Gördün mü, Hacivat. İngiliz Amerikan'a ne tok lâkırdı söyledi. Bu işin şakası yok."* [265]

İngiltere, ABD'yi savaş meydana çekerek yanında güçlü bir müttefik bulmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

ABD, henüz savaşa tam olarak girmemesine rağmen Fransa ile İngiltere'ye elinden gelen yardımı yapacağını bildirmiştir. Bu yardım; Karagöz'ün, 16 Haziran 1940 tarihli 312. sayısında verilen karikatürle okurlarına sunulmuştur. Karikatürde, bir ABD'linin ağzından uçak püskürttüğü görülmüştür. Karikatürün altında "Amerika Ağzını Açtı..." Başlığı ile "Karagöz – Avrupa altüst olurken Amerika yeniden kıpırdamayacak mı sandın mı, çelebi? Bak Amerika amca azını bir açışta iki milyon tayyare Avrupa'ya yollandı. Bir daha açarsa iki milyon da asker gelecek demektedir." İfadelerini okurlarına sunmuştur. Yukarıda bahsi geçen sayıda İtalya'nın; Fransa ve İngiltere'ye karşı savaş açması, İtalya'nın Kuzey Afrika'daki topraklarını İngiltere tarafından bombalanmış olduğu bilgisi yer almıştır. Haberin ayrıntılarında; İtalya'nın denizde de ağır kayıplar vermeye başlamış olduğu bilgisine yer verilmiştir. Fransa'ya ABD yardımı tam daha yetişmeden Almanya, Fransız ve İngiliz müfrezesini yarmayı başararak Paris'e doğru hareket etmiş ve burayı havadan bombalamıştır. Bu durum Paris sokaklarında çatışmalar meydana gelmiştir. Fransız

---

[264] *Karagöz*, 23 Mayıs 1940, s. 1.
[265] "Bu İşe Seyirci Kalan Sonra Dona Kalır", *Karagöz*, 2 Haziran 1940, s. 1.

erkek, genç ve ihtiyar herkes Almanya'ya karşı koymaya çalışmış olduğu gazetenin dikkat çeken haberleri arasında yer almıştır.[266]

Fransa'nın, Almanya karşısında ağır kayıplar vermesinden dolayı Almanya ile barış yapmak istemiştir. Bu durumu Karagöz, 23 Haziran 1940 tarihli 314. sayısında okurlarına sunmuştur. Gazetenin verdiği bilgilere göre barış görüşmek için iki devletin adamları Fransa'da bir araya gelmiştir. Almanya barış için birtakım şartlar sunmuştur. Bu şartlar şu şekildedir;

> *"1-Almanya ile İtalya arasında Fransa'nın bazı yerleri paylaşılacak.*
> *2- Fransa'nın altınları alınacak.*
> *3- silahları ve silah yapmaya yarayan malları alınacak.*
> *4- Harp bitinceye kadar Alman askeri Fransa'dan çekilmeyecek.*
> *Şeklinde Fransa'ya sunulmuştur.*
> *Karagöz – "Almanın ileri sürdüğü şartlar pek ağır. Zannedersek Fransa bunları kabul etmeyecek ve silahı elinden bırakmayacak.*[267]

II. Dünya Savaşı kısa sürede dünyaya yayılmıştır. Savaş; silah seslerini, açlığı, hastalık ve ölümleri beraberinde getirmiştir. Dünyanın içerisinde bulunduğu bu durumu aşağıda yer alan Karagöz'ün, sayılarında okumamız mümkündür. Karagöz'ün, 1 İlk Teşrin 1942 tarihli 551. sayısında; "Dünyanın Derdi Gitgide Büyüyor!" [268] Başlığı ve şu ifadelerle okurlarına sunulmuştur;

> *"Hacivat – Karagöz, dünyanın derdini dinliyorsun, sende doktorluk da mı var?*
> *Karagöz – "Doktor olmağa hacet yok, Hacivat gürültü o kadar fazlalaştı ki karın ağrısından mı, karın açlığından mı bilmem... Yalnız bu dert devam ederse birisi ona hapı yutturacak galiba!"*[269]

Dünyanın kötüye giden durumunu okurlarına aktarmaya çalışan Karagöz'ün, 8 Birinci Teşrin 1942 tarihli 553. sayısında da; kafası yer küreye benzeyen bir adamın harp adlı kişi tarafından tıraş edildiği resmedilmiştir. Karikatürün altında; "Harp Dünyayı Tıraş Ediyor." Başlığı ile şu ifadelere yer verilmiştir;

> *"Hacivat – Karagözüm, harp, makinesi ile saç mı, sakal mı kesiyor?*
> *Karagöz – Saçı, sakalı bilmem Hacivat, tıraş fena gidiyor. Dünya kellesini kurtarabilirse ne mutlu ona!"*[270]

---

[266] "Amerika Ağzını Açtı...", *Karagöz*, 16 Haziran 1940, s. 1-2.
[267] *Karagöz*, 23 Haziran 1940, s. 1-2.
[268] *Karagöz*, 1 İlk Teşrin 1942. Belge için bkz.: Ek-18.
[269] "Dünyanın Derdi Gitgide Büyüyor!", *Karagöz*, 1 İlk Teşrin 1942, s. 1.
[270] "Harp Dünyayı Tıraş Ediyor...", *Karagöz*, 8 Birinci Teşrin 1942, s. 1.

Yukarıda yer alan ifadeler doğrultusunda; artık tüm dünya milletlerinin yeterince sıkıntılar çektiği, savaşın devam etmesi durumunda dünyanın daha çok sıkıntı çekeceği, birçok şehrin büyük zayiata uğramış olduğu ve savaşan ülkelerde ölümlerin, açlığın ve sefaletin hâkim olduğu bir süreç olduğu anlaşılmaktadır.

Temmuz 1943'te ağır bir şekilde bombalanan İtalya büyük kayıplar vermiştir. Karagöz, bu durumu 29 Temmuz 1943 tarihli 637. sayısındaki karikatürde okurlarına sunmuştur. Karikatürde çatısında çizme asılı yanan bir evin içerisinde bulunan bir İtalyan'ın ne yapacağını bilmeyerek etrafı öylece izlemektedir. Karikatürün altında;

- *"Sinyor ocağın kül oluyor. Daha ne bekliyorsun?*
- *Almanya'dan etfaiye bekliyorum, gelip bastırır...*
- *Yahu zenginin gönlü oluncaya kadar fukaranın canı çıkar derler... Kendi başının çaresine kendin bak..."*[271]

İtalya, Almanya ile ittifak kurarak girdiği II. Dünya Savaşı'nda hedeflerini gerçekleştirememiştir. İtalya, Almanya'ya güvenerek giriştiği bu savaş neticesinde büyük kayıplar vermiş olduğu anlaşılmaktadır.

1944 yılı savaşın sonlarına yaklaşıldığı yıl olmuştur. Karagöz'ün, 6 Şubat 1944 tarihli 692. sayısında yer alan karikatürde koşu yapan adamlara yer verilmiştir.[272] Koşanlar içerisinde ABD formasıyla koşan bir sporcu ve İngiliz formasını giyen adamlar önde giderken arkalarında SSCB formalı biri ardından da terler içerisinde kalmış bir Almanın ve yarışın sonunda yer alan bir Japon resmedilmiştir. Karikatürün altında; "Zafer Yarışı Sona Eriyor!" başlığı ile şu diyaloğa yer verilmiştir;

"Karagöz – Ha babam gayret, zafer koşusunun sonu yaklaşıyor... biraz daha taban tepip ter dökeceksiniz ama, kazanan tam kazanacak, vay arda kalanların haline!..."[273]

1944 Ağustosu'nun sonuna doğru gelindiğinde Almanya, birçok cephede yenilmiştir. Almanya'nın, almış olduğu yenilgiler Karagöz'ün 27 Ağustos 1944 tarihli 750. sayısında; "Almanın doğrulması güçleşti" manşetine konu olmuştur.[274] Manşetinin hemen altında şu ifadelere yer verilmiştir;

"Karagöz – Hey gidi Mihvercibaşı hey, dünyanın ucunun uzun olduğunu bilmiyor muydun da baştanbaşa zapt etmek için koştun? Çok koşan çabuk yorulur ve

---

[271] *Karagöz*, 29 Temmuz 1943, s. 1.
[272] *Karagöz*, 6 Şubat 1944. Belge için bkz.: Ek-19.
[273] "Zafer Yarışı Sona Eriyor!", *Karagöz*, 6 Şubat 1944, s. 1.
[274] *Karagöz*, 27 Ağustos 1944. Belge için bkz.: Ek-20.

nalları da böyle havaya diker..." Ayrıca "Siyasi Konuşma" adlı köşede, "İpler Çözülüyor Başlığının" altında Bulgaristan ve Romanya'nın Almanya'yı yalnız bırakmasından dolayı Almanya "Nasrettin Hocanın Külahı" gibi ortada kaldığı benzetmesi yapılmıştır.[275]

Almanya'nın, Polonya'yı işgali ile başlayan II. Dünya Savaşı kısa sürede yayılmıştır. Almanya birçok ülkeye aynı anda savaşmış bazı yerlerde başarılar elde etmiştir. Ancak müttefikler, çok geçmeden Almanya'ya karşı mücadele etmişlerdir. Bu mücadeleler sonucunda Almanya ağır yenilgiler almaya başlamıştır. Balkan ülkelerinin, Almanya'yı yalnız bırakmaları ile artık Almanya'nın tek başına müttefiklerle mücadeleyi kaybetmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Müttefikler tarafından mihverlere karşı başlatmış oldukları muharebeler Eylül 1944'te şiddetini oldukça arttırmıştır. Karagöz'ün, 21 Eylül 1944 tarihli 757. sayısında yer alan karikatürde müttefiklere ait iki kişinin çamaşır yıkadığı resmedilmiştir. Çamaşır yıkayan müttefikler, ipe asılmış perişan şekilde görünmekte olan bir İtalyan ile bir Alman yer alırken, Japon'unun ise halen suyu sıkıldığı görülmektedir. Karikatürün altında şu ifadelere yer almıştır;

"Karagöz – Vay gidi kirli çamaşırlar vay... Hamaratların elinde, ne güzel de temizlendiniz. Bekleyin, şimdi Japon'u ıslatıyorlar, suyunu sıkınca onu da ipe asacaklar!" [276] Yukarıda yer alan karikatür ve konuşmada, müttefik kuvvetlerin savaşı önde götürdükleri, mihver kuvvetleri ise ağır bir şekilde yenilgiye uğradığı anlaşılmaktadır.

Müttefik kuvvetlerinin, Almanya ve Japonya üzerine başlattıkları taarruz 1945 yılı başlarında şiddetini artırmıştır. Müttefiklerin taarruzları bir taraftan sürerken diğer taraftan ise savaşın bitirilmesi için konferanslar toplanmaya başlamışlardır. Karagöz, bu durumu 8 Nisan 1945 tarihli 814. sayısında yer alan bir karikatürde okurlarına sunmuştur. [277] Karikatürde, bir İngiliz'le ile bir ABD'li dünyaya şekil vermeye çalıştıkları resmedilmiştir. Karikatürün altında ise şu ifadeler yer almıştır;

"Karagöz – Ha gayret ustabaşılar, bütün çalışmalarınıza rağmen hâlâ şu dünyanın ötesinde berisinde pürüzler var... Eğer onları da tesviye etmezseniz üstünde

---

[275] "Almanın Doğrulması Güçleşti" ve "İpler Çözülüyor", *Karagöz*, 27 Ağustos 1944, s. 1-2.
[276] *Karagöz*, 21 Eylül 1944, s. 1.
[277] *Karagöz*, 8 Nisan 1945. Belge için bkz.: Ek-21.

rahat durmaya imkân olmayacak..."[278] 1945 yılında, II. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru gelinmiştir. Bu yılda müttefikler, savaşın kesin olarak bitirilmesi için Almanya ve Japonya ile savaşılırken diğer taraftan da konferanslar yapılmaya başlanmıştır. Konferansların yapılması ile savaş sonrasında yeni bir düzen kurulmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

ABD'nin, Japonya'ya karşı açtığı savaş neticesinde Japonya ağır kayıplar vermiştir. Karagöz, bu durumu 12 Nisan 1945 tarihli 815. sayısında yer almış olan karikatürde okurlarına sunmuştur. Karikatürde bir adanın üzerinde ABD'li şapkasının içine Japon yüzlü bir tavşanı koyduğu sırada bir SSCB'li askerin uzaklardan baktığı resmedilmekle birlikte şu ifadeler yer almıştır;

"Amerika –Ne sihirdir ne keramet el çabukluğu marifet..."

"Karagöz – Amerikan dostum, yamansın. Benim bildiğim hokkabazlar şapkadan tavşan çıkarır; sen ada tavşanını külâhına sokuyorsun; yaşa..."[279] Yukarıda yer alan ifadelerde ABD'nin, Japonya'yı yenilgiye uğratmasının ardından Japon adalarını ele geçirmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Müttefik kuvvetler, Almanya'nın işgal tamamladıktan sonra tüm güçlerini Japonya'ya doğru çevirmişlerdir. Özellikle ABD, Japonya'ya karşı hava ve deniz kuvvetlerini arttırmıştır. ABD'nin Japonya'ya karşı izlediği bu politika Karagöz'ün, 17 Haziran 1945 tarihli 834. sayısında yer alan bir karikatürde okurlarına aktarmıştır. [280] Karikatürde; sahilde oturmuş bir Japon'un karamsar bakışlarla ABD'nin gemilerine, denizaltılarına ve uçaklarına baktığı resmedilmiştir. Karikatürün altında ; "Japonya Baskıya Giriyor" başlığı ve şu ifadeler yer almıştır;

"Karagöz – Hey Japoncuk, paçaları sıvayıp arkadaşlarına uydun şu işe girdin ama bak şu adaların balıkları da sinekleri de sana rahat vermezler aklın varsa buralardan elini ayağını çabuk çekmeye bak!"[281]

Karagöz'ün, 1 Temmuz 1945 tarihli 838. sayısında "Japonya Kırılıyor". [282] Başlığı ve şu ifadeler yer almıştır. "Karagöz – Hey Pasifik turşusu, keskin sirkenin kabına zararı vardır dediklerini duymadın mı? Senin gibi sırça köşkte oturan, komşularına taş atmamalı. Bak işte bir dipçikte parçalanıverdin."[283] Karagöz'ün, yukarıda yer alan sayılarından verilen örneklerde; Japonya'nın içerisinde bulunduğu

---

[278] *Karagöz*, 8 Nisan 1945, s. 1.
[279] *Karagöz*, 12 Nisan 1945, s. 1.
[280] *Karagöz*,17 Haziran 1945. Belge için bkz.: Ek-22.
[281] "Japonya Baskıya Giriyor", *Karagöz*,17 Haziran 1945, s. 1.
[282] *Karagöz*, 1 Temmuz 1945. Belge için bkz.: Ek-23.
[283] "Japonya Kırılıyor...", *Karagöz*, 1 Temmuz 1945, s. 1.

durumu karikatürler ve bazı ifadelerle okurlarına sunmuştur. ABD ile Japonya arasında yaşanan savaşta Japonların yenilmeye başladığı, adaların ABD hâkimiyetine girdiği, savaşa dâhil olmasıyla birlikte şehirlerinin büyük zararlar gördüğü anlaşılmaktadır.

1 Eylül 1939 başlayan II. Dünya Savaşı 1945 tarihinde sona ermiştir. Geçen bu 6 yıllık süre zarfında savaşın enkazı oldukça büyüktür. Karagöz'ün, 23 Ağustos 1945 tarihli 853. sayısında yer alan karikatürde bir mezar ve bu mezarın üzerindeki taşta; "İkinci Cihan Harbi 1939-1945" yazısı yer almış olup Karagöz'ün mezara toprak attığı resmedilmiştir. Karikatürün altında ise "Harp Bitti." Başlığı ile şu ifadelere yer vermiştir; "Karagöz – Toprağın bol olsun, ey Allah'ın zalimi, bir avuç toprak uğruna dünyayı viraneye döndürmüştün. İşte nihat mortiyi çekip gettin... Bol bol toprak atalım da bir daha hortlama..." [284] Devletlerin sömürgeci tutumları yüzünden tüm dünyada çatışmaların meydana geldiği ve bu çatışmalardan dolayı birçok insanın hayatına kaybetmesine neden olmuştur.

7.Karagöz'den Örnek Mizahi Anlatılar

Karagöz gazetesi, 1939 yılına girerken savaş konusuna genişçe yer vermiştir. Karagöz'ün, 31 Birinci Kânun 1938 tarihli 203. sayısında yer alan karikatürde; miğferinde "harp" yazan avucunda kazağında "1939" yazan küçük bir çocuk yer almıştır. [285] Elinde kılıç bulunan bu asker çocuğa sinirli bir şekilde baktığı görülmektedir. "Yeni Sene ve Harp..." adlı başlığın altında; yeni yılda savaşın nasıl bir hâl alacağı ve savaşın başlamak üzere olduğuna dair bilgiler yer almıştır.[286]

II. Dünya Savaşı tam başlamadan önce Karagöz'ün, 7 İkinci Kânun 1939 tarihli 204. sayısında yer almış olan karikatürde; güler yüzlü bir İtalyan ve bir Alman askerinin ellerinde dünyayı kukla gibi oynatırken, ilerleyen yıllarda müttefik grubunu oluşturan ülkeler ise bu oyna dehşetle baktıklarını okurlarını sunmuştur. Ayrıca bu sayıda, "Herkes birbirine oyun ediyor!" Başlığı ve şu ifadeler yer almıştır;

> *"Hacivat –Karagöz, Almanla İtalyan dünyayı ele alıp öyle oynatmağa başladılar ki öteki devletlerin ağızı açık kaldı, ne dersin bu işe?*
> *Karagöz –Hacivat Çelebi, dünyanın hali maskara olduktan sona kim oynata oynatsın. Kimsenin yüzünü güldürmüyor. Hem bize ne? Ne*

[284] "Harp Bitti...", *Karagöz*, 23 Ağustos 1945, s. 1.
[285] *Karagöz*, 31 Birinci Kânun 1938. Belge için bkz.: Ek-24.
[286] "Yeni Sene ve Harp...", *Karagöz*, 31 Birinci Kânun 1938, S. 1.

oyunları varsa birbirine oynasınlar, biz uzaktan seyirci kalalım daha iyidir!"[287]

Yukarıda yer alan ifadelerde; Almanya ve İtalya II. Dünya Savaşı'nı başlatmaları diğer devletler tarafından hayretle karşılanmış anlaşılmaktadır. II. Dünya Savaşı'nı bir oyuna benzetilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin bu savaş dışında kalmanın doğru olacağını anlaşılmıştır.

Karagöz, 1939 yılındaki yayımlanmış olan sayıları incelendiğinde; savaş başlamadan önce devletlerin birbirlerine karşı olan sert tutumları mizahi bir şekilde okurlarına sunmaya çalışmıştır. Bu duruma istinaden Karagöz'ün, 14 İkinci Kânun 1939 tarihli 205. sayısında yer alan karikatürde, bir Alman askerinin ağzı içerisinde Çek ve Macar askerlerinin birbirlerine karşı silah çektiği görülmektedir.[288] Bu iki ülkenin Almanya'ya karşı kendilerine korumaya çalışmak yerine kendi aralarında mücadele etmekte olup bu iki devletin her an Almanya'nın hâkimiyeti altına gireceği anlaşıldığı söylenebilir.

Savaş başlamadan önce devletlerarasındaki gerginlik Karagöz'ün, 28 İkinci Kânun 1939 tarihli 207. sayısında yer almıştır. Bu sayıda çıkan karikatürde bir Fransız askeri ile bir İtalyan askerinin birbirine sert bir şekilde bakarak her iki askerin birbirlerine karşı bıçak biledi̇ği resmedilmiştir. Ayrıca Fransa ile İtalya arasında ki Tunus meselesi de gerilimi artırmış ve İtalya, Balkanlarda kendine müttefik aramaya başlamış olduğuna yönelik bilgiler gazetede çıkan haberler içerisindedir.[289]

II. Dünya Savaşı döneminde dünyanın nabzını tutan Karagöz, hemen hemen her sayısında Dünyada ve Türkiye'de meydana gelmiş olayları okurlarına aktarmıştır. Karagöz'ün, 4 Mart 1939 tarihli 212. sayısında "Amerika İş Başında..." başlığına yer vermiş olup başlığın altında şu diyaloğa yer verilmiştir;

"Hacivat – Ne o Amerika oyuncakçılığa mı başladı Karagöz?

Karagöz – Oyuncak değil buna Amerika manevrası derler Hacivat. Çantanın ağzını açıp gemileri dökünce Japonya'nın rengi biraz daha sarardı."[290] Savaşın ilk yıllarında sadece silah üretmekle uğraşan ABD, donanma gücüne önem vermiştir. ABD'nin, sahip olduğu deniz gücü Japonya'yı endişelendirmiş olduğu anlaşılmaktadır.

---

[287] " Herkes Birbirine Oyun Ediyor !", *Karagöz*, 7 İkinci Kânun 1939, S. 1.
[288] *Karagöz*, 14 İkinci Kânun 1939, s. 1.
[289] *Karagöz*, 28 İkinci Kânun 1939, s. 1-2.
[290] "Amerika İş Başında...", *Karagöz*, 4 Mart 1939, s. 1.

Savaş başlamadan önce, Türkiye ve İngiltere arasında yapılan dostluk antlaşması İngiltere ile SSCB'nin birbirlerine yakınlaşmasında etkili olmuştur. Yaşanan bu gelişme Karagöz'ün, 10 Haziran 1939 tarihli 226. sayısında yer alan karikatürde anlatılmaya çalışılmıştır. Karikatürde, geminin dümeninde bir Sovyet askerinin gemisini bağlamak için sağlam bir rıhtım arayışına girdiği görülmektedir. Buna karşın rıhtımda bekleyen bir İngiliz askeri ise geminin bağlanması için Sovyet askerini davet etmektedir. Karikatürün altında "İngiliz-Sovyet Anlaşmasına Doğru" başlığı yer altında şu diyaloglar geçmiştir;

"Hacivat – Sovyet yoldaş acaba İngiliz'e neden yanaşmıyor?

Karagöz – Yanaşacak amma, Hacivat'ım, biraz tereddüt ediyor, çünkü gemisini sağlam kazığa bağlamak istiyor."[291] Yer alan bu ifadelerden SSCB'nin, iş birliği yapacak devlete güvenmek istediği anlaşılmaktadır.

Almanya, Fransa ve İngiltere SSCB ile ittifak kurabilmek için adeta yarışa girmişlerdir. Bu durumu Karagöz, 15 Temmuz 1939 tarihli 231. sayısında yer alan bir karikatürle okurlarına sunmuştur. Karikatürde, birer Alman, Fransız ve İngiliz askerlerinin ellerinde ittifak dostluk yazılı kâğıtlarının ve bir çiçek demetinin Rus bir kadına takdim etmeye çalıştıkları resmedilmiştir. Ayrıca karikatürün altında "Kimse Mantara Basmıyor!" Başlığının altında şu diyaloglar geçmiştir;

"Hacivat – Rus güzeline gönül veren amma, o hepsine neden bu kadar naz ediyor, acaba, Karagözüm?

Karagöz – Tabii, Hacivat'ım. O, dost olmak için, bizim gibi sözüne sadık, erkek adam istiyor. Tongaya Basmıyor!"[292] Bu diyalog dönemin devletlerarasındaki siyasetin karışık ve buhranlı geçtiğinin yansıması anlaşılmaktadır.

Karagöz, savaş döneminde dünyada hâkim olan gergin ortamı, devletlerin güvenlik problemlerini ve Türkiye'de yaşanan gelişmeleri okuyucusuna mizahi bir şekilde aktarmaya çalışmıştır. Bu doğrultusunda Karagöz'ün, 4 Ağustos 1940 tarihli 326. sayısında yer alan "Bir Curcuna Gidiyor." başlığı ve başlığından altında şu ifadeler yer almıştır; "Milletlerin bugünkü hali, saz elde yanıp tutuşan, türkülerle dert döken yanık âşıkların haline benziyor."

> *"İngiliz Amerika'dan yardım istedi. Amerika nazlandı. İngiliz ona şu türküyü söylüyor;*
> *Bir fındıkçı yâre ben gönül verdim,*
> *Aldatıyor, inletiyor, sızlatıyor da gelmiyor.*

---

[291] *Karagöz*, 10 Haziran 1939, s. 1.
[292] "Kimse Mantara Basmıyor!", Karagöz, 15 Temmuz 1939, s. 1.

Fransa, şimdi ihtiyarlamış görünüyor. Eski gençlik günlerini hatırlayarak şu türküyü söylüyor;
Felek bana neler etti,
Bu gençlik de elden gitti,
Bu ayrılık cana yetti,
Bende takat bitti, bitti!
İtalyan, Almanın zoru ile harbe sürüklendi. Harpten bir fayda gördüğü yok. Almana sistem ediyor;
Çaldığım uddur, nutkum tutuktur,
Biçare gönlüm, sana marabuttur.
Japonya adalar üzerine kurulmuş bir memlekettir. Japon oradan kalkıp Çin'i almaya gidiyor Çin de ona şu türküyü söylüyor;
Adalardan bir yar gelir bizlere,
Aman Allah, gözlere bak, gözlere!"[293]

Avrupa kıtasından başlayarak, Balkanlara ve Afrika'ya kadar yayılmış olan savaş birçok devletin düzenini bozduğu anlaşılmaktadır. Almanya ve İtalya'nın müttefik kuvvetler karşında ağır yenilgiler alması dünya siyasetinin değişmesinde oldukça etkili olduğu söylenilebilmektedir.

Yukarıdaki paragrafa istinaden dünyanın içerisinde savaş durumunu Karagöz, 23 Şubat 1941 tarihli 384. sayısında büyük harflerle "Dünyanın Hâli" başlığı ile okurlarına sunmuştur. Başlığın altında ise şu ifadeler yer almıştır.

"Yunanlı ile Habeşli İtalya'nın bacaklarından yapışmışlar, nerede ise alaşağı edecekler. Alman onun eteğinden tutmuş kurtarmaya çalışıyor. Elinde tutmak istediği dünyaya külâh giydirdi ama Amerikan amca şu ipi kesti mi alman da İtalyan'la beraber İngiliz aslanının ağzına düşecek. O boynuna kement geçirilmiş olan Avrupa kızı kurtulacak. Japon boyuna bakmadan bir taraftan İngiliz'e aslanının kuyruğuna, bir taraftan da ABD eteğine yapışmış çekiyor ama Amerika'nın da tekmesi üzerinde! Almanya tarafına kayanlardan Romanya tepetaklak yuvarlandı. Öte yandan Çin kılıç marifetleri yapmakta, Fransa da Laval paralarla ve Almanların verdiği nişanlarla oynamaktadır. Sovyet dostumuz dünyanın bu haline seyircidir ve kazaskasını oynar! Dünyanın bu hali bir cambazhaneye benziyor: bir ipte iki cambaz oynamaz derler ya, doğru değil mi? Baksanıza, almanla İtalyan ikisi beraber bir ipte oynamaya kalktılar, biri yuvarlandı. Nerede ise Almana da sıra gelecek. Ondan sonra dünyanın başı rahata erecek. Sofrayı bekleyen çorbayı içer!"[294]

Dünyaya hâkim olmaya çalışan Almanya ve İtalya II. Dünya Savaşı başladıktan 3 yıl sonra yenilgiler almaya başladığı ve bu yenilgilerin sonucunda İtalya daha sonra ise Almanya'nın kaybedeceği anlaşılmaktadır. Bu 2 devletin yenilmesinden ardından Dünya'nın rahat bir nefes alacağı söylenebilmektedir.

---

[293] "Bir Curcuna Gidiyor...", *Karagöz*, 4 Ağustos 1940, s. 3.
[294] "Dünyanın Hâli", *Karagöz*, 23 Şubat 1941, s. 2.

II. Dünya Savaşı 1941'de tüm şiddeti ile devam ederken, Japonya ve ABD savaşa girmek için hazırlık yapmışlardır. Bu durum Karagöz'ün, 17 Ağustos 1941 tarihli 434. sayısında, "Harbin Kırdığı Ceviz Bini Aştı..." başlığı ile şu ifadelere yer almıştır;

> *"Hacivat – Karagözüm bu ne hal, İngiliz Amerikan kıskacı Japon'u sıkıştırmaya başladı.*
> *Karagöz – Hacivat, harbin kırdığı ceviz bini aştı, ama bu küçük Japon fındığı öyle kof cevizler gibi pek çabuk kırılacağa benzemiyor. Bakalım âyinei devran ne gösterecek."* [295]

1941'de ABD ve İngiltere'nin Japonya üzerindeki gücünü artırması Japonları zor duruma düşürmüş olduğu ancak Japonya'nın kolay pes etmeyeceği anlaşılmaktadır.

1941 yılının sonuna doğru gelindiğinde, ABD ve Japonya savaşı başlamış olduğu haberi Karagöz'ün, 11 İlk Kânun 1941 tarihli 467. sayısında, "Amerikan Capon Harbi Başladı" başlığına yer verilmiştir. Bu başlığın altında şu ayrıntılara dikkat çekilmiştir;

> *"Amerika – Capon harbi de sonunda patladı. İki millet senelerden beri birebirine diş biliyordu. Bu yüzden Amerika Capon'ya ile dert seneden harp etmekte olan Çine yardım ediyor, silah ve para veriyordu. Capon'ya da vakit bu vakittir diyerek harbe girdi. İlk ağızda hem Amerika'ya, hem de İngiltere'ye harp ilan etti."*[296]

Japonya, savaşa girer girmez hızlı bir şekilde ilerleyerek birçok yeri aynı anda hâkimiyeti altına almaya çalışmıştır. Bu durum Karagöz'ün, 10 Mayıs 1942 tarihli 510. sayısında yer alan bir karikatürde resmedilmiştir. Karikatüre konu olan Japonya, bir ahtapota benzetilmiştir. Bu benzetmede, ahtapotun her bir kolunda; Birmanya, Singapur, Cava, Sumatra, Siyam adaları; Çin Devleti ve Hindiçini bölgesi yer almıştır. Karikatürün altında; "Japon Bakalım Bundan Sonra Ne Yapacak" başlığı ile şu bilgiler yer almıştır.

> *"Hacivat – Bu deniz ejderi yolunun üzerinde ne kadar memleket varsa hepsini ayağına doladı. Nedir bunun sonu yahu!*
>
> *Karagöz – Asıl iş bundan sonra Hacivat. Marifet almak değil sonuna kadar onu tutmaktır. Biri ayağının altından kaçtı mı, sen seyret gümbürtüyü!"*[297]

---

[295] "Harbin Kırdığı Ceviz Bini Aştı...", *Karagöz*, 17 Ağustos 1941, s. 1.
[296] "Amerikan Capon Harbi Başladı", *Karagöz*, 11 İlk Kânun 1941, s. 2.
[297] "Japon Bakalım Bundan Sonra Ne Yapacak", *Karagöz*, 10 Mayıs 1942, s. 1.

Ekim 1944'te Almanya, müttefikler karşısında ağır yenilgiler almıştır. Karagöz, bu durumu Birinci Teşrin 1944 tarihli 766. sayısında yer alan bir karikatürde okurlarına aktarmıştır. Yer alan karikatürde bir Alman askerinin üzerinde "mağlubiyet" yazılı bir demir leblebinin İngiltere ve SSCB tarafından ağzına koyulmaya çalışıldığı resmedilmiş ve şu diyaloglara yer verilmiştir;

"Alman – Sıkıştırmayın yahu. Ben bu demir leblebiyi nasıl yutayım, nasıl hazmedeyim?

Karagöz – A iki gözüm... Dünyayı yutarken nasıl yutup hazmedeceğim diye hiç şikâyet etmiyordun... Merak etme, şimdi bunu haydi haydi hazmedersin..."[298]

1945'te, Almanya, müttefik kuvvetleri tarafından ağır yenilgilere uğratılmıştır. Müttefik kuvvetlerin taarruzları neticesinde; Almanya oldukça zor bir duruma düşmüş olup Hitler'in, başlatmış olduğu savaş Almanya için artık yenilgi hali almıştır. Bu duruma istinaden Karagöz, 11 Ocak 1945 tarihli 789. sayısında Hitlerin durumunu "Darılmaca Yok" köşesinin altında "Hapı Yuttu..." başlıklı dizelerini okurlarına sunmuştur;

"Kavak yeli esmiş yine Hitlerin burnu kafta
Gamalı haç yaptırmış o, boynunu asmış yafta
Kahramanca kaçıyorlar Hitlerce bu hafta
Bir zamanlar aman neydi o Hitlerin Kurumu
Sopa yedi ıslanmışa döndü şimdi durumu.
Büyük lokma yutmalı da büyük lâf etmemeli
Kafkaslarda bir bacağı, Balkanlardayken eli
Yel üfürdü, su götürdü, durduramadı seli.
Ne olacak diye sonu kafasında kuruntu
Duramıyor bir yerlerde tuttu yine buruntu
Bir yandan harp ateşi, bir yandan da buz gibi kış
Almanya'da duyulmuyor gökleri sarsan alkış
Hacivad'ım fâni dünya Süleyman'a kalmamış.
Neden böyle yükseklerden atıp tuttun Hitlerim
Kolay gelsin işte şimdi hapı yuttun Hitlerim."[299]

Hitler'in, savaş planlarının istediği yönde gitmemesi Almanya'nın cephelerde art arda yenilgiler alması Almanya için büyük sıkıntılar doğurduğu anlaşılmaktadır.

Savaşın bitimine yakın müttefiklerin, mihverlerle yaptığı barış çalışmaları dünyaya tam bir barış getirememiştir. Karagöz, bu durumu 24 Mayıs 1945 tarihli 827. sayısında ki bir karikatürle okurlarına sunmuştur. Karikatürde; elinde tıraş

---

[298] *Karagöz*, 22 Birinci Teşrin 1944, s. 1.
[299] "Hapı Yuttu....", *Karagöz*, 11 Ocak 1945, s. 3.

bıçağı olan bir ABD'linin dünyaya benzetilen bir insan kafasını tıraş etmeye çalıştığı resmedilmiştir. Karikatürün altında ise şu ifadeler yer almıştır;

"Dünya – Bu kadar tıraşlardan sonra hâlâ ötemde berimde pürüzler var...

Karagöz – Merak etme ihtiyar, usturayı acemi berberlerden sonra Amerika usta eline aldı. Yakında her tarafın dümdüz olur."[300]

II. Dünya Savaşı tam bitmeden, Dünyada barışın temin edilmesi ve yeni bir düzenin kurulması için müttefik bloğu oluşturan devletler konferanslar düzenlemişlerdir. Yukarıda geçen ifadelerden; Almanya ve İtalya'nın başlatmış olduğu savaş sonrası tüm Dünyada çeşitli sorunlar ortaya çıkmıştır. Savaşta, büyük devletlerarasında en az etkilenmiş olan ABD, yeni düzeni kurulması açısından gücü ellinde bulundurduğu anlaşılmaktadır.

8.Karagöz Gazetesine Göre II. Dünya Savaşı'nın Sonuçlarını Okumak

Yukarıda kısaca özetlenen sayıca savaşın sonuçlarına dair istatistiki bilgilere Karagöz gazetesi ekseninde bakacak olursak literatürde yer alan bilgilerle paralellik arz ettiği tespit edilmiştir. 1944 Eylül'ünün sonlarına doğru müttefik kuvvetleri, Avrupa'da ve Pasifikte mihver kuvvetlerini yenilgiye uğratmıştır. II. Dünya Savaşı bitmesinin ardından savaşın sonuçları gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Karagöz, savaşın sonuçlarına yer verdiği ilgili sayılarında; genel olarak insan kayıpları, ekonomik sonuçlar, teknolojik gelişmeler ve siyasi sonuçlar yer almıştır.

II. Dünya Savaşı sonucunda, ölenlerin sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte tüm askeri operasyonlar sonucunda 50 milyondan fazla kişi hayatını kaybetmiş olduğu tahmin edilmektedir. Kayıpların en fazla olduğu yer Doğu Avrupa cephesidir. Almanya'nın sadece Doğu Cephesinde 3 milyon kişi hayatını kaybetmiştir. SSCB ise bu savaşta 20 milyon civarında insanını yitirmiştir. Kıtlık ve hastalık savaşın son yıllarında bile ciddi kayıplara yol açmıştır.[301]

Ocak 1945'te savaşın kayıpları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu konu hakkında Karagöz, 21 Ocak 1945 tarihli 792. sayısında İngiltere'nin, II. Dünya Savaşı'ndaki kayıplarını okurlarına sunmuştur. İngiltere Başbakanı Çörçil'in ifadelerine göre; Ekim 1944'e kadar II. Dünya Savaşı'nda, 282.162 kişi ölü, 386.374 yaralı, 8.530 kişi kaybolan, 294.438 kişi ise tutsak olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca Karagöz'ün bu

---

[300] *Karagöz*, 24 Mayıs 1945, s. 1.

[301] John Morris Roberts, *Yirminci Yüzyıl Tarihi*, (Çev.: Sinem Gül), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003, s. 387-388.

sayısında Atlantik Bildirisi'ne yer vermiştir. Çörçil ve Ruzvelt Atlantik Denizi'nde bir araya gelerek Almanya'nın durumunu konuşmuşlardır. Bu görüşmesinin sonunda yayımlanan Atlantik Beyannamesinde Almanya kayıtsız şartsız teslim oluna kadar onunla mücadele edeceği belirtilmiştir.[302]

Ağustos 1945'te devletler, savaşın bilançosunu açıklamaya başlamışlardır. Bu duruma yer veren Karagöz, 26 Temmuz 1945 tarihli 845. sayısında İsviçre'nin askeri işler uzmanın söylediğine göre; Avrupa savaşında 100 milyon kişi ya hayatını kaybetmiş, ya yaralanmış ya da evsiz kalmıştır. Ayrıca savaşa 59 devletin dâhil olduğu ve 100 milyon civarında kadın-erkek silahaltına alınmıştır. Silahlı kuvvetlerden 10-15 milyon asker, sivillerden ise 10-12 milyon kişi ölmüştür. Bu rakamlar dışında ABD'nin savaşa dâhil olduğu günden Temmuz 1945'e kadar kayıpları; 245 bin ölü, 640 bin yaralı, 48 bin kayıp ve 122 bin esir verdiği bilinmektedir.[303]

1946 yılına doğru yaklaştıkça savaşın bilançosu daha net bir şekilde gün yüzüne çıkmıştır. Bu duruma yer veren Karagöz, 6 Aralık 1945 tarihli 883. sayısında SSCB'nin kayıpları hakkında okurlarına bilgiler sunmuştur. Ruslar bu savaştaki kayıpları hakkında herhangi bir habere yer vermemiş olmasına rağmen Fransa, SSCB'nin kayıplarını 17 milyon olarak tahmin etmiştir. Bu tahminler içerisinde savaş meydanında 7 milyon civarında asker ölmüştür. Askeri kayıpların dışında 5 milyon sivil ölmüştür. Yaralıların sayısı 11 milyondan fazla olduğu tahmin edilmiştir. Bu rakamların dışında Rus halkının %10 evsiz kalmış olduğu yer alan bilgiler içerisindedir.[304]

Karagöz, genel olarak savaşın sonuçlarını okurlarına aktaramaya çalışmıştır. Bu anlamda Karagöz'ün, 30 Aralık 1945 tarihli 890.sayısında Hitlerin 8 milyon civarında Yahudi'yi öldürtmüş olduğu bilgisi yer almıştır.[305] 1939-1945 tarihleri arasında Yahudilere karşı uygulanan soykırım neticesinde pek çok Yahudi yaşamını yitirmiştir.[306] Bu yönüyle insanlık tarihi uzun yıllar unutamayacağı bir gelişmeye tanıklık etmiştir. Bu gelişme sadece Alman toplumunda değil genel olarak Dünya toplumlarında derin izler bırakacak sonuçlar ortaya koymuştur.

---

[302] *Karagöz*, 21 Ocak 1945, s. 2.
[303] *Karagöz*, 26 Temmuz 1945, s. 2.
[304] *Karagöz*, 6 Aralık 1945, s. 3.
[305] "1946 Yılına Girerken...", *Karagöz*, 30 Aralık 1945, s. 2.
[306] Roberts, *a.g.e.*, s. 386.

6 yıl boyunca süren savaş beraberinde halkı zor duruma düşürmüş olup Avrupa'da büyük bir açlık baş göstermiştir. Karagöz, Avrupa'da yaşanan açlığı 8 Kasım 1945 tarihli 875. sayısında "Avrupa'da 90 milyon aç var" başlıklı haberi yer almıştır. Haberde; Avrupa'daki açlık gün geçtikçe artmıştır. Açlık yaşayan devletlere yardım için BM'in, UNRA teşkilatının ileri gelenleri Avrupa ülkelerini gezdikten sonra, önümüzdeki kış aylarında doksan milyon Avrupalının açlığa yakın bir durumda bulunma tehlikesinde olduğunu söylemiştir.[307]

Mayıs 1945'te Almanya'nın, teslim olmasıyla birlikte savaşın sonuna doğru gelinmiştir. Bu durumu Karagöz, 20 Mayıs 1945 tarihli 826. sayısında "Harp Tazminatı" başlığında ele almıştır. Haberin ayrıntılarında; savaşın çıkmasında etkili olan Almanya'nın milletleri büyük zarara uğratmış olmak birlikte müttefik kuvvetler, savaş sonrasında ortaya çıkan zararları Almanya tarafından ödenmesi kararlaştırılmış olduğu bilgileri yer almıştır. Ayrıca Almanya'nın, ödemesi gereken zararların takibini müttefik kuvvetler tarafından oluşturulan tazminat komisyonu üstlenmiştir. Oluşturulmuş olan bu Tazminat Komisyonu Moskova'da kurulmuş olup ABD bu komisyona 21 tane uzman görevlendirmiş olduğu çıkan haber içerisinde yer almıştır.[308]

II. Dünya Savaşı, birçok icadı beraberinde getirmiştir. Karagöz'ün, 21 Ekim 1945 tarihli 870. sayısında bu savaş neticesinde milletlerin yeni silahlar üretmişlerdir. Yeni silahlar arasında; mıknatıslı mayınlar, füzeli bombalar, uçar bombalar, pilotsuz uçaklar icat edilip kullanılmıştır. Japon gençleri vatan hizmeti diye ölümü hiçe sayarak "kamikaze" hücumları yaparak özel deniz hücum birliklerini oluşturmuşlardır. Japonların cesaretleri ABD'nin atom bombasının keşfi ile sona ermiştir. Devletlerin savaşı kazanma arzusu beraberinde bu gibi keşiflerin gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur.[309]

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra Müttefik kuvvetler dünyada yeni bir düzen kurmaya çalışmışlardır. Kurulacak yeni düzenin esaslarını görüşmek için ABD'nin liderliğinde konferanslar düzenlemişlerdir. Bu durumu Karagöz, 22 Kasım 1945 tarihli 879. sayısında bir karikatür üzerinden okurlarına sunmuştur. Söz konusu

---

[307] *Karagöz*, 8 Kasım 1945, s. 2.
[308] "Harp Tazminatı", *Karagöz*, 20 Mayıs 1945, s. 2.
[309] *Karagöz*, 21 Ekim 1945, s. 3.

karikatürde ABD'li bir şefin liderliğinde Fransız, İngiliz, Sovyet ve Çinli kişilerden oluşan bir orkestra resmedilmiş olup karikatürün altında şu ifadeler yer almıştır;[310]

"Karagöz – Arkadaşlar, yine her biriniz başka telden çalmaya başladınız... Şefe dikkat ediniz. Aranızda ahenk bozulursa korkarım elindeki değnekle hepinizi yola getirecek...". Ayrıca ülkeler arasında yaşanan anlaşmazlıkları çözmek için Üçler Konferansı tekrar toplanacağı belirtilmiştir. Savaş sonrası, dünyanın düzenini çizmek ve barışı sağlam temeller üzerine kurmak için İngiliz Başvekili, Amerikalı siyasileri ile görüşmeler yapmıştır. İngiltere Başbakanı, "Bütün milletlerin emniyete kavuşmaları için nasıl bir dünya kurulması lazım geldiğini tetkik ediyoruz" sözleri ile uluslararası güvenin temin edilmesinin üzerinde durulmuştur.[311]

Savaşın bitmesinden sonra dünyada tam bir barış sağlanamamıştır. Çünkü savaşın etkisi devam etmektedir. Dünyada tam bir barışın hâkim olması için konferanslar düzenlenmiş olmasına rağmen kesin bir sonuç alınamamıştır. Bu durum Karagöz'ün, 30 Aralık 1945 tarihli 890. sayısında "1946 Yılına Girerken" başlığı altında şu şekilde yansıtılmıştır;

> *"Dünya yeni yıla korku ve şüpheler içinde giriyor. Bu yeni yıldan insanlar ümitli değildir. Harp biteli bir yıl olduğu halde, hala barış kurulmadı. Milletler bir türlü anlaşmıyorlar. Dünya kendi haline kalsa bile, başında büyük bir bela var. O bela işsizliktir. Şimdi dünyanın en büyük derdi budur. Dünya milletleri ordularını terhis edince işsizler dünyaya yayılacaktır. Şimdiden bu tehlike baş göstermiştir. Avrupa'da, ABD milyonlarca işsiz güçsüz adam dolaşmaktadır. Milletlerin ilk çare bulacakları dert, işsizliktir."*[312]

Karagöz'ün, yukarıda yer alan haberine göre; II. Dünya Savaşı'nın, bitmesinin ardından Dünya'da insan kayıpları, açlık ve kıtlık baş göstermiştir. Bunların dışında ülkelerin askerlerini terhis etmesiyle birlikte birçok asker işsiz kalmıştır. Savaşın bitmesinin üzerinden 1 yıl geçmesine rağmen dönemin büyük devletleri barış için her ne kadar konferanslar düzenleyerek kesin bir çözüm getirememişlerdir. Savaşın bitmesiyle birlikte terhis olan askerler işsizlikle yüz yüze kalmışlardır. 1939-1945 yılları arasında tüm korkunçluğuyla 6 yıl süren savaşın etkilerinden bir çırpıda kurtulmak mümkün olmamıştır. Devletlerin sömürgeci emelleri sonucunda ortaya çıkan savaş tüm Dünya'yı derinden etkilemiştir.

---

[310] *Karagöz*, 22 Kasım 1945. Belge için bkz.: Ek-25.
[311] *Karagöz*, 22 Kasım 1945, s. 1, 3.
[312] *Karagöz*, 30 Aralık 1945, s. 1.

SONUÇ ve ÖNERİLER

II. Dünya Savaşı akademik tarih çalışmasında farklı yönleriyle ele alınmıştır. Konu kimi çalışmalarda salt arşiv kimilerinde ise literatür ve süreli yayım temelli irdelenmiştir. Söz konusu tezimiz, yaygın olarak siyasi tarih temelli okumalar yaptığımız II. Dünya Savaşı'nı bu yönünden kopmadan ancak esas olarak dönemin konjonktürel ortamından beslenen ve bu şekilde mizahi bir üslupla yayım yapan Karagöz gazetesi'nin gözünden ve kaleminden analiz etmeye dayanmaktadır. Karagöz gazetesi, geriden getirdiği güçlü bir mizahi tecrübeye dayanarak bu anlamda aynı şekilde güçlendirdiği yazım kadrosu ile varlık göstermiştir. Söz konusu kadro sahip olduğu siyasi, edebi, mizahi birikim ve gelenek ile güçlendirdiği yazılarını bu gazetenin sütunlarına taşıyarak dönemin entelektüel ortamı ve potansiyeli hakkında büyük ölçüde fikir vermesi açısından da dikkat çekicidir.

Gazetenin, savaş yıllarına ait haberleri iki açıdan ele aldığını söylemek mümkündür: Bunlardan birincisi, Mihver ve Müttefik devletlerarasında yaşanan gelişmeler diğeri ise Türkiye'nin savaş yıllarındaki dış politikası ve savaşın Türkiye'deki yansımalarıdır. Mihver ve Müttefik devletlerle ilgili haberler, gündemin siyasal konjonktürü çerçevesinde gazetenin yazım politikasına uygun olarak okuyucuya yansıtılmıştır. Türkiye ile ilgili haberlerde ise Türk dış politikasına paralel bir tutum izlendiği anlaşılmaktadır. Karagöz'ün söz konusu gelişmeleri değerlendirirken, olayları konu ile ilgili ülkeler ve Türkiye açısından mizahi, nüktedan ve hiciv yoluyla irdelemeyi bir yazım üslubu olarak benimsediği görülmektedir. Bu şekilde bir taraftan dönemin siyasal gelişmeleri siyasi mizahi bir anlatımla gündeme taşınmış diğer taraftan ise okuyucu olaylar hakkında düşündürülmeye çalışılmıştır.

Karikatürize edilen haberlerde, Türk mizah kültüründe önemli bir yer edinmiş olan Karagöz-Hacivat tiplemesi ana unsur olarak kullanılmıştır. Bu şekilde Karagöz gazetesinin, çoğu zaman karşılıklı diyaloglar şeklinde yansıttığı dönemin siyasi gelişmelerinde samimi, gerektiğinde mesafeli ancak bir bu kadar da hassas bir kanaat ve muhakemeye dikkat çekmeye gayret ettiği değerlendirmeye değer bir durumdur.

Karagöz gazetesinin, II. Dünya Savaşı'nın gelişmelerinin iz düşümünün kronolojik olarak izlendiği söz konusu gazete nüshalarında ortaya koyduğu mizahi ve

nüktedan yazım üslubu ile özellikle iç politikada basın-iktidar ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda dengeleyici ve rahatlatıcı yumuşak bir siyasal atmosferin oluşmasına katkı sağlayabildiği gözlemlenmiştir. Bu şekilde gazete, esasında basın yaşamında bu türden bir katkıyı sağlamada rol almış mizah yayım organlarında da olduğu gibi dönemin siyasal gelişmelerine karşı mevcut bakış açısında bir derinlik ve zenginlik sağlamıştır.

Karagöz gazetesi üzerinden yapılan bu çalışma sonuçlarıyla değerlendirildiğinde II. Dünya Savaşı temelli gelişmelere farklı bakış açıları katacak ölçüde zengin bir birikimin basın üzerinden elde edilebileceği görülmüştür. Basın, her türden örnekleriyle tarafsızlığı ve objektifliği yönünden ciddi ve dikkatli bir değerlendirme gerektiriyorsa da bir arada ve karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirildiğinde tarih araştırmaları açısından zengin ve önemli bir kaynak olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede tarihi gelişmelerin, akademik tarih çalışmalarında arşiv ve literatürün yanı sıra süreli yayımlar açısından da irdelenmesinin olaylara farklı bakış açıları katacağı kanaatindeyiz. Son söz olarak dileriz ki tarihin önemli birincil el kaynaklarından olan süreli yayımlara, yani basın ve yayım temelli belgelere dayalı ya da bu belgelerin de içerisinde yer aldığı çalışmalar sıklıkla yapılsın.

KAYNAKÇA

1.Arşiv Kaynakları

1.1.Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, 030.18.01.01.09.16.19.

BCA, 030.18.01.01.6.47.16.

BCA, 030.18.01.01.7.18.4.

BCA, 490. 01.1.2.19.

BCA, 490.01.1.2.19.2.

BCA, 490.01.1273.236.1.3.

BCA, 490.01.1273.236.1.4.

BCA, 490.01.1273.236.2.1.

1.2.Süreli Yayımlar Arşivi

"1944 Kat'i Harp Yılı Olacak", *Karagöz*, 13 İkinci Kânun 1944.

"1946 Yılına Girerken...", *Karagöz*, 30 Aralık 1945.

"Almanın Doğrulması Güçleşti" ve "İpler Çözülüyor", *Karagöz*, 27 Ağustos 1944.

"Almanya İle Selâmı Sabahı Kestik..." , *Karagöz*, 10 Ağustos 1944.

"Almanya Sulh Sayıklıyor Başlığı", *Karagöz*, 7 Birinci Teşrin 1939.

"Almanya'nın İşgaline Başlandı", *Karagöz*, 12 Birinci Teşrin 1944.

"Amerika Ağzını Açtı..." *Karagöz*, 16 Haziran 1940.

"Amerika İş Başında...", *Karagöz*, 4 Mart 1939.

"Amerikan Capon Harbi Başladı", *Karagöz*, 11 İlk Kânun 1941.

"Attı Be Yahu!", *Karagöz*, 21 Birinci Teşrin 1939.

"Belgrat'ta Balkan Birliği Toplantısı Başladı", *Karagöz*, 4 Şubat 1940.

"Berlin Savaşı Başladı", *Karagöz*,18 Şubat 1945.

"Beşer Konferansına Nota Verdik", *Karagöz*, 20 Eylül 1945.

"Bir Curcuna Gidiyor...", *Karagöz*, 4 Ağustos 1940.

"Bir Kör Döğüşüdür Gidiyor", *Karagöz*, 10 Birinci Kânun 1939.

"BMM'si Milletler Anayasasını Onayladı", *Karagöz*, 19 Ağustos 1945.

"Bu İşe Seyirci Kalan Sonra Dona Kalır", *Karagöz*, 2 Haziran 1940.

"Bütün Dünyanın Cenneti: Türkiye", *Karagöz*, 8 Eylül 1940.

"Çıkmaz Yola Sapma Yanarsın Sinyor!", *Karagöz*, 6 Haziran 1940.
"Dost Olmak İstiyor", *Karagöz*, 26 İkinci Teşrin 1939.
"Durmadan Bombalanan Avrupa", *Karagöz*, 29 Nisan 1943.
"Dünya Karşında Türkiye", *Karagöz*, 22 Nisan 1939, s. 1.
"Dünyanın derdi gitgide büyüyor!", *Karagöz*, 1 İlk Teşrin 1942, s. 1.
"Dünyanın Hâli", *Karagöz*, 23 Şubat 1941.
"Ekin Eken Altın Biçer...", *Karagöz*, 26 Haziran 1941.
"Ekmek Karne Usulü İle Verilecek", *Karagöz*, 1 Son Kânun 1942.
"En Sonunda O Da Anladı!", *Karagöz*, 24 Birinci Kânun1944.
"Galip Milletin Düğün Bayram Hakkıdır!", *Karagöz*, 12 Kânunevel 1940.
"Göz Ufukta, El Tetikte...", *Karagöz*, 4 Temmuz 1940.
"Haftanın İki Mühim Olayı", *Karagöz*, 27 Ağustos 1944.
"Hapı Yuttu....", *Karagöz*, 11 Ocak 1945.
"Harbin Kırdığı Ceviz Bini Aştı...", *Karagöz*, 17 Ağustos 1941.
"Harp Bitti...", *Karagöz*, 23 Ağustos 1945.
"Harp Dünyayı Tıraş Ediyor...", *Karagöz*, 8 Birinci Teşrin 1942.
"Harp Tazminatı", *Karagöz*, 20 Mayıs 1945.
"Harp Zebanisi İş Başında...", *Karagöz*, 23 Eylül 1939.
"Hava Tehlikesi İçin Korunma", *Karagöz*, 22 Eylül 1940.
"Hazırız Yurda Hücum Eden Olursa...", *Karagöz*, 30 Mart 1941.
"Herkes Birbirine Oyun Ediyor !", *Karagöz*,7 İkinci Kânun 1939.
"İşgal Altındaki Almanya Nasıl İdare Edilecek", *Karagöz*, 10 Haziran 1945.
"İtalya Ya Kayıtsız ve Şartsız Teslim Olacak Yahut Bomba Yağmuru Altında Ezilecektir", *Karagöz*, 25 Temmuz 1943.
"Japon Bakalım Bundan Sonra Ne Yapacak", *Karagöz*, 10 Mayıs 1942.
"Japonlar Evsiz, Barksız Kaldılar", *Karagöz*, 8 Temmuz 1945.
"Japonya Baskıya Giriyor", *Karagöz*,17 Haziran 1945.
"Japonya Kırılıyor...", *Karagöz*, 1 Temmuz 1945.
"Kanlı Muharebe Sürüyor", *Karagöz*, 26 Mayıs 1940.
"Kimse Mantara Basmıyor!", *Karagöz*, 15 Temmuz 1939.
"Köşesinde Harple Sulh Arasında", *Karagöz*, 19 Ağustos 1939.
"Milli Şef Adana'da Çörçil'le Görüştü", *Karagöz*, 4 Şubat 1943.
"Nasıl Başlamıştı, Nasıl Bitti?", *Karagöz*, 10 Mayıs 1945.
"Ruzvelt – Çörçil Konuşmaları Bitti", *Karagöz*, 21 Eylül 1944.

"Stalingrad'da Sokak Muharebeleri Oluyor", *Karagöz*, 20 Eylül 1942.

"Tanklar Zınk Diye Durdur", *Karagöz*, 28 Birinci Kânun 1939.

"Türk Ordusunun Çelik Kalesi", *Karagöz*, 12 Ağustos 1939.

"Türk Tarafsızlığı Bir Alman Gazetesi Siyasetimizi Methediyor", *Karagöz*,10 İkinci Kânun 1943.

"Yeni Sene ve Harp...", *Karagöz*, 31 Birinci Kânun 1938.

"Zafer yarışı sona eriyor!", *Karagöz*, 6 Şubat 1944.

Karagöz, 27 Ağustos 1942.

Karagöz, 24 Mayıs 1945.

Karagöz, 14 İkinci Kânun 1939.

Karagöz, 21 İkinci Kânun 1939.

Karagöz, 28 İkinci Kânun 1939.

Karagöz, 4 Şubat 1939.

Karagöz, 11 Şubat 1939.

Karagöz, 4 Mart 1939.

Karagöz, 25 Mart 1939.

Karagöz, 15 Nisan 1939.

Karagöz, 22 Nisan 1939.

Karagöz, 6 Mayıs 1939.

Karagöz, 13 Mayıs 1939.

Karagöz, 20 Mayıs 1939.

Karagöz, 27 Mayıs 1939.

Karagöz, 3 Haziran 1939.

Karagöz, 10 Haziran 1939.

Karagöz, 24 Haziran 1939.

Karagöz, 8 Temmuz 1939.

Karagöz, 22 Temmuz 1939.

Karagöz, 5 Ağustos 1939.

Karagöz, 26 Ağustos 1939.

Karagöz, 2 Eylül 1939.

Karagöz, 16 Eylül 1939.

Karagöz, 23 Eylül 1939.

Karagöz, 30 Eylül 1939.

Karagöz, 29 Birinci Teşrin 1939.

Karagöz, 12 İkinci Teşrin 1939.
Karagöz, 16 İkinci Teşrin 1939.
Karagöz, 4 Şubat 1940.
Karagöz, 8 Şubat 1940.
Karagöz, 16 Mayıs 1940.
Karagöz, 23 Mayıs 1940.
Karagöz, 23 Haziran 1940.
Karagöz, 13 Teşrinievvel 1940.
Karagöz, 26 Kânunsani 1941.
Karagöz, 20 Nisan 1941.
Karagöz, 8 Mayıs 1941.
Karagöz, 26 Haziran 1941.
Karagöz, 26 Nisan 1942.
Karagöz, 9 Ağustos 1942.
Karagöz, 20 Ağustos 1942.
Karagöz, 6 Eylül 1942.
Karagöz, 24 Birinci Kânun 1942.
Karagöz, 20 Birinci Kânun 1942.
Karagöz, 7 Şubat 1943.
Karagöz, 18 Nisan 1943.
Karagöz, 24 Haziran 1943.
Karagöz, 25 Temmuz 1943.
Karagöz, 29 Temmuz 1943.
Karagöz, 15 Ağustos 1943.
Karagöz, 12 Eylül 1943.
Karagöz, 24 Birinci Teşrin 1943.
Karagöz,11 İkinci Teşrin 1943.
Karagöz, 12 Birinci Kanun 1943.
Karagöz, 16 Birinci Kanun 1943.
Karagöz, 6 İkinci Kânun 1944.
Karagöz,13 Ağustos 1944.
Karagöz, 21 Eylül 1944.
Karagöz, 15 Birinci Teşrin 1944.
Karagöz, 26 Birinci Teşrin 1944.

Karagöz, 29 Birinci Teşrin 1944.

Karagöz, 4 Ocak 1945.

Karagöz, 21 Ocak 1945.

Karagöz, 1 Mart 1945.

Karagöz, 4 Mart 1945.

Karagöz, 8 Nisan 1945.

Karagöz, 12 Nisan 1945.

Karagöz, 26 Nisan 1945.

Karagöz, 3 Mayıs 1945.

Karagöz, 28 Haziran 1945.

Karagöz, 26 Temmuz 1945.

Karagöz, 12 Ağustos 1945.

Karagöz, 16 Ağustos 1945.

Karagöz, 2 Eylül 1945.

Karagöz, 23 Eylül 1945.

Karagöz, 21 Ekim 1945.

Karagöz, 25 Ekim 1945.

Karagöz, 8 Kasım 1945.

Karagöz, 11 Kasım 1945.

Karagöz, 22 Kasım 1945.

Karagöz, 6 Aralık 1945.

Karagöz, 16 Aralık 1945.

T.C., Resmi Gazete, 12 Teşrinisani 1942.

2.Kitap ve Makaleler

2.1.Kitaplar

Altın, Hamza, *II. Meşrutiyet Devri Osmanlı Mizah Basını*, Grafiker Yayınları, Ankara 2014.

Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Alkım Yayınevi, İstanbul1999.

Arslan, Çiğdem-Toker, Mustafa, *Karagöz Gazetesinin Çizgileriyle I. Dünya Savaşı*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2015.

Ataöv, Türkkaya, *İkinci Dünya Savaşı*, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara 1985.

Balcı, Semih-Öngören, Ferit, *50 Yılın Türk Mizah ve Karikatürü*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1976.

Bayrak, M. Orhan, *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*, Küll Yayınları, İstanbul 1994.

Çakır, Hamza, *Osmanlıda Basın İktidar İlişkileri (Azınlık Basını, Türkçe Basın ve Dış Basın)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2002.

Çeviker, Turgut, *Ali Fuad Bey Osmanlı Tokadı*, Adam Yayınları, İstanbul 1986.

Çeviker, Turgut, *Gelişim Sürecinde Türk Karikatürü-I (1867- 1878/1878- 1908)*, Adam Yayınları, İstanbul 1985.

Çoruk, Ali Şükrü, *Mizah Penceresinden Milli Mücadele-Ya İstiklal Ya Ölüm-*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2008.

Deringil, Selim, *Denge Oyunu İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003.

Hart, Liddell, *II. Dünya Savaşı Tarihi I*, Çev.: Kerim Bağrıaçık, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2005.

Hobsbawm, Eric, *Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*, Çev.: Yavuz Alogan, Everest Yayınları, İstanbul 2010.

Kabacalı, Alpay, *Başlangıcından Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, Literatür Yayınları İstanbul 2000.

Kocabaşoğlu, Uygur, *Hürriyet'i Beklerken İkinci Meşrutiyet Basını*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları İstanbul, 2010.

Nüzhet, Selim, *Türk Gazeteciliği*, İstanbul Matbuat Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1931.

Okay, Cüneyd, *Dönemin Mizah Dergilerinde Milli Mücadele Karikatürleri 1919-1922*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2004.

Öndeş, Osman, *2. Dünya Savaşı (1939-1945)*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1980.

Öngören, Ferit, *Cumhuriyetin 75. Yılında Türk Mizahı ve Hicvi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998.

Roberts, John Morris, *Yirminci Yüzyıl Tarihi*, Çev.: Sinem Gül, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, Ankara 2003.

Sertel, Sabiha, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, Cumhuriyet Kitapları Yayınları, İstanbul 1999.

Sipols Vinis - Haalamof Mihail, *İkinci Dünya Savaşanın Nedenleri Emperyalizmin Anatomisi*, Çev.: İzzet Yaşar, Ağaoğlu Yayınevi, İstanbul 1975.

Şahhüseyinoğlu, Hasan Nedim, *Dünden Bugüne Düşüne ve Basına Sansür*, Ürün Yayınları, Ankara 2015.

Şapolyo, Enver Behnan, *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yöniyle Basın*, Güven Matbaası, Ankara 1971.

Tekeli, İlhan- İlkin, Selim, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

Tokmakçıoğlu, Erdoğan, *Türk Basın Tarihi*, İsim Yayınları, Ankara 2011.

Weisband, Edward, *2. Dünya Savaşı ve Türkiye*, Çev.: M. A. Kayabağ-Örgen Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul 2002.

2.2. Makaleler

Akbaba, Bülent, "İnkılap Tarihi Öğretimi İçin Bir Kaynak: Karagöz Dergisi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, C. 22, S. 2, ss. 731-742.

Altuntek, N. Serpil, "İlk Türk Matbaasının Kuruluşu ve İbrahim Müteferrika", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.10, S.1, ss. 191-204.

Armaoğlu, Fahir, "İkinci Dünya Harbinde Türkiye", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 2, ss. 139-179.

Çakmak, Fevzi, "100. Yılında Birinci Dünya Savaşı", *2. Uluslararası Tarih Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 16-18 Ekim 2014-İzmir, (Ed.: Mustafa Daş, Türkmen Töreli, v.d.), Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 2015, s. 361-381

Çeviker, Turgut, "Karagöz ve Ünlü Karikatürcüsü Halit Naci", *Hürriyet Gösteri Yayınları*, ss. 78-79.

Çoban Karabulut, Pakize, "İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Milli Koruma Kanunu ve Ege Kırsalında Etkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, S. XXII, ss. 371-398.

Emiroğlu, Hüseyin, "İkinci Dünya Savaşı'na Giden Süreçte Küresel ve Bölgesel Aktör-Devletler Davranışlarının Çözümlenmesi", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 14, 2007, ss. 63-89.

Ergişi, Ayşegül, "Yeni Türk Edebiyatının Öncüsü Şinasi: Bourdieu'cü Bir Okuma", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 5, S. 23, ss. 207-214.

Hatipoğlu, Süleyman-Çelik, Mehmet Yusüf ,"İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Dış Politikası", *Güneyde Kültür*, C. 20, S. 181, ss. 35-48.

Karaman, Mehmet Ali, "Osmanlı Modernleşmesinde Basın", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 32, ss. 131-142.

Kılıç, Sibel, "Contrıbutıon Of Karagoz Humour Magazıne (1908 – 1955) To Socıocultural Transformatıons Of The Turkısh Socıety Whıch Derıves Its Sources From The Karagoz Humour Practıces And Its Importance Through The Perspectıve Of The Turkısh Cultural Hıstory", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S.16, ss. 238-247.

Kocabaşoğlu, Uygur, "Hayal Perdesinden Gazete Sayfasına Karagöz", *Tarih ve Toplum Dergisi*, C. 8, S. 43, ss. 225-226.

Köktener, Aysun, "Fikir Gazeteciliği ve İlk Türk Fikir Gazetesi: Tercüman-ı Ahval", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, ss. 203-217.

Köni, Hasan, "II Dünya Savaşı Öncesinde Türk Dış Politikası", *A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, C. 1,S. 1, ss. 43-63.

Oran, Baskın, "İkinci Dünya Savaşında Türkiye'de Siyasal Hayat ve Sağ-Sol Akımlar", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 24, S. 3, ss. 227-275.

Özdemir, Nebi, "Osmanlı Tüketim Kültürü, Eğlence ve Yazılı Medya İlişkisi", *Milli Folklor Dergisi*, S.73, ss. 12-22.

Özkaya Duman, Olcay, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ulusal'dan Yerel'e Basın ve Yayıncılık Faaliyetlerinin Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme", *Turkish Studies*, C. 8, S. 12, ss. 1031-1041.

Sevinçli, Efdal, "Cinsel Bilgileri Öğrenirken Sağdıcımız Karagöz: Karagöz Evleniyor (1913) Oyunu", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, C. 27, S. 1, ss. 33-50.

Seyhan, Salih, "II. Meşrutiyet Döneminde Yayınlanan Mizah Gazetesi: Karagöz", *Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu, Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Bildiler Kitabı*, 13-15 Mayıs, (Ed.: Önder Barlı, Derya Tellan), Erzurum 2011, ss. 191-199.

Şentürk, Ayşegül, "1931 Matbuat Kanunu'ndaki Değişiklikler Üzerine Kronolojik Bir Değerlendirme: Basın Hürriyeti Bağlamında Meclis Tartışmaları ve Basındaki Yankılar", *Tarih İnceleme Dergisi*, C. 30, S. 1, ss. 199-230.

Tamer, Aytül, "Kurtuluş Savaşı'ndan Tek Parti Dönemin İktidar ve Mizah Basını İlişkisi: Devlet *Arşivindeki İzler", Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi Ulusal İletişim Kongresi Gülmenin Arkeolojisi ve Medyada Mizah Olgusu Bildiler Kitabı*, 13-15 Mayıs, (Ed.: Önder Barlı, Derya Tellan), Erzurum 2011, ss. 211-223.

Üyepazrcı, Erol, "Uzun Soluklu Bir Halk Gazetesi Karagöz ve Kurucusu Ali Fuad Bey", *Müteferrika Yayınları*, S. 19, ss. 17-33.

Yalçın, Osman, "Varlık Vergisi Kanunu ve Uygulaması", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, C. 1, S. 1, ss. 313-354.

Yavuz, Erdem, "Milli Koruma Kanunu, Varlık Vergisi Kanunu ve Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu Tartışmaları: Erzincan Uygulamaları", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, ss. 161-180.

Yazıcı, Nermin, "Yazılı Türk Mizahının Gelişim Sürecinde Batılı Anlamda İlk Mizah Dergisi: Cem", *Turkish Studies*, C. 6, S. 3, , ss. 1299-1313.

3.Tezler

Atik, Ayşe, *İkinci Meşrutiyet Dönemi Karikatürlerinde Osmanlı Kurumları, Gündelik Yaşam ve Halk İmgeleri*, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın 2014.

Biner, Emrah, *II. Dünya Savaşı Döneminde Türk Basınının İngiltere'ye Bakışı*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2008.

Demir, Mikail, *Karagöz Gazetesi Transkript ve Değerlendirmesi (Numara: 19-36)*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanamamış Yüksek Lisans Tezi), Kilis 2015.

Eker, A. Alpaslan, (2007), *İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Dış Politikasındaki Gelişmeler ve Türkiye'nin NATO'ya Giriş Süreci (1945-1952)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kırıkkale 2007.

Kılıçer, Gözde Sevil, *Karagöz (1930-1938) Siyasi, Mizah Bir Halk Gazetesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2005.

Oğuzhan, Esra, (2011), *Sedat Simavi'nin Türk Basın ve Basım Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2011.

Öğdü, Hale, *Türk Siyasal Hayatının Karikatür Üzerinden Analizi: Akbaba Dergisi Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2011.

Özçubukçu, Yasemin, *Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Toplumsal Değişmenin Tanığı Olarak Karikatürler (1928-1940) ve Eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Ankara 2013.

Savran, Hakan, *II. Dünya Savaşında Büyük Güçler ve Türkiye (1939-1945)*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2015.

4. İnternet Kaynakları

http://trend.mynet.com/profesyonel-intiharcilar-japonlarin-kamikaze-ucaklari-1083388, https://asimetriksavaslar.wordpress.com/2011/03/31/japonlarin-kamikaze-taktigi/, E.T.: 25.09.2018.

http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-saracoglu_nun-ozgecmisi.tr.mfa.,E.T.: 25.09.2018.

http://www.nkfu.com/karikaturist-nedir-ne-is-yapar/, E.T.: 11.02.2018.

https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html, E.T.: 25.09.2018.

https://www.tbmm.gov.tr/TBMM_Album/Cilt1/index.html, E.T.: 25.09.2018.

Kahraman, Alim, "Orhan Seyfi Orhon", *https://islamansiklopedisi.org.tr/orhon-orhan-seyfi*, E.T.: 29.06.2019.

Koloğlu, Orhan, "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", *http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/52063/001513613006.pdf?sequence=1*, E.T.: 29.06.2019.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2007), MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi), *http://elibrary.bsu.az/books_rax/N_28.pdf*, E.T.. 30.06.2019.

Uğurcan, Sema, "Aka Gündüz", *https://islamansiklopedisi.org.tr/aka-gunduz*, E.T.: 29.06.2019.

EKLER

Ek-1: 134 balya kâğıdın gümrük vergisinden muaf tutulmasına dair yazılan bir tezkire.

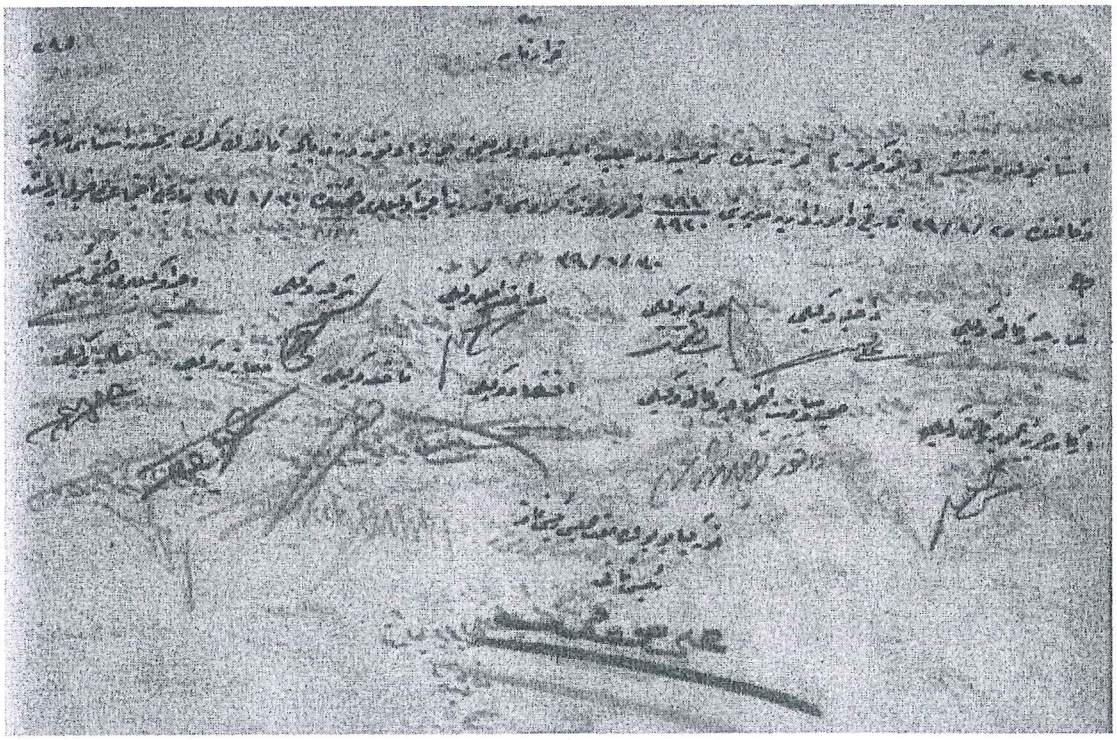

BCA, 030.18.01.01.6.47.16., 30.1.1329 [12 Ocak 1914].

Ek-2: CHF Katibiumumiliği tarafından, Karagöz gazetesi İdarehanesine yazılan bir belge.

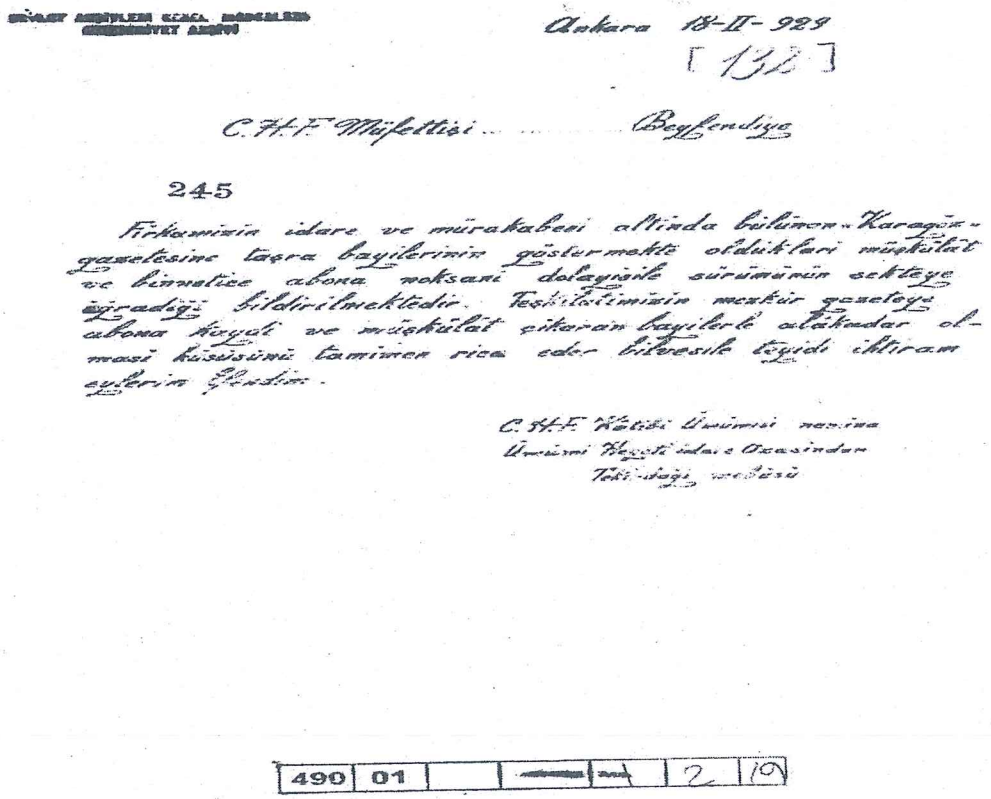

Ankara 18-II-929

[132]

C.H.F. Müfettişi ..... Beyfendiye

245

Firkamizin idare ve müraka[illegible] altında bulunan «Karagöz» gazetesine taşra bayilerinin göstermekte oldukları müşkülât ve binaenaleyh abone noksanı dolayisile sürümünün sekteye uğradığı bildirilmektedir. Teşkilâtimizin mezkûr gazeteye abone kaydı ve müşkülât çıkaran bayilerle alâkadar olması hususunu taminen rica eder bilhassa iyiği ihtiram eylerim efendim.

C.H.F. Katibi Umumisi namına
Umumi Heyeti idare Azasından
Tekirdağı mebusu

490 | 01 | | | | 2 | 19

BCA, 490.01.1.2.19., 18.II.1929.

Ek-3: CHF tarafından, Karagöz gazetesine yapmış olduğu iki yüz liralık yardımı konu edinen bir mektup.

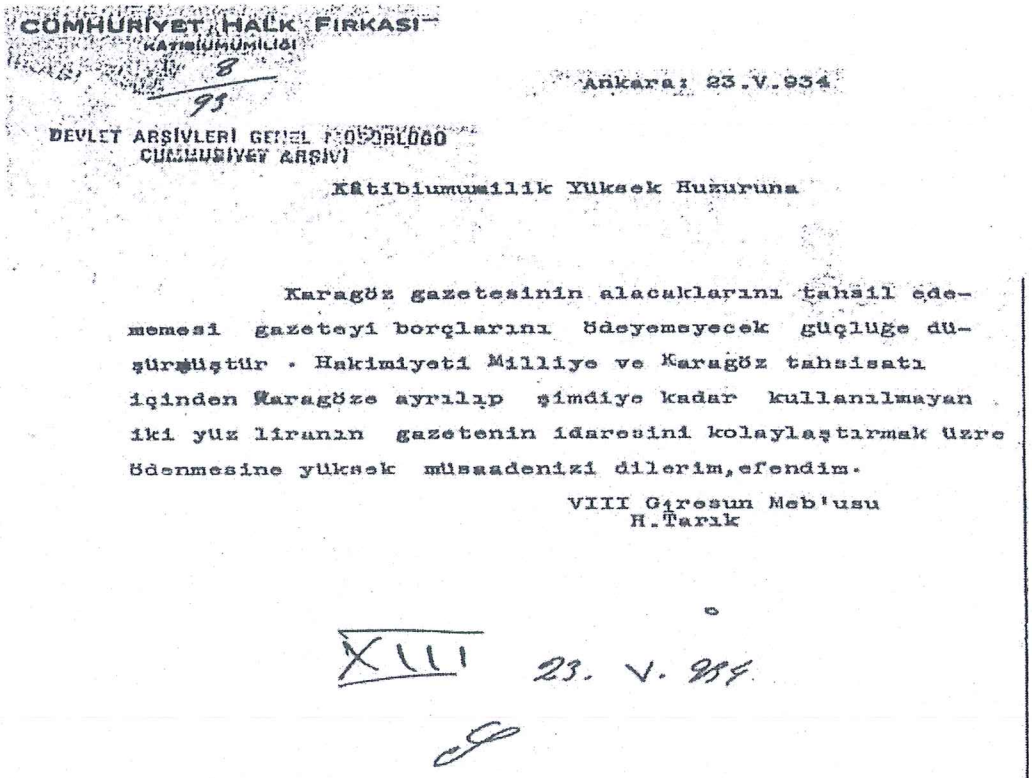

CÜMHURİYET HALK FIRKASI
KATİBİUMUMİLİĞİ

8
93

Ankara: 23.V.934

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Kâtibiumumilik Yüksek Huzuruna

Karagöz gazetesinin alacaklarını tahsil edememesi gazeteyi borçlarını ödeyemeyecek güçlüğe düşürmüştür. Hakimiyeti Milliye ve Karagöz tahsisatı içinden Karagöze ayrılıp şimdiye kadar kullanılmayan iki yüz liranın gazetenin idaresini kolaylaştırmak üzere ödenmesine yüksek müsaadenizi dilerim, efendim.

VIII Giresun Meb'usu
H.Tarık

XIII 23. V. 934

4

BCA, 490.01.1273.236.1.4., 23.5. 1934.

Ek-4: Karagöz gazetesi İdarehanesine tarafından, CHF'ye gönderilmiş bir mektup.

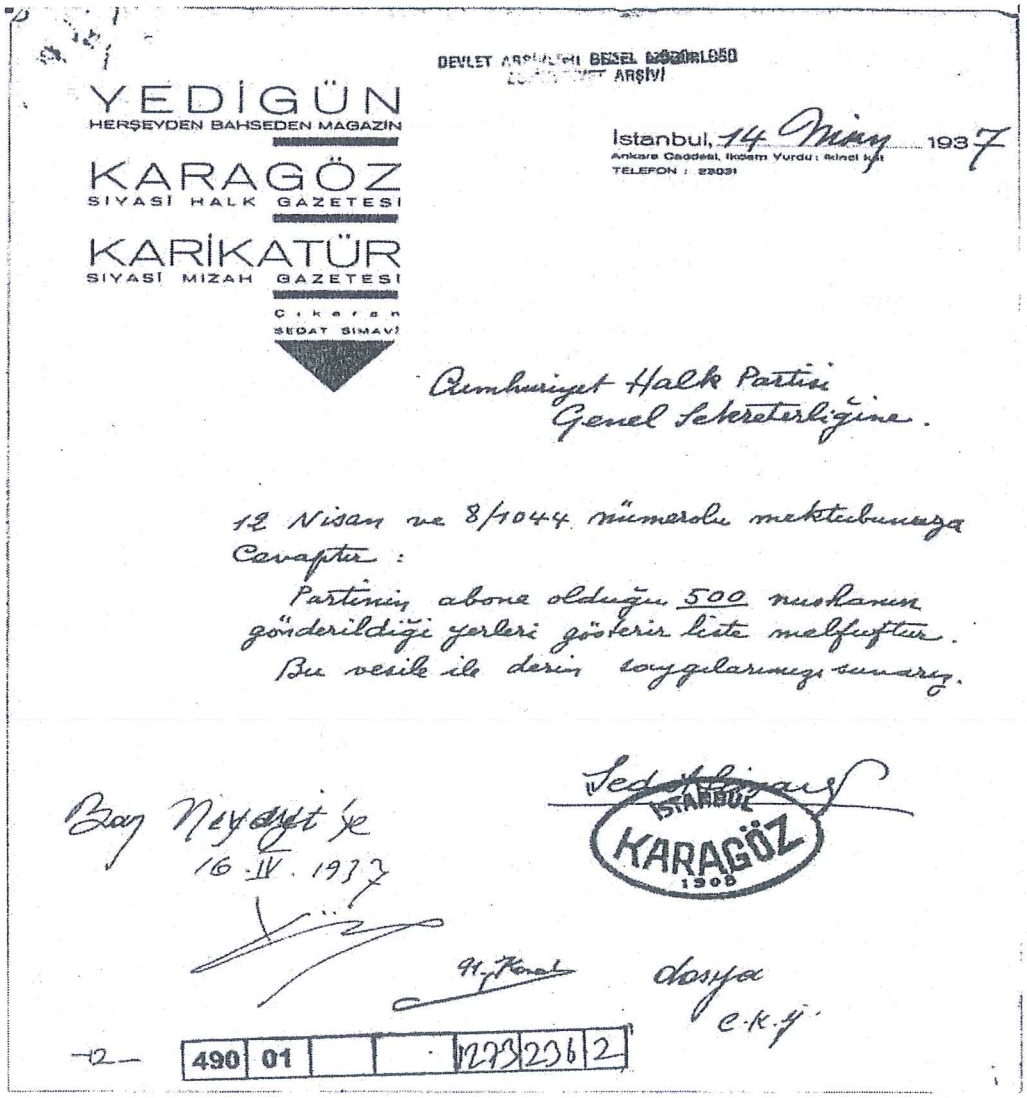

DEVLET ARŞİVİ

YEDİGÜN
HERŞEYDEN BAHSEDEN MAGAZİN
KARAGÖZ
SİYASİ HALK GAZETESİ
KARİKATÜR
SİYASİ MİZAH GAZETESİ
Çıkaran
SEDAT SİMAVİ

İstanbul, 14 Nisan 1937
Ankara Caddesi, İkdam Yurdu : Ikinci Kat
TELEFON : 22031

Cumhuriyet Halk Partisi
Genel Sekreterliğine.

12 Nisan ve 8/1044 numaralı mektubunuza cevaptır :
Partinin abone olduğu 500 nushanın gönderildiği yerleri gösterir liste melfuftur.
Bu vesile ile derin saygılarımızı sunarız.

Sed. Müdürü
İSTANBUL KARAGÖZ 1909

Bay Nihayet'e
16.IV.1937

M. Kemal

dosya
e.k.y.

490 | 01 | 1273 | 236 | 2

BCA, 490.01.1273.236.2.1., 14 Nisan 1937.

Ek-5: İtalya'nın, Balkanlarda müttefik arayışını konu alan bir karikatür.

No. 254 — 26 İkinci Teşrin 1939 Pazar — Yıl 12

KARAGÖZ

TÜRKİYENİN EN ÇOK BASAN GAZETESİ

3 — Pazar ve Perşembe Günleri Çıkar — 3

Italya Balkanlarla dost olmak istiyor

Hacivat - Ne o, Karagöz, sinyor cenapları bizim Balkanlara doğru dostluk sandalile yaklaşıyor!
Karagöz - Elbette Hacivat. Bu yalçın kayalara tepip, tülekle yanaşılamıyacağını o da anladı.
Biz yanımıza ancak dostları yaklaştırırız, düşmanlar yanaşamaz!

Denizlerde, havalarda harp şiddetlendi

Bir İngiliz harp gemisi batırıldı

Almanların denize döktükleri mayınlara çarparak
birçok yük ve yolcu gemileri de batıyor

Karagöz, 26 İkinci Teşrin 1939.

Ek-6: Türkiye'nin, II. Dünya Savaşı'na karşısında askeri gücünün sağlam olduğu gösteren bir karikatür.

Karagöz, 22 Nisan 1939.

Ek- 7: Türkiye'nin, herhangi bir saldırı karşısında tetikte beklediğini aktaran bir karikatür.

Karagöz, 4 Temmuz 1940.

Ek- 8: Türkiye'nin, hava tehlikesinden korunmak için yaptığı sığınakları konu edinen bir haber.

22 EYLÜL 1940 PAZAR

KARAGÖZ

TÜRKİYENİN EN ÇOK BASAN GAZETESİ

Pazar ve Perşembe Günleri Çıkar

Hava tehlikesi için korunma

İstanbulda tam 95 bin sığınak yapıldı. Bütün şehirli korunabilecek

GÜNÜN POLİTİKASI

İTALYA — Mısıra doğru ilerlemeğe çalışıyor. İngilizler İtalyan kuvvetlerini bombardıman ettiler.

ALMANYA — Hariciye Nazırı, Mussolini ile konuşmak üzere İtalyaya gitti.

İNGİLTERE — Almanların son hücumlarında Londra üzerinde 42 tayyare düşürdü.

FRANSA — Suriyede İtalyaya ait işleri merkez verileceğine dair çıkan haberlerin yalan olduğunu söyledi.

İNGİLTERE — Birçok limanlara daha mayn döktü. Almanların hareketine engel çalışıyor.

ALMANLAR — Beş altı hafta daha ara vermeye İngiltereye hücum edecekler.

İtalya Mısıra el uzatıyor!

Karagöz, 22 Eylül 1940.

Ek- 9: Türk askerine duyulan güveni konu edinen bir karikatür.

Karagöz, 20 Nisan 1941.

Ek- 10: Türk kadının, her daim Türk askerinin yanında olduğunu konu edinen bir karikatür.

No. 405 YIL 33 8 MAYIS 1941 Perşembe Kuruluş tarihi 10 ağustos 1908

KARAGÖZ

TÜRKİYENİN EN ÇOK BASAN GAZETESİ

İDAREHANESİ: İSTANBUL, Ankara caddesi Ağacamii Sokağı No. 7 Telgraf - Telefon KARAGÖZ

Pazar ve Perşembe Günleri Çıkar

ABONE ŞARTLARI:

	12 Ay.	6 Ay.	4 Ay.
Türkiye	300 K.	150 K.	100 K.
Ecnebi	600 K.	300 K.	200 K.

Bayan İnönü

Türk kadınını al bayrak altında toplanıp yurdu koru mak işinde erkeğine yardıma çağırıyor

Millî Şefimizin Sayın eşi Bayan İnönü Türk kadınlarını yurdu korumaya çağırıyor, diyor ki:

«Türk kadını,

«Türk vatanının her Türk ferdinden, gördüğü işleri dışında, büyük hizmetler beklediği günlerdeyiz. Böyle günler kadın, erkek, bütün Türk milletine şeref ve hayat veren günlerdir.

«Türk kadını her büyük günde, erkeğinin yanındadır, onunla eşit. Bu eşsiz müşterek yaşama şeref ve saadetini feragat fırsatı gelip çatmıştır.

«Yardımseverler Cemiyeti, sizlere millî müdafaa hizmetlerinde gönüllü başkanlıklara olmak, sahra hastanelerinin muhtelif işlerinde çalışmak, ordumuza ihtiyacı olan malzemeyi hazırlamak ve dikmek için Anakadındaki ilk teşebbüslerde muvaffakiyetli kolonlar kurmuş ve sahra olarak çalışmaktadır.

«Her yerdeki barış hasreti imkânlar vardır. Bütün Türk kadınlarını, cemiyet hayatına yeni, millî mücadele hizmetlerine hazır olmaya davet ediyorum.»

Yardımseverler Cemiyeti Hâmi Reisi
MEVHİBE İNÖNÜ

GÜNÜN POLİTİKASI

IRAK — Eski hükümeti devirenler İngilizlere harp ilân ettiler. Muharebe başladı.

★

İNGİLTERE — Ateş eden Irak tayyarelerini geri püskürttü, Basrayı işgal etti.

★

ALMANYA — Hitler bir nutuk verecek başbakana ağır sözler söyledi, Türkiyeyi methetti.

Karagöz, 8 Mayıs 1941.

Ek- 11: Türkiye'nin, içinde bulunduğu gıda bolluğuna şaşkınlıkla bakan Avrupalıları konu edinen bir karikatür.

Karagöz, 26 Haziran 1941.

Ek- 12: Türkiye'nin, savaş girmemesi ile birlikte güven içerisinde yaşadığı konu edinen bir karikatür.

Karagöz, 24 Haziran 1943.

Ek- 13: Türkiye'nin, Beşler Konferansındaki durumu konu edinen bir kariktür.

Karagöz, 23 Eylül 1945.

Ek- 14: Hitler'in, Başkomutanlık çekilmesini konu edinen bir haber.

KARAGÖZ

Pazar ve Perşembe Günleri Çıkar

POLONYA TİYATROSU

Karagöz — Çorbacıbaşı Ayıkla bakalım şimdi pirincin taşını.

EN SONUNDA O DA ANLADI!

HİTLER KARŞ KOMUTANLIKTAN ÇEKİLDİ

Şu Yunan işi

Karagöz, 24 Birinci Kanun 1944.

Ek- 15: Almanya'nın, işgal edilmesiyle birlikte kurulacak olan yeni düzeni konu edinen bir haber.

Karagöz, 10 Haziran 1945.

Ek- 16: Japonya'ya, atılan atom bombalarını konu edinen bir haber.

KARAGÖZ

Pazar ve Perşembe
Günleri Çıkar

5

Ruslar

Dünyayı Heyecana veren Bomba

Atom bombasile bir şehir havaya uçuruldu

"Karagöz,, 39 yaşına basb

Karagöz, 12 Ağustos 1945.

Ek- 17: II. Dünya Savaşı'nın, başlayıp ve yayılmasını konu edinen bir karikatür.

Karagöz, 23 Eylül 1939.

Ek- 18: II. Dünya Savaşı'nın yayılması ile birlikte Dünya'nın içinde bulunduğu durumu anlatan bir karikatür.

1 İlk teşrin 1942 Perşembe

KARAGÖZ

TÜRKİYENİN EN ÇOK BAKAN GAZETESİ

Pazar ve Perşembe Günleri Çıkar

Dünyanın derdi gitgide büyüyor!

Hacivat - Karagöz, dünyanın derdini dinliyorsun, sende doktorlukda mı var?
Karagöz - Doktor olmağa hacet yok Hacivat, gürültü o kadar fazlalaştı ki karın ağrısından mı, karın açlığından mı bilmem.. Yalnız bu dert devam ederse birini ona hapı yutturacak gelibal

Mısırda
İngilizler yakında taarruza mı geçecekler

Meksikada Alman hava meydanları keşfedildi

Hindistanda kargaşalık

Karagöz, 1 İlk Teşrin 1942.

Ek- 19: II. Dünya Savaşı'nın, bitmesine yakın savaşı başta götürenleri anlatan bir karikatür.

Karagöz, 6 Şubat 1944.

Ek- 20: Almanya'nın, yenildiğini anlatan bir karikatür.

Karagöz, 27 Ağustos 1944.

Ek- 21: ABD ve İngiltere'nin Dünya'ya yeni bir düzen getirmeye çalıştıklarını anlatan bir karikatür.

KARAGÖZ

Karagöz - Ne gayret ustabaşılar, bütün çalışmalarımıza rağmen hâlâ şu dünyanın ortasında birbirinde pürüzler var... Eğer onları da tesviye etmezseniz üstünde rahat tırmağa imkân olmıyacak...

Budapeşteden Elçimiz geldi. Gelenler neler anlatıyorlar

Heyetimiz Sanfransiskoya gitti

Hitlere yine suikast yapılmış

Karagöz, 8 Nisan 1945.

Ek- 22: Müttefik kuvvetlerin, Japonya üzerine artan saldırılarını anlatan bir karikatür.

Karagöz, 17 Haziran 1945.

Ek- 23: Japonya'nın yenilgisini anlatan bir karikatür.

Karagöz, 1 Temmuz 1945.

Ek- 24: 1939 yılının savaşla geçeceğini konu edinen bir karikatür.

Karagöz, 31 Birinci Kanun 1938.

Ek- 25: ABD'nin, isteği doğrultusunda Dünya'da yeni bir düzen kurulmaya çalıştığını anlatan bir karikatür.

Karagöz, 22 Kasım 1945.